

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Gamze ŞENYAYLA

TAHTACILAR ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA (ANTALYA İLİ ÖRNEĞİ)

Sosyoloji Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2020

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Gamze ŞENYAYLA

TAHTACILAR ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA (ANTALYA İLİ ÖRNEĞİ)

Danışman

Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK

Sosyoloji Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2020

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Gamze ŞENYAYLA'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Sosyoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Cevdet Yılmaz

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Suat Kolukırmak

Üye : Doç. Dr. Hasan Hüseyin Aygöl

Tez Başlığı: Tahtacılar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma (Antalya İli Örneği)

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi :

Mezuniyet Tarihi : 10/09/2020

Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Tahtacılar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma (Antalya Örneği)” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

Gamze ŞENYAYLA

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Gamze ŞENYAYLA
Öğrenci Numarası	20175223004
Enstitü Ana Bilim Dalı	Sosyoloji
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Prof.Dr. Suat KOLUKIRIK
Tez Başlığı	Tahtacılar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma (Antalya İli Örneği)
Turnitin Ödev Numarası	1381940958

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 139 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 09/09/2020 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç 8 %

alıntılar dahil 9 %'dur.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(*) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

09/09/2020

Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
ŞEKİLLER LİSTESİ	iv
TABLolar LİSTESİ	v
ÖZET	vi
SUMMARY	vii
TEŞEKKÜR	viii
ÖNSÖZ	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TAHTACILARIN TARİHİ KÖKENLERİ VE TAHTACI “AĞAÇERİ” KİMLİĞİ

1.1. Tahtacıların Tarihi Kökenleri	3
1.2. Tahtacı “Ağaçeri” Kimliği	7
1.3. Tahtacı Kimliği Üzerine Yapılan Tartışmalar: Yörük ve Türkmen Kimliği	10
1.4. Tahtacıların Nüfus ve Demografik Yapısı	13
1.5. Tahtacıların İnanç Sistemi	15
1.6. Geleneksel Toplum Yapısı Açısından Tahtacı Ocakları	18
1.7. Tahtacı Kültüründe Yaşam Biçimini Belirleyen Yazılı Bir Kaynak: Buyruk	20
1.8. Şamanizm İnancının Tahtacılar Üzerindeki Etkileri	22
1.9. Tahtacılıkta Geçiş ve Giriş Ritüelleri	24
1.10. Tahtacıların Ziyaret Yerleri, Önemi ve Anlamı	29

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE KULLANILAN TEKNİKLER

2.1. Araştırmanın Konusu	34
--------------------------	----

2.2. Araştırmanın Önemi-----	35
2.3. Araştırmanın Amacı ve Problemleri -----	36
2.4. Araştırmanın Yöntemi -----	36
2.5. Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri-----	38
2.6. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları -----	46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

3.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri-----	47
3.2. Katılımcıların Kendilerine İlişkin Kimlik Tanımlamaları-----	51
3.3. Tahtacıların Aile Yapısı -----	53
3.4. Tahtacılık Mesleğinin Zorlukları ve Problemleri-----	55
3.5. Değişen Mesleklerinin İnanç ve Kültürleri Üzerindeki Etkisi-----	57
3.6. Tahtacıların Günümüzde Yaptıkları Meslekler ve Çalışma Koşulları-----	58
3.7. Tahtacı Kültüründe Alevi İnancı -----	61
3.8. Tahtacı Kimliğinin Dönüşümü -----	63
3.9. Tahtacılara Yönelik Ötekileştirme ve Olumsuz Söylemler -----	65
3.10. Tahtacılıkta Toplumsal Bağları Güçlendiren Pratikler-----	68
3.10.1. Erkân'a Dâhil Olma Amacıyla İkrar Verme -----	68
3.10.2. Aile Bağlarını Güçlendirme: Musahip Olma -----	70
3.11. Tahtacıların İnanç Pratikleri -----	72
3.12. Tahtacıların İbadetleri -----	75
3.12.1. Cem Töreni-----	76
3.12.2. Tahtacılar Açısından İbadet Mekânı Olarak Cami-----	84
3.12.3. Kurban Kesme Âdeti-----	85
3.12.4. Oruç Tutma -----	87
3.12.5. Aşure Yapımı ve Dağıtımı -----	88

3.12.6. Tahtacıların Ziyaret Mekânı Olarak Abdal Musa Türbesi -----	89
3.13. Tahtacılar da Düğün Gelenekleri -----	95
3.14. Tahtacılar da Ölüm ile İlgili Ritüeller ve İnanışlar -----	99
3.15. Tahtacıların Gündelik Hayat Pratiklerinin Sosyal İlişkiler Bağlamında Değerlendirilmesi -----	101
3.15.1. Dayanışma ve Birlikte Hareket Etme -----	101
3.16. Katılımcıların Yaşadıkları Sorunlar ve Beklentileri -----	103
3.16.1. Tahtacıların Problemleri -----	103
3.16.2. Katılımcıların Dernek Üyelikleri ve Örgütlenmeye Yönelik Bakış Açıları -----	105
3.16.3. Katılımcıların Siyasi Görüşleri -----	107
3.16.4. Katılımcılara Göre Türkiye'nin En Büyük Problemleri -----	108
3.16.5. Katılımcıların Gelecek Beklentileri -----	109
SONUÇ -----	111
KAYNAKÇA -----	116
Ek 1 – Mülakat Formu -----	124
ÖZGEÇMİŞ -----	125

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1: Araştırmanın Yöntem Basamakları.....	38
Şekil 3.1:Tahtacılık Mesleğinin Zorluk ve Problemleri	56

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1: Elmalı Akçaeniş Köyü Katılımcıların Demografik Dağılımı 47

Tablo 3.2: Manavgat Gültepe Mahallesi Katılımcıların Demografik Dağılımı 48

ÖZET

İnsanlık tarihi boyunca toplumsal ilişkileri anlamada önemli hususlardan olan kültürel ve dini miras, günümüz modern dünyasında farklılaşan görünüşleri ile karşımıza çıkmaktadır. Tez çalışmasında ele alınan Tahtacılar, taşıdıkları kültürel özellikler ile uzun yıllar ormanlarda tahtacılık işi yaptıktan sonra günümüzde yerleşik hayata geçerek yeni bir yaşam görünümüne sahip olmuştur. Çalışmanın amacı Tahtacıların günümüzde yaşayış biçimlerini, geleneklerini ve kültürlerini ne ölçüde gerçekleştirebildiklerini, yaşadıkları sorunları ve beklentilerini ortaya çıkarmaktır. Bu temelden hareketle Antalya İlinde Tahtacı nüfusunu barındıran Elmalı Akçaenış Köyü ve Manavgat Gültepe Mahallesi çalışma sahası olarak belirlenmiştir. Nitel araştırma deseniyle tasarlanan çalışmada, veriler 30 kişi ile gerçekleştirilen mülakatlar ve katılımcı gözlem tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Veriler kimlik, din, sosyal ilişkiler, ekonomik özellikler ve mekânsal bağlamda karşılaştırmalı bir şekilde yorumlanmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına göre, Tahtacıların kapalı toplum yapısı özelliğini büyük ölçüde kaybettiği, toplumsal bağlarının zayıfladığı, sosyo-ekonomik koşulları ile birlikte gelenek, görenek ve yaşam biçimlerinin değiştiği bulgulanmıştır. Bireylerin kendilerini Tahtacı kimliği ile tanımlamalarına karşın modernleşmenin ve yerleşik yaşama geçmenin etkisi ile kültürel ve dini pratiklerini tam anlamıyla gerçekleştiremedikleri saptanmıştır. Bu anlamda tarihsel bir perspektiften hareketle incelenen çalışma sahasındaki Tahtacıların yeni görünüşleri ve farklılaşmaların nedenleri sosyolojik olarak ortaya koyulmuştur.

Anahtar kelimeler: Tahtacılar, Kültür, Kimlik, Toplumsal Değişme, Mekân.

SUMMARY

SCIOLOICAL RESEARCH ON WOODWORKING (THE CASE OF ANTALYA)

Cultural and religious heritage, which has been important in understanding social relations throughout human history, appears with different appearances in today's modern world. On this basis, Tahtacı, which is the subject of the study, has settled into a settled life and has a new lifestyle after long years of woodworking in forests with their cultural characteristics. The aim of the study is to reveal to what extent Tahtacı can realize their lifestyles, traditions and cultures today, their problems and expectations. Based on this basis, Elmalı Akçaeniş Village and Manavgat Gültepe Neighborhood, which host the Tahtacı population of Antalya province, have been determined as working areas. In the study prepared with a qualitative research design, data were obtained through in-depth interviews with 30 people and interview technique. A comparative content analysis of the data obtained in terms of identity, religion, social relations, economic characteristics and spatial context was conducted.

According to the results of the study, it was found that Tahtacı lost their closed social structure to a great extent, their social ties were weakened, and their traditions, customs and lifestyles changed with their socio-economic conditions. Although individuals define themselves with Tahtacı identity, it has been determined that they cannot fully realize their cultural and religious practices with the effect of modernization and settled life. In this sense, the field of study is handled from a historical perspective in a comparative way and its new views and the reasons for differentiation have been put forward sociologically.

Keywords: Tahtacı, Cultur, Identity, Communal Change, Place.

TEŞEKKÜR

Süreç boyunca her konuda yardımlarını ve desteğini esirgemeyen, ihtiyacım olduğu konularda vaktini ayırarak ilgilenen ve öğrenme süresi boyunca bilgi ve birikimlerini benimle paylaşan, çalışma süresi boyunca soruları ve önerileriyle çalışmaya yön vermemde yardımcı olan değerli tez danışmanım ayrıca bölüm başkanımız Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK’a,

Yüksek lisans eğitimim boyunca ihtiyacım olan her konuda yardımcı olan ve bu süreçte büyük katkıları olan değerli hocam Doç. Dr. Hasan Hüseyin AYGÜL’e,

Çalışma süresi boyunca desteğini ve görüşlerini esirgemeyen Arş. Gör. Elif GÜN’e,

Tez çalışmam boyunca her zaman yanımda olan ve desteğini hissettiren sevgili arkadaşım Hatice ÖZTÜRK’e,

Çalışma süresi boyunca beni evlerinde misafir eden ve sorularıma içtenlikle cevap veren Tahtacılar teşekkürü bir borç bilirim.

Gamze ŞENYAYLA

Antalya, 2020

ÖNSÖZ

Kültürel değerlerin oluşması, bireylerin düşünceleri ile davranış biçimlerini belirleyen ve nesiller boyunca aktarılabilen unsurları kapsamaktadır. Bu husus dikkate alındığında önemli bir mirasın taşımacılığını yapan toplumlar mekânsal olarak farklı koşullarda yaşasalar da kültürel belleğe sahip olmaları açısından önem taşımaktadır. Bireyselleşmeyi zorunlu kılan bu yeni düzende bireyler farklı eylemlere yönelmiş, yeniden özümseme, uygulama ve yansıtma sürecine dâhil olmuştur. Kültürel bellek ekseninde Tahtacı toplumlar taşıyıcısı oldukları kültürün temsilciliğini yapmakla beraber modernleşme süreci içerisinde farklı eğilimlerde bulunmuşlardır. Bu araştırmada ilgili literatür göz önünde bulundurularak tarihsel açıdan Tahtacıların bu yeni görünümünün sosyolojik açıdan analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Araştırma sonuç bölümü ile beraber dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde alan araştırmasına yönelik yapılan çalışmalar hakkında bilgiler yer almaktadır. Tahtacıların tarihi kökenleri, Tahtacı “Ağaçeri” kimliği, kimlik tartışmaları ekseninde Yörük ve Türkmen kimlikleri, nüfusları ve demografik yapıları, inanç sistemleri ve ocakları, kutsal kitap olarak kabul gören Buyruk, Şamanizm kültürünün Tahtacılar üzerindeki etkileri, Tahtacılığa geçiş ve giriş ritüelleri, toplum açısından önemli bir yere sahip olan ziyaret yerleri birinci bölümde anlatılmıştır.

İkinci bölümde araştırmanın yöntemi ve kullanılan teknikler yer almaktadır. Araştırmanın konusu, amacı ve problemleri, kapsam ve sınırlılıkları, yöntem ve veri analiz teknikleri detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde elde edilen veriler yöntem vasıtasıyla anlamacı bir yaklaşım ile farklı başlıklar altında ele alınmıştır. İki farklı çalışma sahasına sahip olan araştırmada katılımcıların sosyo-demografik özellikleri çalışmaya katılan örneklem grubunu tanıtmaya amacıyla belirtilmiştir. Tahtacıların kültürlerini ve yaşamlarını anlama amacıyla, aile yapıları, farklılaşan meslek grupları, beklentileri, kültürel ve dini pratikleri detaylı bir şekilde karşılaştırmalı olarak aktarılmıştır. Sonuç bölümünde elde edilen veriler bir bütün olarak ele alınmış, araştırmanın problemleri özelinde değerlendirilmiştir. Çalışma, benzerlikler ve farklılıklar ile birlikte kendi yaşam koşulları çerçevesinde değerlendirilen Tahtacıları anlamamanın bir ürünüdür.

Gamze ŞENYAYLA

Antalya, 2020

GİRİŞ

Bireyin içerisinde yer aldığı toplumu anlaması ve özümsemesi pek çok faktörün bir arada bulunması ile gerçekleşen bir süreçtir. İçinde yaşanan toplumun inanç pratikleri ve kültürü, bireyin davranışlarını ve kimliğini belirleyen önemli unsurlardandır. Mevcut topluluğu anlayabilmek, bu kültürel ve inanç pratiklerinde yer alan kodları çözümleyerek ve tanımlayarak gerçekleşir. Mekânsal ve tarihsel değişimler kimlik, kültür ve inanç pratiklerine olan etkileri sebebiyle tespit edilmesinin ardından yorumlanması gereken özellikler taşır. Toplulukların değişen ve dönüşen yeni görüntülerini bu bağlamda ele almak, onların taşıdığı değerlerini yeni süreç ile ne kadar uyumlu hale gelebildiğinin ve akabinde yaşanan problemlerin anlaşılmasına olanak sağlar.

Tahtacılar tarihi ve etnik kökene sahip Türkmen-Alevi topluluklar olması ile bilinen, kırsal alanlarda yaşamını sürdüren, kısmen yarı-göçebe ya da yerleşik bir biçimde yaşayan kapalı topluluklardır. Tahtacıların kimliğini tanımlamada yapmış oldukları ağaç işçiliği önemli bir yer tutar. Tahtacılık mesleği kültürel ve inanç açısından da bir kimlik oluşturmada kullanılan bir kavramdır. Geçmişte ormanlarda yaşayarak geçimlerini sağlayan Tahtacıların, günümüzde modernleşme ve kentleşme gibi süreçler ile doğru orantılı olarak nasıl bir görünüme sahip oldukları ile ilgili literatürde az sayıda çalışmaya rastlanmaktadır. Modernleşmenin neticesinde iş kollarının farklılaşması, kimlik tanımlamalarında yeni kavramların kullanılmasına sebebiyet verse de günümüzde kültürel toplulukların kendi atalarının mesleklerine yönelik kimlik tanımını kullanan ender topluluklar arasında yer alan Tahtacılar önemli bir çalışma sahasını oluşturmaktadır.

Tahtacı toplulukları arasında yer alan farklılıklar konu ile ilgili pek çok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Onların köken olarak aidiyetleri ve inanç pratikleri coğrafi etkilerle ve mensup oldukları ocakların gelenekleri bağlamında açıklanmaya çalışılmıştır. Alevi topluluklar arasında yer alan Tahtacılar, Anadolu'nun pek çok bölgesinde görülebileceği gibi kendine özgü bir yapı taşımaktadır. Dışarıdan katılıma izin vermeyen Tahtacıların temel amacı bu öz yapıyı muhafaza etme arzusundan kaynaklanmaktadır. Yabancılar ile sosyal ve aile ilişkilerini mesafeli tutmaya çalışan Tahtacılar, yerleşik hayata geçtikten sonra kapalı yapısını daha da esnek hale getirmiştir. Bu esnekliğin hangi bölgede ne ölçüde gerçekleştiği sorusunun yanıtı ise araştırma içerisinde cevaplanması amaçlanmıştır. Tahtacılar yerleşik hayata geçtikten sonra yaşadıkları bölgenin özellikleri doğrultusunda göç alma ve verme

konusunda değişkenlik göstermektedir. Yerleştikleri bölgeyi kendi kültür ve inanç özellikleri ile etkileyecek kodlara sahip oldukları için kırsal alanları tercih etmişlerdir. Yeni yaşam alanları ormanlardan farklı olacak biçimde şekillenmiştir. Eğitim, sağlık gibi hizmetlere yakın olmayı hedefleyen Tahtacılar için bu hizmetlerin sürekliliğinin sağlanması adına şehir merkezleri yeni nesiller için cazip hale gelmiştir. Farklılaşma unsurlarını ve yeni görünümelerini bu etkiler göz önünde bulundurarak iki Tahtacı bölgesini karşılaştırmalı bir şekilde ele almak ve açıklamak hedeflenmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TAHTACILARIN TARİHİ KÖKENLERİ VE TAHTACI “AĞAÇERİ” KİMLİĞİ

1.1. Tahtacıların Tarihi Kökenleri

Batıya doğru ilerlemeye başlayan Türkler, Anadolu'ya girmek için iki yol takip etmişlerdir. Bu yollardan birincisini, Yunan-Helen ve Hint düşüncesinin hâkim olduğu Horasan bölgesi oluşturmaktadır. Bu bölge Türkmenlerin yoğunluklu olarak yaşadığı yerdir. Türklerin Anadolu'ya girmek için kullandıkları diğer göç yolu ise Orta Doğu ve Şii düşüncesinin etkili olduğu Suriye yolu olmuştur. Bu her iki göç yolundaki düşünce akımları Anadolu'nun dini kültürünün oluşumunda etkili olmuştur. Göç eden halk kendi dini kültürünü taşıyarak yaşatmaya devam ettirmiştir. Diğer topluluklarla etkileşime girmemesi olanaksızdır. Malazgirt Zaferi ile Anadolu içlerine doğru hız kazanan Türk göçü 13. yüzyılda Moğol istilası ile daha da güçlenerek devam etmiştir (Güngör, 1986: 158-159).

Göçler esnasında meydana gelen olaylardan biri göç eden toplulukların yerleştikleri coğrafyayı kültürel ve dini olarak etkilemesi ve ondan etkilenmesi sonucunda gerçekleşen karşılıklı bir süreçtir. Türklerin dini kimlikleri de bölgeyi etkileyen unsurlardan bir diğeridir. Bilindiği üzere Türkler İslamiyet'i İranlılar kanalı ile öğrenmişlerdir. Sünnilik, Şiilik ve tasavvuf Türklerin İslamlaşmasında etkin bir yere sahiptir (Selçuk, 2008: 33). Kısaca izah edilmeye çalışıldığı gibi Türklerin göç etme süreçleri Tahtacıların inanç sistemlerinin oluşmasında etkili olmuştur.

Weber (1920) din olgusundan bahsederken, onun insanın kendisinin yarattığı manevi bir alan olduğunu söyler. Din gerçeklik dışında kalan alanı açıklamada kullanılan ve değişmez kuralları olan, gündelik hayatı şekillendiren önemli bir unsurdur (akt: Öztürk, 2003: 163). Bireylerin bir araya gelerek oluşturduğu kendi gerçeklikleri, sosyoloji açısından anlaşılması gereken bir durumdur. Tahtacılarından bahsederken, onların kimliklerini açıklama noktasında din önemli bir yere sahiptir. Tarihi kökenleri belirlemede Tahtacıların ait oldukları dini grup çerçevesi onlar hakkında daha fazla bilgi edinilmesini sağlayan önemli araçlardan biridir. Bu anlamda, gerçekleştirmiş oldukları göçler, yeni yaşam biçimleri ve Anadolu topraklarında var olma şekilleri gibi konular araştırmacıların dikkatini çeken hususlardan olmuştur. Anadolu'ya gerçekleşen göçlerde Türk göçleri önemli rol üstlenmektedir ve bu topluluk içerisinde bulunan Tahtacılar da bu göçlerde yerini almıştır. Bölgenin Türkleşmesi ve kültürel kimliğin

oluşumu aşamasında göçe katılan topluluklar o bölgenin kimliğini yeniden şekillendirmiş ve yeni bir kimliğe bürünmesine neden olmuştur.

Tahtacılar inanç açısından Alevi olarak kabul edilmektedir. Bozkurt'a (1990: 12) göre Alevilik Ali'yi seven ve onun yanında olanları ifade etmektedir. Hanefi, Maliki, Hanbeli ve Şafi'likten ayrı olarak Şiilik beşinci mezhep olma görünümündedir. Şiilik, Ali yandaşlığını ifade etmekte ve özgür düşünce olarak kabul edilmektedir. Alevilik, Anadolu topraklarında Şiiliğin bir uzantısı olarak varlığını sürdürür. Her coğrafyada farklı görünümlere ve özelliklere sahiptir. Bunu pratikleri uygulama biçimleri ve inanç sistemlerini irdeleyerek açıklamak mümkündür. Örneğin Şiilikte cem ve musahiplik gibi uygulamalar yoktur ve Alevilik Anadolu'da bulunan kültürel özellikler ile iç içe geçerek farklı bir inanç yumağı halinde yerini alır. Anadolu'daki Alevilik Eyüboğlu'na (1989: 62-63) göre yapısal olarak kendi sorunlarını belirleyen ve buna çözüm üreten kurumsal bir yapı görünümündedir. Aleviliğin kökenleri tarihsel olarak oldukça eskiye dayanmakta, yaşam biçimlerini belirlemekte ve farklı inanç pratiklerini içinde barındırmaktadır.

Tahtacıların kim olduklarını açıklarken dini ve kültürel anlamda cevap vermek mümkündür. Engin'e (1998: 75) göre Tahtacı olduğunu söyleyen birisi genellikle Alevi'dir ancak her Alevi Tahtacı değildir. Tahtacıların Alevi topluluklar arasında yer aldığı ifade edilebilir. Bozkurt'a (1990: 17) göre Tahtacı toplumunun Alevi olmalarının nedeni onların göçebe olmalarından kaynaklanmaktadır. Çünkü yerleşik halde yaşamayanlar için Sünni Müslümanlığın gereklerini yerine getirmeleri oldukça zordur. Sünni Müslümanlıkta medrese eğitimi ve devlet desteği vardır, göçebeler okuma yazma bilmez ve bir yerde uzun süre kalmadıkları için şehir merkezi ile bağları kuvvetli değildir. Bu noktada Alevi babalar dini öğretileri aktarmada önemli roller üstlenirler ve sözlü bir şekilde gerekleri aktarırlar.

Tahtacılar mensup oldukları Alevilik görüşünde Bektaşî'lerden ve Kızılbaşlıktan ayrı bir biçimde değerlendirilmelidir. Çünkü onlar Bektaşî ya da Kızılbaş değildir. Gölpınarlı'ya (1992: 22) göre Bektaşilikte Alevi inancının temelinde yer alan soy inancı mevcuttur. Temsilci olma noktasında bu soy peygamber soyu olarak kabul edilir ve kişi ancak Alevilikte kan yoluyla bu inanca mensup olabilir. Bektaşilikte dışarıdan katılım vardır ve bu vasıta ile yetkin kişiler tarafından Bektaşî olmak isteyen kişi dualanır, belli aşamalardan geçer ve yola girmiş sayılır. Tahtacılıkta soy önemli bir yer tutarken, gruba dışarıdan katılım söz konusu değildir. Alevilikten bahsederken Anadolu coğrafyasında "Kızılbaşlık" terimine de değinmek gerekir. Kızılbaşlar yarı göçebe ya da göçebe şeklinde yaşamaktadır. Bektaşîler ise bunun aksine yerleşik bir düzene sahiptir. Kızılbaşlar Osmanlı kaynaklarında "Şii" kavramı ile ifade

edilmektedir. Kızılbaşlar ve Bektaşiler ileri tarihlerde Alevi sayılmıştır. Alevilik günümüzde Kızılbaşlık ile aynı anlama gelmektedir. Kızılbaşlık ve Bektaşilik arasında inanç noktasındaki bağları görmek mümkündür. Bunun aksine belirtilebilir ki Bektaşiler daha kurumsal ve örgütsel bir yapıya sahipken Kızılbaşlar yaşadıkları coğrafyanın etkisiyle daha mitsel ve efsanevi görünüme sahiplerdir (Olsson vd., 1999: 8-9). Yaşam biçimleri yakın görünümde olan Kızılbaşlar, Bektaşiler ve Tahtacılar benzer özellikler göstermelerine rağmen farklı kültürel kodlara ve yapılara sahip topluluklardır. Konu içerisinde birbiri ile örtüşen pratikler taşımalarına rağmen bir araya gelerek bu pratikleri yerine getirmemekte ve kendilerini bu bağlamda tanımlamamaktadırlar.

Sarısır'a (2012: 47) göre Tahtacılar hakkındaki ilk araştırmalar, 19. yüzyıldan itibaren Jacob, Luschan ve Naumann (2013) gibi Batılı araştırmacılar tarafından yapılmaya başlanmıştır. Bektaşilik ve Kızılbaşlık gibi konuları inceleyen araştırmacılar kültürel toplulukları da araştırma kapsamlarına dâhil etmiştir. Yapılan araştırmalarda Anadolu'da yaşayan Tahtacıların Hristiyan bir topluluk olduğu yönünde bir düşünce gündemi uzun bir süre meşgul etmiştir. Eröz'e (1990: 175) göre ise Babinger, Hasluck ve Jacob gibi araştırmacılar Alevilik ve Hristiyanlık arasında benzerlikler olduğunu ve Hristiyanlıkta yer alan önemli şahsiyetlerin, Aleviler tarafından kabul edildiği düşüncesinden de hareket ederek açıklamaya çalışırlar. Örneğin on iki imam ve on iki havari arasında bir benzerlik olduğunu, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh üçlemesinin Alevilikte Yer alan Allah, Muhammed ve Ali üçlemesi ile benzeştirilerek iddialarını kuvvetlendirme yoluna gitmişlerdir. Araştırmacılar çalışmalarını, semboller ve benzerlikler üzerinden savunma çabasında olmuşlardır. Özellikle antropolojik alanda çalışmalar yapan araştırmacılar, kafatası yapılarını incelemiş ve Hristiyan topluluklar ile benzerlikler olduğunu savunmuştur. Tahtacılar Hristiyanlığa özgü öğelerin bulunduğu, onların eski Anadolu halklarının kalıntılarını ve parçalarını taşıdıkları ileri sürülmektedir. Ancak söz konusu değerlendirmelerin, araştırmacıların yüzeysel bağlantılar kurmalarından kaynaklandığı söylenebilir (Engin, 2008: 20). Sarısır'a (2012: 74) göre Tahtacıların bulundukları topraklar Likyalıların yaşadığı yerler ile benzerlikler göstermesi nedeniyle Batılı araştırmacıların çalışmaları genellikle antropolojik temelli olmuş ve bir topluluğun devamı olma niteliğinden hareketle çalışmalarını güçlendirme yoluna gitmişlerdir. Sonrasında bu çalışmalar Osmanlı Devleti'nin yerli araştırmacılarını harekete geçirmiş ve yapılan bu çalışmalara karşı saha çalışmalarına yönelmiş, Tahtacıların kimlikleri ve tarihsel kökenleri hakkında araştırmalar yapmaya başlamışlardır. Savunma güdüsü ile bu alanda ilk girişimlerin gerçekleştirilmesinde araştırmacılar çoğunlukla Tahtacı Alevi köylerini gezerek

alışmalarını sürdürmüştür. Anadolu topraklarında yaşayan Tahtacıların dini ve kültürel kimliklerini doğru bir biçimde ortaya koyma çabası, yerli araştırmacıların amacı haline gelmiştir.

Yılmaz’a (1948: 11) göre Tahtacıların tarihi kökenleri hakkında sorular sorulduğunda alınan cevap ortak bir biçimde Horasan olarak kaydedilmiştir. Horasan’dan öncesi tarih kendi içlerinde bilinmemesi, haklarında hangi boya ait oldukları, hangi etnik kökenden geldikleri gibi soruları beraberinde getirmiştir. Tahtacılar, Osmanlı döneminde “Ağaçeri” ismi verilen topluluğun devamı olmakla beraber Oğuz, Kıpçak ve Uygur boylarından gelmektedir. Ağaçerilerin tarihsel kökeni olarak Oğuz’lardan ayrı bir Türk boyu mu, Oğuz boyları ile diğer Türk boylarının oluşturduğu bir topluluk mu, yoksa sadece Oğuz boylarından biri mi oldukları hala tartışma konusudur. Atalay (2018) ise Tahtacıların başka hiçbir etnik köken ile etkileşime girmediğini, tam anlamıyla Orta Asya Türkmenleri özelliklerini taşıdığını ifade etmiştir. Literatürde Tahtacıların etnik kökenler ile ilgili Türk, Türkmen, Yörük gibi kavramlar ile açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir. Yörük’a (2002) göre Tahtacılar Orta Asya’da “tahtah” denilen bir grubun günümüzdeki yaşayan neslidir. Sümer’e (1962) göre ise aynı dönemde çalışmalarını yürütmüş olan araştırmacılar onların Ağaçerilerin devamı olan bir topluluk olarak değerlendirmişlerdir (akt. Selçuk, 2008: 33-35).

Tahtacıların yaşadıkları coğrafya 20. yüzyılın ilk çeyreğine göre kıyaslandığında, bugün benzer coğrafya ile karşılaşmasına rağmen giderek daralmış bir alanda yaşamlarını devam ettirmekte oldukları görülmektedir. Birinci Dünya Savaşı, Tahtacıların hem geleneksel yaşamlarını hem de göç olgusunun şekillenmesinde önemli bir milat olma özelliği taşır. Cumhuriyet yılları içerisinde ele alındığında ise farklı amillerin etkisiyle, en çok da doğal felaketler, yani toprak kayması sel gibi sebepler ile sık sık yer değiştirmek zorunda kalmışlardır. Bu da tarihi belgelerde yer alan yerleşimlerinin ortadan kaybolarak yeni köylerin kurulmasını beraberinde getirmiştir (Sarısır, 2012: 74). Tahtacıların yaşam alanlarının süreç içerisinde değişiklik göstermesi, onların yeni yerleşim alanları oluşturmaları gibi etkenler, haklarında yapılan çalışmaların güçleşmesine sebep olmuştur.

Seyirci’ye (2007: 1) göre geçmişte konar-göçer olarak yaşayan ve geçimlerini orman işçiliği ile sağlayan Tahtacılar yerleşik hayata geçmeye Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren başlayarak yakın tarihe dek sürdürmüşlerdir. Tahtacılarla yönelik yapılan iskân Yörüklerine göre daha geç başlamıştır. Bunun sebebi olarak onların daha yumuşak başlı olması ve Osmanlı ile fazla sorunları olmamasından kaynaklanabileceği ifade edilmektedir.

Tahtacıların yeni yerleşim alanları mahalleler ve köyler olarak karşımıza çıkmakta olup Engin'e (1998: 113-119) göre günümüzde tamamen yerleşik hayata geçmişlerdir. Yerleşim birimleri artık şekillenmiş durumdadır. Türkiye'de yoğunluklu olarak güney ve ege kesimlerinde; Adana, Antalya, Aydın, Balıkesir, Isparta, Muğla, Denizli, İzmir, Gaziantep şehirlerinde yaşamaktadırlar. Tahtacı köylerinin sayısının azlığından ya da farklı inanç ve kültürel topluluklar ile bir arada yaşama halinden dolayı şehir merkezlerinde de yaşayan Tahtacılar bulunmasına rağmen bir arada yaşama durumu söz konusu değildir. Tahtacı köyü olarak bilinen köylerde bile sayıca azalmış, Sünnilerle hoşgörü içerisinde bir arada yaşadıkları yerleşimler daha fazlalaşmıştır. Tahtacılık işi ile uğraşan ya da bu işi terk eden kimseler Sünni bölgelere yakın yerlere yerleşmişlerdir. Ancak Tahtacı köylerinde yapılan gözlemlerde kimlik konusunda bir tereddüt gösterilmezken heterojen bir şekilde yaşanan yerlerde bir tedirginliğin varlığı dile getirilmiştir (Sarısır, 2012: 75). Bu durum inanış olarak Alevi olmalarından kaynaklıdır.

1.2. Tahtacı “Ağaçeri” Kimliği

Tahtacıların nereden geldiği ve kimliklerinin ne olduğu pek çok alanda tartışma konusu haline gelmiştir. Tahtacılık kelimesine, yazılı kaynaklarda, Osmanlı tabu tahrir defterlerinde ve arşivlerinde “Cemaat-i Tahtacıyan” şeklinde 16. asırdan itibaren rastlanılmaktadır. Eski tarihleri ve menşelerine gelince daha önce aynı hususiyetleri taşıyan Ağaçerilerine rastlanması ve bu sonuncuların, Tahtacıların ortaya çıkışından itibaren kaynaklarda belirtilmeye başlanması, bu iki topluluğun aynı menşeden geldiği ve birinin diğerinin devamı olduğu düşüncesini uyandırmaktadır (Seyhan, 2001: 2).

Anadolu'da “Tahtacı” adı ilk kez 16. yüzyılda “Cemaat-ı Tahtacıyan” olarak kaydedilmiştir. 16. yüzyıldan önce Anadolu'da “Ağaç-Eri” kavramı kullanılmaktadır ve bu kavram Sümer (1962), Çağatay (1970), Fırlıklı (1981) ile Birdoğan'a (1990) göre 16. yüzyılda “Cemaat-ı Tahtacıyan”a dönüşmüş ardından bu yüzyıldan sonra “Ağaç-Eriler”e “Tahtacı” denmiştir (akt. Engin, 2008: 58-59). Tahtacıların ataları “Ağaç-Eri” olarak tanımlamaktadır ve kavram ağaç işi ile uğraşan “er” den gelmektedir.

Tahtacılık yapılan mesleği ifade etmekte olup, ormanlarda dönemsel olarak yaşayıp ağaç işçiliği yapan halkı temsil etmektedir. Bu işçiliği yapan köylülerinin çoğunluğu orman işçiliği dışında başka işlerle de uğraşmasına karşın, Tahtacıların tek uğraşının orman işçiliği olması, onları diğer orman işçilerinden ayıran bir özelliktir. Yılın belli dönemlerinde yerleşim yerlerinden ayrılarak ormanlara gidip ağaç işçiliği yapmaktadırlar. Sürekli olarak orman

işçiliği ile uğraşmaları ve bu işi çocukluklarından itibaren ailelerinden öğrenmeleri, orman işçiliğinde bilgi, beceri ve deneyim sahibi olmalarını sağlamıştır. Devlet nezdinde ağaç işi yapılacağında ilk iletişime geçilen topluluk Tahtacılarıdır (Daşdemir ve Kanburoğlu, 2009: 198). Engin'e (1995: 39) göre ise yakın tarihte "Tahtacıyım" diyen bir kimse, artık geçmişteki gibi ormanda çalışan ve geçimini ağaç kesmek ile sağlayan bir topluluğun üyesi olduğunu belirtmemektedir. Geçmişte bu böyleydi ancak değişti. Çünkü Tahtacı olan bir kimse yarı göçebe olarak ağaç işçiliği yaptığı gibi, meyvecilik ve gündelik işçilik yapmakta; kasabada esnaf ya da memur, kentte işçi ya da sanayici, bürokrat olabilmektedir. Buna göre önceleri ekonomik bir kavram niteliğini ağırlıkla taşıyan Tahtacılık, artık bu içeriğini yitirmiş olması ve etnik ile dinsel bir kimlik niteliğine bürünmesi nedeniyle Tahtacılıktan bahsederken bu kültürü taşıyan çevre kastedilmektedir.

Sarısır'a (2012: 1) göre Tahtacılar, Anadolu'da genelde ormanlık alanlarda yaşamlarını sürdüren ve hayatlarını ağaç işçiliğiyle kazanan özgün Türk topluluklarından biridir. Tahtacıların izole yaşamlarının beraberinde getirdiği kültürel doku ve inanç sistemleri, değişik disiplinler tarafından her zaman akademik merak konusu olmayı başarmıştır. Batılıların farklı kaygılarla başlattıkları Tahtacılar hakkındaki ilk çalışmalar, sonradan yerli araştırmaların giderek artan katkısıyla bilimsel bir zemine oturabilmiştir. Geçmişte Tahtacıların yaşam yerleri yaptıkları iş sebebiyle ormanlara yakın yerler olmuştur. Bu sebeple merkeze uzak kalmışlar ve kendi içlerindeki yapıyı uzun yıllar muhafaza edebilmişlerdir. Dini pratiklerini ormanda yerine getirmiş ve orman ile aralarında bir bağ kurma imkânı bulmuşlardır. Onlar için ağaçlar kutsal bir anlam taşır. Ağaçları keserken yalnızca Orman Bakanlığı'ndan gelen görevlilerin işaretlemiş oldukları ağaçları kesmekte, kendi değişimlerine göre başka cana kıymamaktadırlar.

Ormanlarda yaşayarak geçimlerini sağlayan Tahtacılar, yazılı kaynaklara sahip olmadıkları için kültürlerini sözlü kültür ile aktarmaktadırlar. Tahtacıların yazılı kültürden yoksun olmaları, onların inanış ve uygulamalarının tespit edilebilmesi için saha araştırmasını zorunlu kılmaktadır. Bilindiği gibi dini oluşturan fenomenler bir anda ortaya çıkmazlar ve süreç gerektirirler. Dini fenomenlerin kökleri çok gerilere uzandığı gibi, ileriye yönelik süreklilik arz etme özelliğine sahiptirler. Ayrıca dini fenomenlerin gerçek anlamda saf halde bulunmasının imkânsızlığı nedeniyle, dini inançların oluşumunu sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik, toplumsal çevre, iklim, coğrafya vb. çerçevede de ele almak gerekmektedir (Eliade, 1990: 57-58).

Farklı topluluklarla fazla etkileşim halinde olmamaları ve evlilik gibi kurumları kendi içlerinde gerçekleştirmeleri sayesinde kültür muhafaza edilebilmiştir. Kùltürler evrensel düzene taşınmadıkça ve dönüşen yapıya uyum sağlamadıkça kaybolan kùltürler arasında yer alması kaçınılmaz hale gelmektedir (Jacob vd.,2013:13). Tahtacıların şehir merkezleri ile ilişkileri zayıf olmasına rağmen kendi toplumlarını muhafaza etme alışkanlıkları, küreselleşme gibi faktörlerin etkisi ile farklı görünümlere sahip olmuş ve yeniden anlamlandırılmaya ihtiyaç duymuştur. Jacob vd.'nin (2013) bahsetmiş olduğu uyum sağlama noktası kùltürel kimliklerin ne ölçüde taşınabildiği ve gerçekleştirilebildiği konusunun irdelenmesini gerektirmektedir. Çıblak (2000: 36) ise konuyla ilgili olarak geçmişte göçebe olarak yaşayan Tahtacıların, yakın tarihte çoğu yerde yerleşik düzene geçmeleriyle beraber farklı etnik köken ya da kùltürel özelliği olan köylere yakın yerlere yerleştiklerini ve kendi içlerinde sosyal bağlarını uzun yıllar devam ettirdiği noktasına değindikten sonra bir kısmının toprağa bağlandığını, bir kısmının da kendilerine daha farklı geçim kaynakları sağladıklarını, bu nedenle geleneksel kùltürlerinin giderek yok olmaya başladığının görülmekte olduğunu ifade etmiştir. Bu durum ile ilgili süreci Selçuk (2008: 17) Anadolu'da ekonomik hayata bağlı olarak sosyo-kùltürel ilişkilerin değişmesine ve Tahtacıların büyük bir bölümünün eski işlerini terk edip şehirlere yerleşmesine bağlamaktadır. Tahtacılar artık kendi mesleklerini yapmamakta, şehirlere ve ilçelere yakın yerlerde farklı işlerle uğraşmaktadırlar. Şehirde sigortalı ya da sigortasız şekilde işçi olarak çalışmaktadırlar.

Görkem'e (2000, 168-169) göre Tahtacılar ormanlara yakın bölgelerde yaşadıkları için fazla bir görünürlükleri diğer topluluklar açısından yoktur. Tahtacıların fiziksel görünümü yaptıkları iş gereği biçimlenmiştir. Bunun sebebi zorlu koşullarda yaşamaları sebebiyle dayanıklı hale gelmeleridir. Erkeklerin elleri kalın ve kuvvetli, kadınlar ise kısa ancak ağır iş yükü yapmak durumunda kaldıkları için sağlam vücuda sahiplerdir. Yanakları soğuk yerlerde yaşadıkları için al aldır. Kemikleri çıkık, omuzları geniştir. Kadınlar ağaç keser, balta taşır ve odun yararlar. Görünüş olarak diğer topluluklardan onları ayırt etmek mümkündür. Fikri'ye (1927, 477-489) göre ise genellikle orta boylu, badem gözlü, elmacık kemikleri belirgin ve yanakları al al, ten renkleri buğday ya da beyaz olmaları ile yöre halkından farklı fiziksel görüntülere sahiptir.

Tahtacılar Horasan'dan göç ettikten sonra yerleştikleri Anadolu bölgesinde yer alan, diğer farklı mezhep toplulukları haricinde Alevilik içersinde de farklı ritüellerde ve eylemlerde bulunurlar. Etnik köken olarak Türk, inanç açısından Müslüman'dırlar. Bazı dini ritüellerine kendi erkânları harici bireyleri almamaları, başka etnik ya da dini gruplarla evlilik

yapmamaları onların yapılarını koruma arzuları olması açısından önemli bir yer tutmaktadır. Kendi ocakları vardır ve bireyler o ocaklara mensuptur (Selçuk, 2008: 26). Kapalı toplum yapısına sahip olması nedeniyle kendi içlerinde sosyal ilişkileri güçlü bir görünüm sergilemektedir.

Tahtacılar, yaşadıkları yerlerden köye ya da şehre ticaret amaçlı tahta ve direk satmak için ya da şehirlerde kurulan pazarlara oldukça az gereksinim duydukları ürünleri almak için uğrarlar. Genellikle ellerindeki malzemeyi takas olarak kullanarak erzak ya da kıyafet alırlar. Diğer bütün ihtiyaç duydukları eşyaları bizzat kendileri üretmeye çalışırlar ve zaruri olmadığı müddetçe şehre gitmezler. Anadolu'nun diğer dağlık bölgelerinde yaşayan sakinlerine göre gıda ürünlerine daha az ihtiyaç duyarlar. Pirinç yerine bulgur tüketmeyi tercih ederler. Birçok nedenden ve özellikle askerlik ve vergiden dolayı şehirlerle mümkün olduğu kadar az irtibatta bulunurlar. Kendilerine sorulan sorulara karşı çekingen tavır içerisinde olduklarını gözlemlemek mümkündür. Kendileri hakkında bir konu hakkında konuşurken kısa ve geçiştirici şekilde konuşurlar. Sünnilerle bir arada bulunmak mecburiyetinde kaldıklarında, onlarla olan münasebetlerinin minimal olmasına dikkat ederler; eğer ziyaretleri bir ramazan gününe tesadüf ederse oruç tutar gibi yaparlar. Sünniler ile aynı ortamda bulunan Tahtacılar davranışlarında aynı tutumu devam ettirirler (Jacob vd., 2013:106). Tahtacılar farklı toplulukların içerisinde dâhil olduklarında, genellikle kimliklerini gizleme eğiliminde bulunurlar ve topluluk içerisinde uyumlu eylemler gösterirler.

Tahtacılar üzerine yaptığı alan çalışmalarını aktarmaya başlayan Yörük (1929), onların o tarihlerde yerleştiği yerleşim birimlerinin bulunduğu yörelerdeki kimi “yerli halk” tarafından olumsuzlayıcı ifadeler ile anlatıldığını bildirmektedir. Bunun sebebi Tahtacıların kapalı yapıya sahip bir topluluk olmasından ve diğer topluluklar ile ilişki içerisine girmekten kaçınmasından kaynaklanmaktadır (akt. Engin: 1998: 33). Tahtacılar kendi içlerinde güçlü sosyal ilişkilere sahipken, farklı topluluklar ile etkileşime girme eğiliminde bulunmamışlardır. Bu durum haklarında farklı söylemler üretilmesine neden olmuştur.

1.3. Tahtacı Kimliği Üzerine Yapılan Tartışmalar: Yörük ve Türkmen Kimliği

İnsanın ürettiği ve bilfiil içinde yaşadığı tüm gerçekliği ifade eden unsur kültürü oluşturmaktadır ve insan varlığından bahsedilen her yerde kültürün var olduğu söylenilebilir. Bireyin nasıl düşündüğü, yaptığı, istediği, özünü nasıl yansıttığı, değerlerini ve yaşamını nasıl düzenlediği kültürün öğelerini oluşturur. Kısaca denilebilir ki karşılıklı etkileşimleri dâhil ederek bütün manevi ve maddesel ürünler kültürü oluşturur (Uygur, 1996: 17). Kültürel

açından birbirleri ile örtüşen özellikleri ile ele alınan Yörük ve Türkmen toplulukları Anadolu'nun pek çok yerinde benzer yerlerde yaşamıştır. Ortak coğrafyalarda yaşamaları sebebiyle karşılıklı etkileşime girdikleri için kültürler arasında benzerlikler göze çarpmaktadır. Bu kültürel benzerlikler ve farklılıkların açığa çıkması, her bir topluluk için kültürel kimliği yansıtmaya ve anlama noktasında önem arz etmektedir. Geleneksel toplumlarda göçmen olarak yaşamlarını sürdüren ve geçimlerini genellikle hayvancılık ve tarım gibi işlerle sağlayan toplulukların kültür oluşturma süreçleri sosyolojik açıdan pek çok faktör göz önünde bulundurularak değerlendirilir (Yiğit, 2019: 15). Tarihsel süreç içerisinde göçmen olarak yaşamlarını sürdüren Yörük ve Türkmen toplulukları da bu kapsam dâhilinde ele alınmalıdır.

Yörük ve Türkmen kavramlarına yönelik literatürde yer alan tanımlamaların yanı sıra bölge halkının bu kimlikleri nasıl anlamlandığı da önemlidir. Bu kimlikleri taşıyan bireylerin hem kendi tanımlamaları hem de farklı kimlikler açısından tanımlanmaları tartışılması gereken konulardandır. Kültürlerin yaşatılması ve korunması adına gerçekleştirilen etkinlik ve faaliyetler çalışmaya değer özellik taşır (Horzumlu, 2017: 243). Bu çalışmalar her iki topluluğu anlamada ve kültürel olarak tanımlamalarını yapmada önemli kaynakları oluşturmaktadır.

Yörük kavramı yapılan iş ve konar-göçerlik ile açıklanmaktadır. Yazları yaylada kışları ise yerleşim bölgesinde kalan halkı işaret etmektedir. Bunun sebebi ise çoğunlukla hayvancılık yapmalarından kaynaklanmaktadır. Yazları sıcak olan yerleşim bölgelerini hayvancılık yaptıkları için terk eden Yörükler, dönemsel olarak yaylalarda yaşamlarını sürdürmektedir (Nas, 2015: 26). Yörük kelimesi dönemlik göçler yapan Türkmen toplulukları içinde kullanılmaktadır ve Yörükler Türk kültürünü taşıdıkları için bu bağlamda değerlendirilmektedir. Dönemlik yayla göçleri devam etmesine rağmen, yerleşik hayata geçmiş topluluklar olarak ele alınabilir (Yener ve Gül, 2016:198). Çünkü Yörük topluluklar eylemsel olarak konar-göçerlik ile tanımlanmasının yanı sıra kültürel bir özellik ve kimlik taşımaktadır.

Türkmenlerin ise hangi boy ya da aileye ait oldukları tartışması kavramsal açıdan açıklanmaktadır. Kelimenin kökeninin Türk olması, onların Türk olarak kabul edilmesini sağlayan unsurlardan bir tanesidir. Türkmen halklar “Alevi” kimliğine sahip topluluklar olarak tanımlanmasına rağmen her Türkmen topluluk Alevi değildir (Yılmaz, 2005: 81-89). Türkmen olmak etnik bir kimliğe işaret ederken Alevilik bir inanç biçimini belirtir ve Tahtacılar genellikle inanç sistemleriyle ön plana çıkmaktadır.

Geleneksel aile yapısında görülen özellikleri Türkmen ve Yörük toplumlarında gözlemlemek mümkündür. Türkmenler ve Yörükler kırsal alanlarda yaşamalarının etkisiyle geniş aile özellikleri taşır ve ataerkil aile yapısına sahiptir. Yaşça en büyük erkek, ailenin lideridir. Topluluklarda aile bağları güçlüdür ve sosyal ilişkiler kendi içlerinde önemli bir bütünlük göstermektedir (Yılmaz, 2005: 86). İş bölümünün olması, hayvancılık ve tarımla uğraşılması açısından topluluklar benzerlik gösterebilmektedir. Benzer coğrafyalarda yaşayan toplulukların benzer aile yapılarına ve yaşam tarzlarına sahip oldukları söylenebilir. Selçuk'a (2008: 19) göre Ağaçeri Türkmen'lerinin torunları olan Anadolu Aleviliği içinde yer alan, ancak diğer Alevilerden farklı özelliklere sahip olan Tahtacılar, endogami ve monogaminin hâkim olduğu kapalı toplum özelliği taşıyan bir topluluktur. Kùltürlerini dışa kapalı şekilde kendi içlerinde muhafaza edebilmek amacıyla farklı kültürel ya da dini kimlikten olan bireyler ile evlilik gerçekleştirmemektedirler. Böylesi evlilikler için ağır yaptırımlar uygulamaktadırlar. Kendileri de inançları hakkında pek dışarıya bilgi aktarmazlar. Hatta bu sınırlarını kendi eşlerinden bile gizledikleri söylene gelmiştir.. Tahtacıların, ilk bakışta çevrede yaşayan diğer halklara göre biraz farklı oldukları görülür. Hal ve tavırlarında Türklerden biraz daha ağırbaşlı, kendilerine has hayat tarzları vardır ve hızlı hareket ederler (Jacob vd.,2013;102-103). Tahtacı kadınlar ve erkekler bir arada oturmakta ve vakit geçirmektedir. Onları görmek eskisi kadar zor olmamasıyla beraber Sünni Yörük topluluklar ile görünüş olarak farklılıkları olduğunun belirtilmesi mümkündür.

Tahtacıların yakın dönem tarihine bakıldığında Yörük topluluklar ile benzer özellikler göstermektedir. Önceleri ormanlık alanlarda yerleşik olarak yaşayan Tahtacılar yakın tarihte yerleşim birimlerinden ormanlara dönemlik giderek mesleklerini devam ettirmişlerdir. Yörüklerde genellikle yayla göçleri görölmektedir ve bu göçler dönemlik olarak gerçekleştirilmektedir. Yazın hayvanların sıcaktan bunalması için yaylalara göç eden Yörükler ile Tahtacıların meslekleri için yapmış oldukları göç biçimleri benzerlik göstermektedir. Çünkü her iki toplulukta gittiği bölgede uzun süre kalmakta ve geçimini devam ettirme gayretinde olmaktadır.

Tahtacılar göçebe topluluklar olması nedeniyle kendi yaptıkları barakalarda yaşar ve ihtiyacı olan nesneleri kendileri üretir. Göçebe olması özelliğiyle Yörük'lere benzerler ancak Anadolu coğrafyasında Tahtacılar Türkmen olarak kabul edilir (Görkem, 2000: 163-164). Tahtacılar açısından "Türk" kavramı bazen de Yörük olan anlamına gelebilmektedir. Ancak "Türk" genellikle Sünni topluluklar için kullanılan bir tanımlamadır. Yörükler ve Türkmenler etnik açıdan farklılık göstermeseler de sosyal yapıları ve inanç pratikleri birbirlerinden

farklıdır. Bu anlamda Yörükler çoğunlukla Sünni Müslüman, Türkmenler ise çoğunlukla Alevidir (Oğuz 1976: 241). İnanç pratikleri açısından değerlendirildiğinde “Yörük” ve “Türkmen” kavramlarının birbirinden farklı olduğu söylenebilir.

Yörük ve Türkmenler üzerine anlama çabasında dil önemli bir kültür taşıma aracı olarak yerini alır. İnsanda var olan hiçbir algı yalnızca organizmada yer alan organın edilgenliği olarak yer almaz. Düşünmenin kendini açığa vurumu olarak dil karşımıza çıkar. Dilin kültür için önemi ise onu kurması ve geliştirmesidir. Toplumsallaşma ile ortaya çıkan bu süreç tarihsel sürekliliği sağlar. Dil sadece kültürü taşıyıp korumaz., aynı zamanda yayılmasında da etkilidir (Uygur, 1996: 14-20). Kültür ve dil iç içe geçmiş vaziyettedir. Dil kültür tarafından belirlenendir. Kültürün hem ürünü hem de bir parçasıdır. Kültürün öğrenilebilmesi için birey açısından önemli bir yere sahiptir (Cuche, 2013: 60). Korkmaz’ın 1956 yılında yayınlanan ve “*Güney-Batı Anadolu Ağzları Ses Bilgisi (Fonetik)*” adını taşıyan eserinde, Anadolu’daki Türkmen boylarının dilinin *Azeri lehçesi* grubuna girdiği ve bu ağzların Orta Asya Türkmencesiyle karıştırılmamaları gerektiği; metin saptamalarından Tahtacıların ağız özelliği bakımından daha çok Yörük grubunda yer aldığı saptanmıştır. Ağızdaki ses, şekil ve yapı bilgisi özelliklerinin bazen yerli ağız özelliklerine, bazen de Türkmen özelliklerine benzediği açıklanmaktadır (akt. Engin, 1998: 47).

Yörükler ve Türkmen topluluklar arasındaki benzerlikler hem yaşam şekilleri hem de benzer eylemlerde bulunma biçimlerinden kaynaklanmaktadır. Her iki topluluk kendi içerisinde Türkçe konuşmaktadır. Bölgesel olarak ağız yapıları farklılık gösterse de etkileşim söz konusu olduğunda birbirlerini anlayabilmektedirler. Benzer geleneksel aile özelliği göstermektedirler. Bu gibi benzerlikler temel olarak benzer ya da aynı coğrafyada yaşamalarından kaynaklanmaktadır. Tahtacı topluluklar Türkmen kategorisinde yer alması ve inanç olarak Yörüklerden farklılaşması dolayısıyla farklı özellikler gösterebilmektedir. Bu tartışmalar doğrultusunda belirtilebilir ki, Tahtacılar Türkmen olan Alevi topluluklar içerisinde yer almaktadır ve Yörük olan topluluklarla sadece benzerlikler göstermektedir.

1.4. Tahtacıların Nüfus ve Demografik Yapısı

Türkiye’de ne kadar Tahtacının yaşadığı hakkında istatistiksel çalışmaların yeterince yapılmaması nedeniyle kesin bilgiler bulunmamaktadır. Bununla birlikte Tahtacılar üzerine araştırma yapan bazı bilim insanları konuyla ilgili tahmini bilgilerini paylaşmaktadırlar (Atalay, 2018: 33). Tahminler örneklendirilecek olursa; Bal’a (1997: 24) göre bazı araştırmalarda Tahtacı nüfusu 100 bin olarak ifade edilmiş, bazılarında ise sadece hane sayısı

verilip bu da 20 bin olarak belirlenmiştir. Bu veriler 1920 ve 1930’lu yıllara ait kaynaklarda yer almaktadır. Günümüzde ise topluluğun nüfusu yaklaşık olarak hane sayısı 40-50 bin olarak gösterilmektedir. Yörükan (1929) bir makalesinde, Tahtacı dedelerinden aldığı bilgilere dayanarak Anadolu’da 20.000 Tahtacı hanesinin bulunduğunu ileri sürmektedir. Toros (1938) ise Toroslar’da bulunan Tahtacılar üzerine yaptığı bir araştırmada, Türkiye genelindeki Tahtacı nüfusunun yaklaşık 100.000 olduğunu ifade etmiştir. Ülkütaşır (1968) bir makalesinde Tahtacıların 20.000 hane ve 100.000 nüfusa sahip olduklarını, Çağatay (1993) 1970’li yıllarda 45-50 bin haneden 300-400 bin kişi civarında olduğunu ileri sürmektedir (akt. Selçuk, 2008: 58-59). Luschan, Tahtacıların çok sınırlı sayıda, tahminen bin hane ile beş bin kişiye varan nüfusuyla, Antalya havalisine yayılmış, hatta gizlenmiş denecek bir halde olduğunu belirtmiştir. Merkeze uzak ilçelere yerleşmişlerdir (akt. Jacob vd., 2013:101). Tahtacıların nüfusu ile ilgili edinilen bilgiler yalnızca yerli ve yabancı araştırmacıların tahminlerinden ibarettir (Kolukırk, 2010: 89). Görüldüğü gibi Türkiye’deki Tahtacı nüfusu ile ilgili ileri sürülen rakamlar tamamen varsayımlardan oluşmaktadır.

Anamur, Silifke ve Antalya civarında 19. yüzyılın sonlarına doğru meskûn, çoğunluğu Çaylak aşiretinin oluşturduğu yaklaşık 350 hanelik bir Tahtacı topluluğunun o dönemde Afyonkarahisar-Sandıklı ilçesinde İran Fahri Konsolosu Ali Rıza Bey isimli şahıstan İran pasaportu aldıklarını belirtmektedir. Yörükan’a (1929: 61-64) göre bununla birlikte 1884 yılında Tahtacılardan 150 hane kadarının “Kıpti” nüfus belgesi aldıkları, Antalya-Tefenni kazasındaki Tahtacıların “300 tahririnde” (M.1882) nüfus kayıtlarına “Kıpti” diye yazıldıkları görülmektedir. Tahtacılar kendilerini farklı topluluklara ait olarak göstermişlerdir. Tahtacıların hem İran pasaportu almaları hem de Kıpti nüfusuna kaydolmaları onların Sünnilerle bir arada bulunmama isteği nedeniyle askere gitmeme gibi sebeplerle izah edilmektedir (akt. Selçuk, 2008: 40-41).

McCarthy (1995)’ye göre “Dini(niz)” sorusunun sorulduğu tüm nüfus sayımlarında “Alevi” olan Tahtacıların Sünniler ile beraber “İslam” kategorisinde değerlendirildiği düşünülürse, söz konusu nüfus sayımlarının, olası Sünni nüfusu da içerdiği söylenilebilir. Osmanlı, İslamiyet içindeki farklılıkları kaydetmemiş ve bütün Müslümanları- ki onlar homojen bir etnik topluluk olmamasına karşın, bir grupta toplayarak kaydetmiş; gayrimüslimleri Rum, Ermeni, Yahudi veya Rum Ortodoks, Ermeni Gregoryen, Katolik ve Protestan gibi ayırmıştır (Engin, 1998:104). Bu ve yakın tarihte şehir merkezlerinde yaşamaya başlamış olmaları gibi nedenlerle Tahtacıların nüfusu hakkında net bir rakam belirtmek mümkün değildir.

1.5. Tahtacıların İnanç Sistemi

Sosyoloji açısından inanç sistemlerini anlama çabası din sosyolojisi bağlamında değerlendirilerek ele alınır. Günay'a (1996: 19-20) göre "toplumun ortaklaşa dini hayatının, din ve toplum münasebetleri ve bu münasebetlerden doğan etki ve tepkilerin ve dini grupların incelenmesi" şeklinde tanımlanabilir. Toplum içerisinde dinin rolü ve etkileri, gruplar içerisindeki dinamiklerin hangi hususlara göre belirlendiği, toplumsal hareketlenmelerde ne ölçüde etkili olduğu, inanç sisteminin temel dayanakları ve hangi kaynaklardan beslendiği, süreç içerisinde nasıl bir görünüme kavuştuğu gibi konular din sosyolojisi kapsamında yer almaktadır. Dini grupların inanç sistemini anlayabilmek ve temel kodları açığa çıkarabilmek için bireyler arası toplumsal etkileşim ve pratikler incelenmesi gereken alanları oluşturmaktadır. Bu bağlamda belirtilebilir ki bu grupların kimlik bağlamında kabul edilmesinin etkenlerinden biri üyelerinin bu pratikleri hangi düzeylerde ve ne ölçüde yerine getirdikleridir. Kutsal olanın nasıl adlandırıldığı, kutsallığının kaynağı ve kendilerinde tezahür eden yanlarını tespit etmek ve akabinde bunu anlamacı bir perspektif ile ele almak gerekmektedir. Akdoğan'a (2008: 37-41) göre din doğaüstü bir özellik taşıması nedeniyle anlamaya çalışılan alanın görünmeyen evreni de kapsamı gerekmektedir. Çünkü bireyin kendi içerisinde özümlediği dini kodların mistik dünyada nasıl bir görünümde olduğu, onun davranış olarak da eylemlerini etkileyecek ölçüdedir. Bu noktada ruhsal ve eylemsel gerçekleşen olayları bütüncül bir yaklaşım ile ele almak hem iç yüzeyi hem de davranış örüntülerini açıklamada yardımcı olacaktır.

Tahtacılar Alevilik inancına sahip hem kültürel hem de inanç açısından kendine has özellikleri olması sebebiyle Anadolu'da yer alan diğer Alevi topluluklardan farklı değerlendirilir. Kutsalı anlamlandırma biçimleri yaşadıkları coğrafyanın ve gerçekleştirdikleri pratiklerin etkisiyle şekillenmiş vaziyettedir. İslam'da yer alan temel inanç esaslarından olan Allah inancı, Selçuk'un (2008: 65) Mersin'de yaşayan Tahtacılar üzerine yapmış olduğu çalışmasında, Tahtacıların düşüncesi açısından Allah, evreni yaratan, her şeyi bilen, affedici ve cezalandırıcı olan, ahirette insanları yargılayacak olandır şeklinde aktarılmıştır. İnsan ile nurunu paylaşan Allah, insanın yüzünde yansıma bulmuştur. Bu sebeple Tahtacılar günlük hayatlarında ve ibadetleri esnasında birbirlerinin yüzlerine bakarlar. Uçar'a (2006: 33) göre Alevilikte yer alan, Allah'ın insanın yüzünde görünmesi inancı hiçbir zaman onun yüceliğine dair olan inanca ters düşmemiştir. İnsan bu anlamda kendisine kutsal olma özelliğini atfetmemiş, aksine birbirlerine karşı daha hassas bir dil kullanmalarına neden olmuştur. Örneğin Tahtacı Alevilikte yüze hakaret etmek hiçbir kaideyle hoş karşılanmamaktadır.

Allah, insanlara Ali ve Cebrail vasıtasıyla ulaşır ve işlerini genellikle meleklerine yaptırır. Ali, Aleviler için oldukça önemli bir yere sahiptir. Allah'ın yardımcısı ve insanların da yardımına koşandır. Bundan dolayı “yetiş ya Ali” şeklinde dualarını ederler. Selçuk'un (2008) çalışmasında Tahtacı Alevilik içerisinde Ali'nin yerinin özel olmasının nedenlerinden biri Peygamberin musahibi olması ve onunla aynı kutsal ruhu paylaşmasıdır. Peygamber elçidir, Allah tarafından seçilmiş ve insanlara yol gösterici olandır. Uçar'a (2006: 34) göre Peygamber, Ali'nin kayın babasıdır. Onlar için Ali'nin iyi ilişkilerde bulunduğu kimseler kıymetlidir. Ahiret inancı ise öldükten sonra gerçekleşecek olan olayları kapsamaktadır. Temel olarak birey öldüğünde onun için artık ahiret başlamış olur. Üzüm'e (2000: 33) göre insan dünyada yaptığı iyilikler dolayısıyla ahirette ödüllendirilir, kötülükler için de cezalandırılır (akt. Uçar, 2006: 34). Ali'nin ahirette insanlara yardım edeceği, onlarla iletişim kuracağı inançlar söz konusudur. Onun yolundan gidenlerin cennete ulaşmalarında Ali'nin önemli bir yere sahip olduğu düşüncesi yer almaktadır.

Yaşadığı toplum içerisinde uygunsuz davranan ve normların dışına çıkar birey, diğerleriyle iletişimin kurabilme hakkından mahrum edilir. İhmal ettiği bu durum ve davranışı nedeniyle kaba tabirle toplumdan dışlanır. Bu toplumda yaşayan diğer bireyler açısından bir örnek teşkil eder ve nelere sebep olabileceğini anlamalarını sağlar (Goffman, 2018: 236). Osmanlı döneminde yaşayan Aleviler toplumsal, siyasi, dini ve kültürel anlamda şehir merkezlerine uzak bir konumdadır. Kendi iç düzenlerini organize etmek ve normları belirlemek ortak yaşamda önemli bir koşul olmuştur. Kendi içlerinde sorunları çözme ve mahkeme kurma yoluna giden Türkmen Aleviler cezalandırma yöntemine “Düşkünlük” demektedir. Düzeni sağlamada “düşkünlük” toplumsal adalet ve hukuk nezdinde önemli bir yere sahiptir (Kıyak, 2017: 2847). Halifeliğin Osmanlı'ya geçişiyle beraber Türkmen Aleviler uyum sorunları yaşamıştır. Kendi içlerinde hukuk sistemi oluşturmuşlar ve yakın tarihe kadar bazı bölgelerde bunu devam ettirebilmişlerdir. Cumhuriyet'ten sonra 1950'lere kadar Alevilerin Adliyelerde davaları bulunmamaktadır. Onlar için toplumsal bütünlüğün önündeki en büyük engel bencilliktir ve düşkünlük bencilliğin önüne geçebilmek için vardır. Yoldan uzaklaştırma anlamına gelir (Öz, 2012:5).

Toplumsal kurallara karşı suç işleme düşkünlük olarak adlandırılmaktadır. Hüküm verici kişi dede ve danışma heyetinde olan ceza konusunda dededen şefaet isteyen mürebbilerdir. Suç işleyen kişi, grubun meclisinde cezalandırılır. Erkân'a dâhil olmayan yola girmemiş kişi cezalandırılmaz. Burada esas olan aidiyettir. Suçu kabul gören ve düşkün ilan edilen kimseye Tahtacılar içerisinde dede “Yüzün kara olsun” diyerek ilan eder (Yıldız, 2016:

2). Tahtacılıkta birinin kimlik kazanabilmesi hususunda ikrar almasının önemi toplumun bütün kurumlarına dâhil olabilmeyi ifade etmektedir. Bu kimlik neticesinde kişi ait olduğu topluluk tarafından yargılanıp cezalandırılabilir. Ait olmama durumunda topluluktan uzakta olan bir birey olarak kabul edilir ve cezalandırmanın bu manada hiçbir hükmü yoktur. Toplumsal düzeni bozan suçlar ise hırsızlık yapmak, birini öldürmek, tarlada sınırda hak yemek, eşlerine şiddet uygulamak gibi eylemler düşkünlük ile cezalandırılan suçlardır (Irmak ve Hamarat, 2018: 222-223). Zina etmek, birkaç kişi ile aynı anda nikâhlı olmak, boşanmak, yalan söylemek, iftira etmek, yardıma muhtaç kimseye yardım etmemek, Sünni bir kimse ile evlenmek düşkünlük sebepleri olarak kabul edilir (Görkem, 2000:149). Kul hakkı yiyen, katil olan ve ikrarından dönen kişi düşkün sayılır. Düşkün kimsenin toplumsal bağları kopar, kimse onunla iletişim kurmaz ve böylelikle dışlanmış olur. Cemlere kabul edilmez, ibadetini yerine getiremez olur. Ceme katılmış ise muhakkak dile getirilir ve kişi cemden çıkarılır. Düşkünlüğü biten kimsenin kurban kesmesi gerekir ya da lokma dağıtabilir (Yüksel, 2017: 5). Erkân içerisinde yer alan kişinin yolundan dönmesi bağlarından kopmayı temsil etmektedir. Böylesi bir eylemin cezası da düşkünlük olarak kabul görmektedir. Düşkünlük Tahtacı Alevi toplumu içerisinde işlevsel bir konuma sahiptir. Toplum içerisinde bireylerin denetimini sağlar ve hukuki düzen gündelik yaşam içerisinde örgütlenme biçimi olarak yerini alır. Sünni biri ile evlenmek toplumsal bütünlüğü bozması nedeniyle suç olarak kabul görmemektedir. Çünkü burada birey kendi erkânını ve toplumunu yok sayarak başka bir topluluğa dâhil olma ya da kendi topluluğuna dışarıdan birini getirme eyleminde bulunur. Kapalı toplum olması nedeniyle kendi öz yapısını muhafaza etme arzusunda bulunan Tahtacılar bu durumu kabul etmez. Böylesi evlilik yapan bireylerin hem aileleri hem de kendileri düşkün olarak kabul edilir ve meclisten uzaklaştırılır.

Konu anlamacı bir perspektif ile değerlendirildiğinde Tahtacıların inanç sistemlerinde yer alan ve kutsallık özelliği taşıyan pek çok husus, onların gündelik ve dini eylemlerini gerçekleştirme biçimlerini, dil açısından ise kullanılan kavramların anlamını belirleme noktasında önemli detaylar sunmaktadır. Dileklerinde, isteklerinde ya da ağıtlarında nasıl söylemlerde bulundukları, onların inanç sisteminde yer alan ve kutsallık özelliği taşıyan pek çok şey için derin anlamlar ifade edebilmektedir. Bu kutsallar, bireylerin kendi aralarında gerçekleştirmiş oldukları toplumsal etkileşimde onları bir arada tutacak bağları da inşa etmektedir. Kendilerine ait meclislerinin olması ve kurumsal bir görünüm sergileyen yapının dini inanç temelli olması kararların uygulayabilmesini meşrulaştırmaktadır. Bu kurumlar erkâna ya da gruba gerekli ritüeller yerine getirilerek dâhil olan bireylerce kolaylıkla kabul

görmektedir. Çünkü bireyler bu erkâna dâhil olurken bütün gereklilikleri sağlayacaklarına ve kendileri hakkında uygulanacak herhangi bir yaptırımda meclisin söz sahibi olduğuna dair söz vermektedirler. Bu söz yaşamları boyunca tutmak zorunda oldukları ve uyum sağlamadıkları takdirde sonuçları ile yüzleşeceklerine dair toplum önünde dile getirilmektedir. Yürünecek yol ismini kapsayan bu süreç bireylerin evlilik, tüketim, davranış ve ibadet biçimlerine kadar hayatlarında yer alan bütün eylemleri kapsamaktadır.

1.6. Geleneksel Toplum Yapısı Açısından Tahtacı Ocakları

Sosyolojik açıdan ele alındığında sosyal grupların bir araya gelmeleri için ortak değerleri, normları, amaçları ve tarihi taşımaları gerekmektedir. Tahtacılar ise gündelik hayatlarındaki pratikleri yerine getirirken belli normlar çerçevesinde ve yer aldıkları sosyal grup dâhilinde hareket etmektedirler. Bu normların belirlendiği bir kurum olarak ortak tarih açısından mensup oldukları kültürel ve inanç gruplarının özelliklerini taşıyan ocakları bilmek onlar hakkında daha fazla bilgi edinmeyi sağlamanın yanı sıra geçmiş ile yakın tarih arasında ilişkisel bağları ve taşınabilen mirası da anlamayı sağlayacaktır. Ocaklar bir mirasın temsil edilmesini belirtmekle beraber inanç unsurlarının öğretilerinin gerçekleştirildiği ve soy aracılığıyla gruplara lider tayin edilen yer olma özelliklerine sahiptir. Bu noktada lider konumunda olan dedelerin görevleri ve yetkileri anlaşılması gereken hususlardandır. Ocak Tahtacıların bağlı olduğu kurumu ifade eder ve ocaktan gelen dedelerin öğretilerini Tahtacılar gündelik hayatlarında yaşatırlar. Güvenilir bir kaynak olma özelliği taşıyan dedeler burada otorite içerisinde en çok bilgi sahibi olan saygı duyulan ve topluluk ile ilgili verdiği kararları kabul gören kişilerdir. Bütünleştirici ve inanç pratiklerini hatırlatıcı rolleri üstlenen dedeler ocaktan yetişir ve bu kanal aracılığı ile topluluk açısından kabul görür. Ocaktan yetişmeyen ve kan bağı olmayan dede, topluluk içinde kabul görmez. Bir diğer unsur olarak bu ilişki karşılıklı rızaya dayalıdır. Daha açık bir ifadeyle dedenin toplulukta lider olabilmesi için topluluğun o dedeyi kabul etmesi, dedenin de aynı şekilde o topluluğa dedelik yapmayı istemesi gerekmektedir (Kaya, 1999: 11-12).

Anadolu Alevileri içerisinde Dedeli Aleviler denilebilecek topluluklardan olan ve Oğuzların üç koluna mensupluğuyla bilinen Çepniler ile Tahtacılar, adet ve akideleri itibarıyla Alevi olmakla beraber diğer Alevilerden ayrı hususiyetlere sahiptirler. Bunlar Hacı Bektaşî ocağını tanımazlar ve her birinin ayrı ocakları vardır. Bu ocaklardan büyük olan iki koldan birisi Yanyatır Oğulları diğeri ise Emir Beylilerdir. Dönem dönem bu iki kol oğulları içerisinde gelen kimi araştırmacılar kökenleri hakkında bilgi verme yoluna gitmişlerdir

(Birdoğan, 1995:16). Tahtacıların kendilerine ait bağımsız iki “Dede Ocağı” olan ve birisi İzmir-Narlıdere de bulunan “Yaninyatır Ocağı”, diğeri de Aydın-Reşadiye’deki “Hacı Emirli Ocağı”dır. Tahtacı aşiretlerinden Çobanlı, Çaylak (en nüfuslu olanıdır), Sivrikülahlı, Cingöz, Üsküdarlı, Enseli, Ala abalı, Çiğilli, Mazıcı, Kâhyalı, Gökçeli, Nacarlı grupları Yaninyatır Dede Ocağına bağlıdır. Şehepli, Kabakçı, Aydınlı aşiretleri de Hacı Emirli Ocağına bağlıdır. Üsküdarlı aşiretinden bir grup da Hacı Emirli Ocağına dâhildir. Yaninyatır ve Hacı Emirli Ocakları aynı zamanda Tahtacı dedelerinin mensubu oldukları sülalelerdir. Bu iki sülaleden olmayan Alevi Dedeler, Tahtacılar dedelik yapamamaktadırlar (Yörükân, 1929: 9-71). Bazı Tahtacı topluluklar “Yaninyatır” kolundan olup, yanının Reşadiye nahiyesinde oturan iki dede ocağından birini tanır. Yaninyatır ismi musahiplik esnasında dedenin dizine yan yatma eyleminden gelmektedir. Bu iki ocak dedeleri birbirine bağlı olmadığı gibi, bunların bağlı bulunduğu veya bunlara bağlı bulunan diğer ocak dedeleri de yoktur. Bu dedeler mahsul toplandığı zamanlar seyahate çıkar, müritlerini geçer, törenlere riyaset eder, kışın ekseriye zemheride ve zemherinin 27. gecesinde yapılan cem törenlerine riyaset etmek üzere her köyden bir kimseye salahiyet verir, hakkını alır, cezalı varsa “cezasının vererek veya affederek” kendi yerlerine dönerler (Seyhan, 2001: 3). Tahtacı Ocakları olarak kabul edilen Yanyatır ve Hacı Emirli ocağı aynı zamanda soy özelliği taşır. Ocakta yetişen dedeler bu soydan gelmektedir. Tahtacılar Ocakta yetişmeyen dedeleri kabul etmezler (Çıblak, 2013: 41)

Tahtacılar kendi kültürel ve inanç pratiklerine sahip olmasıyla bilinen, belli öğretiler ekseninde hayatlarını şekillendiren topluluklar olması nedeniyle, mensup oldukları ocaklar onların kimlikleri hakkında bilgi edinmeyi de sağlamaktadır. Ormanlık alanlarda yaşayan ve kültürlerini sözlü bir biçimde aktaran Tahtacıların eylemlerinin anlaşılmasında, kendilerini ait hissettikleri kurumu ve hayatlarını şekillendiren öğretileri irdelemek önemlidir. Ocaklar eylemselliği ifade etmenin ve inanç pratiklerini belirlemenin yanı sıra kendi sistemini tayin etmesiyle otoriter anlamda topluluk üzerinde söz sahibidir denilebilir. Öyledir ki ocaktan yetişen dede topluluk açısından lider olarak kabul edilmektedir. Bu aynı zamanda toplum için dedenin yetkilerini de kabul etme anlamı taşımaktadır. Çünkü dini lider olan dedeler toplumsal dayanışmayı arttırıcı özellikler taşıyan törenlerde yer alır ve cezalandırma yetkisine de sahiptir. Okumuş’a (2005: 44) göre dedenin meşruiyeti güvenle elde edilir ve devamlılığını sağlamak için geleneksellik bir argüman olarak kullanılır. Bu durumlarda oluşabilecek krizleri engellemek ve bu meşruiyeti korumak amacıyla yeniden hatırlatma tarihi unsurlar kullanılabilir. Kısacası dedenin hem dini hem de toplumsal rollerinin bulunması buradaki dayanaklardan kaynaklanmakta olup toplum üzerinde otoritenin geçerliliğinin ve

güvenin sağlanmasında önemli bir konuma sahiptir. Sosyolojik açıdan toplulukların ortak hedef ve inanç çevresinde toplandığını, gereklilikleri kendi içlerinde meşrulaştırdıklarını söylemek mümkündür.

1.7. Tahtacı Kültüründe Yaşam Biçimini Belirleyen Yazılı Bir Kaynak: Buyruk

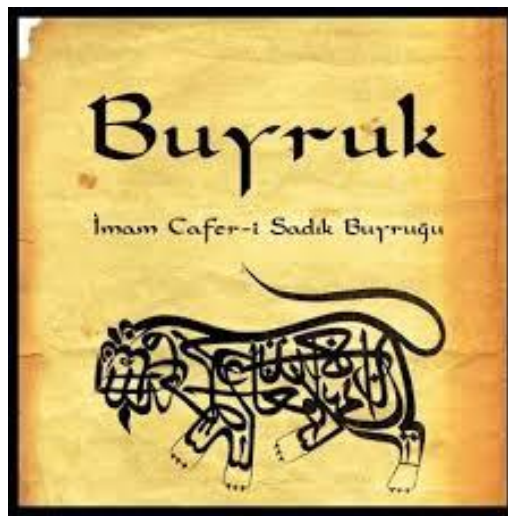
Alevilik İslam kaynaklı bir inanç sistemi olmakla birlikte kutsal kitap olarak “Buyruk” isminde bir kitaba sahiptir (Beaujean, 1995: 2). Şah İsmail tarafından yazdırılan bu kitap ve risaleler halifeler tarafından Anadolu’daki Kızılbaş zümreye dağıtılmaktaydı. Bu kitap ve risalelerin en önemlisi günümüz Anadolu’sunda hala Aleviler tarafından kullanılan ve büyük değer verilen Kızılbaşlık ile ilgili dini ritüelleri kapsayan Buyruk’tur. Uygulama biçimi açısından yol gösterici kutsal kitap olma özelliğini taşımaktadır (Selçuk, 2008: 53).

Buyruk, bugün Tahtacılar arasında sözlü olarak varlığını devam ettirmektedir. Cem törenlerinde dede ya da Mürebbiler tarafından “güruh”a (törene katılan grup) anlatılmaktadır. Yazılı kaynaklar sınırlı olduğu için şairane bir dil kullanılmakta, bu şekilde ezberi kolaylaştırmaktadır. Buyruk buyurmak masterından gelen emir manasında kullanılan Türkçe bir isimdir. Buradaki buyurmak kelimesi: ahkâm ve ahkâm kitabı anlamına gelmektedir. Buyruk yazılı tam bir metin halinde bulunmamaktadır. Yıllarca dilden dile, şairane bir dil ile sözlü olarak taşınmıştır. Yazılı metinler halinde yer alan “Buyruk” metinleri yalnızca derleme özelliğini taşımaktadır. Özellikle cem törenlerinde Mürebbiler ya da Dedeler tarafından anlatılan var oluş ve günlük yaşam pratikleri hakkında bilgiler vermektedir. Bütün dini kitaplardan faydalanarak hazırlanmış, insana iyiyi ve doğruyu gösterme amacını taşıyan bir araçtır. Tahtacılar “Buyruk bizim kalbimizde” şeklinde ifade etmektedirler. “Dil güzel söyler ise, kalp güzel olanı diler ise yol, Buyruk yoludur.” Buyruk metinleri hakkında yazılan yazılardan anlaşılmaktadır ki, metinler kutsal bir kitap olarak kabul edilmektedir. Tahtacı Aleviler için Kuran’ın genellikle Arapça okunması inancın özüne ulaşmada bir engeldir ve bu sebeple Buyruk onlar açısından anlaşılması daha kolay olan bir kaynaktır (Yörük, 2002: 288).

Tahtacı buyruğu, neredeyse unutilan ve gündelik hayatta neredeyse hiç rastlanmayan töreleri ayrıntılarıyla betimlemesi açısından özel bir anlam taşımaktadır. Buna örnek olarak oğlan ikrarı, kız ikrarı alma, ev ondalama ya da ocak kazdırma ve kurban töreni gibi sosyal bağların güçlendirildiği faaliyetler gösterilebilir. Ayrıca Tahtacı Buyruğu dini makamların görev ve yükümlülüklerini tanımlamaktadır. Ahiret kardeşliği (musahip, peşine, aşına, çığıldaş) konusunda Tahtacıların kendine özgü özellikleri ayrıntılı olarak betimlenmektedir.

Tahtacılar İkrar aldıktan sonra musahiplik, aşinalık, peşinelik ve çığıldaşlık olmak üzere dört kardeşlik kademesinden geçerler. Yolu tarif eden bu aşamalar ‘Buyruk’ öğretilerine göre gerçekleştirilmektedir. Örneğin her bir törenden sonra kurban kesilir. Musahiplikten peşinelğe doğru geçerken ‘öz ayırma’ maksadı ile kesilen kurban dağıtılır. Tören esnasında yapılacak bütün ritüeller ‘Buyruk’ ta yer alan tarife göre yapılır. Buyruk sosyal hayat ve dini pratiklere dair pek çok ipucu vermektedir (Beaujean, 1995:6). Buyruk’ta gündelik hayata ve ilişkilere dair söylemlerin mevcut olması toplumsal görgü kurallarını anlamda yardımcı olmaktadır. Örneğin, ahlakın dört çeşidi vardır. İyilik edene iyilik etmek eşek ahlakı, iyilik edene kötülük etmek yılan ahlakı, kötülük edene kötülük etmek köpek ahlakı, kötülük edene iyilik etmek ise övünç ahlakı olarak kabul edilir. Kişilerin eylemleri semboller üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır. Nitekim bunun bir öğüt niteliğinde olduğunu da belirtmek gerekir. Buyruk’ta rehber bulmanın öneminden bahsedilir. Girilen yolda öğretici birini seçmek gerekir. Rehber, kendini geliştirmiş ve iyi ahlaklı kimse olmalıdır. Bilgili olmalı ve gelişime açık bir özellik sergilemelidir ayrıca saygın kişiler arasında yer almalıdır. Yola girenin Pir’i olmalıdır. Pir’den vazgeçen yoldan vazgeçmiş demektir. Tahtacılar için bu kişiler dedelerdir (Özkırımlı, 1985:344-345).

Buyruk hem Türkçe olması hem de liderler tarafından gerek şairane gerekse örnek hikâyeler ile anlatılmasıyla, kırsal alanda yaşayan Tahtacı halkı için daha ulaşılabilir ve uygulanabilir özellikler taşımaktadır. Burada toplumların dini öğretilerini temellendirme arzusunda oldukları için kendilerine bir kaynak edinmelerinin önemi açık bir şekilde görülmektedir. Çünkü bireyler yerine getirdikleri pratiklerin mistik bir boyutta karşılığının olmasına ve kutsallık atfedilmiş bir kaynak olmasına özen göstermektedir.

Fotoğraf 1.1. Temsili Buyruk (<https://www.scribd.com/document/352826074/Fuat-Bozkurt-Buyruk-İmam-Cafer-i-Sadık-Buyruğu-b>, erişim tarihi: 07.08.2020)

1.8. Şamanizm İnancının Tahtacılar Üzerindeki Etkileri

Türkler Orta Asya'dan göç ediş süreciyle beraber pek çok dini inanışın etkisinde kalmış ve benimsemişlerdir. Gündelik yaşam pratiklerinde de etkileri görülen bu dinler, kültürel pratikler olarak taşıyıcılara yerleşmiş ve bazı uygulamalar günümüze kadar gelebilmiştir. Şaman kültüründe yer alan pratikler eski Türk inancı olan Gök Tanrı ile açıklanabilir (Yılmaz, 2005: 44-46). Şamanizm kökeni Orta Asya ve Sibiryaya olarak kabul edilir ve Avrupa ülkelerine kadar etkisinin olduğu söylenebilir. Pek çok dini inanç pratikleri içerisinde Şamanizm etkilerini görmek mümkündür. Bu çerçevede içerisinde inançsal ritüeller ve kültür olarak Anadolu'da da var olmuştur (Tuna, 2000: 11-15). Ocak'a (2005: 73) göre Şamanizm Türklere sonradan yayıldığını ve kült inanışların benzerlikleri nedeniyle bu şekilde ifade edildiğini söylemek doğru görünmektedir. Günay'a (1998: 123) göre Şamanizm Türk toplulukları arasında X-XI. yüzyıllarında sistemli olarak dini bir inançtan ziyade kültürel pratik uygulamalarıyla yer almaktadır. Pek çok bölgede farklı biçimlerde sürdürülen bu uygulama, toplulukların etkileşimleri ile Şamanizm'in Türklere sirayet edişi bir din olarak değil, kültürel anlamda dejenerasyon olarak değerlendirilebilir. Türk topluluklarının yerleşik yaşama geçmesi ve İslamiyet'i benimsemeleriyle beraber şamanların yerlerini hocalar, Alevi kesimlerde dedeler, şeyhler ve mollalar almıştır (Polatlar, 2019: 169). Tuna'ya (2000: 179) göre etkileşim sonucu edindikleri kültürü kendi kültür ve pratikleriyle harmanlayan topluluklar, yeni bir kimlik edinebilme ve temsil etme özelliği gösterir. Anadolu'da tarım ile uğraşan toplulukların ritüellerinde ve oyunlarında Şamanizm etkilerine rastlamak mümkündür. Bu anlamda Alevilik bu çerçeveye dâhil edilebilecek kültürel özellikleri taşımaktadır.

Erdoğan'a (1993: 35) göre Hacı Bektaşî Veli ocağına bağlı olmayan toplumlarda Şamanizm etkileri daha baskındır. Bu bölgelerde öğretiler sözlü bir şekilde aktarılır ve bunun sebebi kırsal kesimlerde ya da ormanlık alanlarda yaşayan halkların kendi kültürlerini aktarma biçimlerinden kaynaklanmasıdır. İnanış olarak Anadolu Aleviliğini benimseyen Tahtacı Aleviler dini ritüellerinde ve sosyal yaşamlarında İslam öncesi Türk dini olan Şamanizm etkileri görülmektedir (Kuşçi, 2018: 58). Bu kodlar aracılığıyla Tahtacı kültürünün kaynağının Orta Asya Şamanlığı olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Orta Asya Şamanlığı, sadece Tahtacı düşüncesinin şekillenmesinde rol oynamakla kalmayıp aynı zamanda diğer Alevi ve Sünni toplulukların kültürel yaşamlarının kaynağını da oluşturmaktadır. Ancak Orta Asya Şamanlığının, Tahtacı kültürü ile bağlantısının, Anadolu'daki Sünni kültüre göre daha canlı olduğu söylenebilir. Tahtacılar yaşam

biçimlerinin Şamanizm ile benzerlikleri olduğunu kabul ederken inanış noktasında hiçbir benzerliğin olmadığını söylemektedir (Selçuk, 2008:365).

Tahtacıların Şamanizm kültürü ile olan benzerliklerini örnekler aracılığı ile açıklamak mümkündür. Kesilen kurbanın kemiklerinin parçalanmaması eski Türk inançlarından gelmektedir. Kemik özellikle Şamanizm içerisinde özel bir yere sahiptir. Genellikle kemik ya kazılan bir çukura koyulur veya ormanlık bir yerde bırakılır. Kemikler ruhu geri çağırma amaçlı düzenlenen törenlerde kullanıldığı için bütün bir şekilde olması gerekir. Kurbanın erkek olması yine şamanlıkta yer alan adetlerdendir. Eski Türk inanışlarında aynı uygulama söz konusudur (Ersöz, 1992: 45-47). Tahtacılar da kurban olarak kabul edilmekle beraber aynı kurbanın ismi “Cebrail”dir. Şamanizm inancında yer alan şamanlar şifacı olma ve hekim gibi roller üstlenir. Anadolu Tahtacı dedelerinde ya da babalarında böyle bir üstlenme söz konusu değildir. Onlar sadece ritüelleri ibadet, ölüm ve doğum gibi gereklerini bilir ve bunların düzenlenmesinde yönetici konumunda yer alır. Şamanizm’de ateş kutsal bir özellik taşımaktadır. Şaman tütsü yakmak için ateş kullanır ve ritüellerinde danslar yer alır (Melikoff, 2015:139). Semah dönme ve çırağı yakma Şamanizm’de yer alan eylemlere benzemektedir. Tahtacı Alevi inancında ateş başlangıcı ifade etmektedir. Törenlerinde delil yakar ve bu başlangıcı temsil etmiş olurlar. Delile “Çırağı” da denmektedir. Delilin tören boyunca sönmemesi gerekir ve bu delil tütsüye benzetilebilir.

İnanç ve gündelik hayat pratikleri ile birbiri ile benzerlik gösterme durumu Tahtacıların şaman olduğu iddiasına neden olmuştur. Anadolu’da bir kültür olarak yer edinen ve farklı bir inanç sistemine sahip olan Şamanizm, Tahtacılar da yalnızca kültür olarak yer almaktadır. Dedenin ya da herhangi bir dini liderin şaman özellikleri göstermediği, Anadolu’da yer alan halkların şaman kültüründen etkilenerek onların taşıyıcılığını yaptığı bu bağlamda ifade edilebilir. Kırsal ya da ormanlık kesimlerde yaşayan Alevi topluluklar içerisinde yer alan Tahtacılar hakkında literatürde yer alan bu tartışma onların yalnızca kültür noktasında diğer topluluklar gibi taşıyıcı bir rol üstlendiğini belirtmektedir.

Fotoğraf 1.2. Cemlerde Yakılan Temsili Delil (https://issuu.com/guraysatici/docs/dergi_5, erişim tarihi: 11.07.2020)

1.9. Tahtacılıkta Geçiş ve Giriş Ritüelleri

Geçiş törenleri Türk din tarihinde önemli uygulamalar arasındadır. Doğum, evlenme ve ölüm statü olarak birinden diğerine geçmeyi temsil eder (Günay ve Güngör, 1998: 81). Tahtacı Alevilikte yürünen yolda yerine getirilen gereklilikler kadar ritüeller de günlük yaşamda kültür açısından geniş bir konuma sahiptir. Bu ritüel ve pratiklerin uygulanma biçimi, bireyi bir sonraki aşamaya hazırlayan gelenekler ile bütüncül bir şekilde gerçekleştirilir.

Doğum ile başlayan süreç aile içerisinde öncesi ve sonrasında ritüeller ile karşılanır. Evlilik kurumundaki öncelikli amaç, çocuk sahibi olmaktır ve kadın çocuk sahibi olmak istemesine rağmen, çocuk doğuramıyorsa, çocuk sahibi olunmasını sağladığına inanılan uygulamalara başvurulmaktadır. Tahtacılar, istemelerine rağmen çocukları olmuyorsa öncelikle tıbbi tedavi yoluna başvurmaktadır. Anadolu'nun pek çok yerinde görüldüğü gibi, Tahtacılar arasında da kısırlığın kadına özgü bir hastalık olduğuna inanılmaktadır. Bu sebeple de Tahtacılar da söz konusu tıbbi tedaviyi kadının görmesi gerekmektedir. Eğer tedavi olumlu sonuç vermezse, dini nitelikli uygulamalara müracaat edilmesi gerektiğine inanılmaktadır. Muska ya da çeşitli ziyaret yerleri aracılığı ile bir takım pratikler yerine getirilerek çocuk olacağı inancı vardır. Çocuk doğduktan sonra çocuğun eşi olduğuna inanılan plasenta kimsenin görmeyeceği gizli bir yere sızdırılır yani gömülür. Doğumdan bir hafta sonra göbek bağının düşmesiyle birlikte çocuk tuzlanır, gül suyu ile temizlenir ve sarılır. Terlediğinde güzel kokması için yapılan bu adet pek çok Tahtacı Alevi bölgelerinde uygulanmaktadır. Doğumdan sonra loğusa kadın, albastı inancından dolayı anneyi ve çocuğu öldürür düşüncesi

ile 40 gün boyunca yalnız bırakılmaz. Doğumdan sonra kırkıncı gün anne de çocuk da kırklanır ve temizlenir. Bu törene yalnızca kadınlar katılır. Loğusa kadın cenaze yakınlarından geçmez. Uğursuzluk getireceği inancından dolayı ölen kişinin cenazesi bittikten sonra kırkı çıkana kadar loğusa kadın evden çıkmaz (Selçuk, 2008: 185) .

Çocuğu yaşamayan aileler ilk doğan ve ölmeyen kız çocuklarına Durdu, Dursun; erkek çocuklarına da Durhasan, Durmuş, Durali, Duran vb. isimler verirler. Çocuğa bu isimlerin verilerek onun ölmeyeceğine inanılır. Çocuğa verilen isim toplumda sembolik bir anlamı taşımaktadır. Çevresi ile olan ilişkisini, sosyal bağlarını ve toplumsal konumunu belirleyen isim koyma, bir gelenek olarak insanlık boyunca devamını sürdürmüştür. İsimler anlamlı birer koddur. Toplumun ve ailenin sosyo-kültürel, dini ve ekonomi gibi özelliklerinin taşıyıcılığını yapabilmekte ve anlaşılmasını sağlayabilmektedir. Belli bir topluluğun süreç içerisinde etkileşime girdiği diğer toplulukları belirlenmesine ve etkileşim düzeyinin tahmin edilmesine yardımcı olur (Çelik, 2007: 6). Alevilik inancında kültürel ya da dini isimler önemli rol oynar. İsmi yaşatmak ve yeni nesillere aktarmak kültürel bir sürece işaret eder. Erenler, 12 imamlar, Ali'nin ve Ehlibeyt'in isimlerini kullanmak önemli kıstaslardandır (Yazıcı, 2011: 168). Alevilik inancında önemli isimlerden olan erkeklerde; Ali, Hasan, Hüseyin, kadınlarda; Fatma ve Ayşe gibi isimler kültürel kimliğin taşıyıcısı olma görünümündedir (Özen, 2019: 52). Tahtacılar Ebubekir, Bekir, Ömer ve Osman isimlerini vermek kesinlikle yasaktır. Bununla birlikte Yavuz ve Selim isimlerini de çocuklarına vermezler. On iki imam isimleri ya da Ali, Hasan, Hüseyin, Fatma, Zeynel, İsmail ve Ali Rıza en çok kullanılanlardır. İsimler Tahtacılar için önemli bir konudur. Onların inancına göre kişi ismi ile yaşar. Bu sebeple isim seçilirken bu isimlerin özel olması ve bir anlamının olması gerekmektedir.

Geçiş ritüellerinde erkek çocuklar için gerçekleştirilen ve dini anlamda Sami kültürün bir ürünü olan sünnet töreni Türklerin Müslümanlığı kabul etmeleriyle birlikte onlar arasında İslamiyet'e giriş ritüellerinden biri olarak uygulanmaya başlanmış, aynı anlayışla da günümüze kadar devam etmiştir. Tahtacılar erkek çocuklarını genellikle üç ile yedi yaş arasında sünnet ettirirler. Sünnet ettirme yaşının alt sınırı olmamakla birlikte, çocuğun en son yedi yaşında sünnet ettirilme kuralı vardır. Tahtacılar göre bir erkek çocuk ne kadar erken sünnet ettirilirse o kadar iyidir ve süreyi uzatmak hoş karşılanmamaktadır. Tahtacılar erkek çocukların sünnetini önemsemekte ve görevini erken yerine getirme konusundaki hassasiyetlerini korumaktadırlar. Sünnet uygulaması Anadolu'nun her yöresinde Müslümanlar tarafından dini bir gelenek olarak icra edilmektedir (Selçuk, 2008: 211-212).

Tahtacılar da giriş ritüellerinden sayılabilecek ve inanç noktasında erkâna giriş olarak da kabul gören bir diğer ritüel ikrar vermedir. Bu ritüel aynı zamanda bireyin bir kimlik kazanmasını ve kendisini Alevilikte yola girmiş olarak tanımlamasını sağlamaktadır. Sosyolojik açıdan kültür ve kültürel kimliği açıklarken aralarında ilişkisel bir bütünlük olduğunu söylenebilir. Kültür, bireyin doğadan koparak kendine ikinci bir alan yaratmasıyla ve süreç dâhilinde gelişir, kimlik ise bir aidiyeti temsil eder. Bireyin ait olduğu toplum bu kültürün taşıyıcısı işlevindedir. İnsan kimliğini hem yaşayarak hem de diğer bireylerle etkileşimi esnasında edinir. Bu durum biyolojik taşıyıcılığa benzer. Birey bu kimliği almazsa içinde bulunduğu gruba dâhil olamaz (Bayart, 1999: 116). İkrar bu kimliği almayı ve gruba dâhil olmayı ifade eder. Türkçede söz alma anlamına gelen ikrar verme, Alevi geleneğinde Aleviliğe girecek olan kişinin, dedenin öğüt ve telkinlerini kabul edip bunlara uyacağına dair verdiği ve tutması zorunlu olan sözdür (Eröz, 1990: 139). Tahtacılar bu yolun “ince” ve “keskin” bir yol olduğunu ifade ederler. Kişinin bu erdeme sahip olması çok önemlidir. Yola girdikten sonra gerçekleştirmesi gereken pek çok dini ve kültürel pratik vardır. Yola girmiş kimse hata yapmamaya, doğru yoldan sapmamaya, kimseyi incitmemeye, taşkın davranışlarda bulunmamaya söz vermiş sayılır. Tahtacı toplulukları arasında gençliğinde pek çok yanlış davranışlarda bulunup ikrar verdikten sonra tamamen değiştiğini ifade eden bireyler vardır. Kişi ikrar verdikten sonra hayatını düzene koymak zorundadır. Çevresi ile iyi ilişkiler kurup, ailesi ile iyi geçinmelidir. Tahtacılar arasında ikrarı alınacak gençlerin ergenlik çağına girmiş olma şartı vardır. 18-21 yaş aralığı bunun için uygundur ve çocukların ikrar vermesi söz konusu değildir. Kişi kendi kararını verebilecek yaşta ve gireceği bu yolun sorumluluğunu kaldırabilecek olgunlukta ise ikrar verebilir. İkrarı alınmamış kişilerin tam manasıyla Tahtacı olamayacağı kanaati mevcuttur. İkrar vermemiş kimseler için onların, kazançlarının haram, tuttukları oruçların emanet kabul edildiği düşünülmektedir. Bu kimselerin verdikleri sözlerin herhangi bir geçerliliği bulunmamakta ve işledikleri suçlarda gerçek manada Tahtacı kabul edilmedikleri için sorumlu tutulmaktadırlar. Toplum nezdinde ilişki kurulabilecek yerleri oluşmamıştır (Tire, 2012: 18).

Tahtacı ve Bektaşî inanışında ikrar ve yola girme konusunda farklılıklar mevcuttur. Bektaşî dergâhına girmek isteyen kişiye “Talip” denir. Kavram talip olma manasından gelir ve kabul görürse “Muhib” olur. Derviş olmak isteyen kişi çile döneminden geçer. Halife olduktan sonra tören için kırk kurban kesilir, en son aşama ise “Dedebaba”dır. Burada Bektaşîliğe sonradan kabul görmenin aşamalarını ve ritüelleri görülmektedir. Bektaşîlikte ikrar vermek isteyen kişi için ölmeden ölmek töreni düzenlenir. Bu yeniden doğuşu temsil

eder. Bu durum kurban olma olarak da ifade edilebilir. Yola girişte gerekliliklerin yapılacağına dair söz vermektir. Tahtacılıkta ise topluluğa sonradan dâhil olamamakla beraber benzer törenlerin gerçekleştirildiği söylenebilir. İkrar verecek kişinin üzerine beyaz bir örtü örtülür ve ölmeden ölme töreni bu şekilde gerçekleştirilir (Odyakmaz, 1988: 221-223).

Tahtacılıkta geçiş ritüellerinden bir diğeri ise musahipliktir. Rivayetlerde Muhammed ve Ali'nin kardeş olduğu yer almaktadır. Alevilikte bu durum musahip olarak geçer (Erdoğan, 1993: 38). Tahtacılar arasında da Muhammed ve Ali kardeş yani musahip olarak kabul edilmektedir. Büyükokutan'a (2005: 121) göre Musahip; kardeş, omuzdaş ve yol arkadaşı anlamlarına gelir. Sırt sırta vermek demektir. İki aile tam olarak kardeş ilan edilir ve ölünceye kadar bu bağ bozulmaz. Önce dededen izin istenir, aileler bir sene boyunca birbirlerini tanırlar ardından dede ikinci kez geldiğinde tören yerine getirilir. Musahip olanlar ekmeklerini bölüşür ve düşkünlüklerini paylaşır. Dede ailelerin birleşiminde erkâna danışır. Birlik ve beraberlik içerisinde yaşayacaklarını, törene katılanların huzurunda dile getirirler. Bu törenlere yine musahibi olan aileler katılır ve orada ikram edilen tüm yiyecekleri yalnızca onlar yiyebilir. Alevi çiftlerin musahip tutma zorunluluğu vardır. Dönmez'e (2019: 256) göre musahiplik ölene kadar kardeş olmayı ifade eder. Dedenin bir tören düzenlemesi ile gerçekleştirilen tören neticesinde iki aile kardeş ilan edilir ve birbirine güven konusunda kefil kabul edilir. Dedenin musahip olmak isteyen ailelere birbirlerini tanımaları için bir yıl süre vermesi esastır. Burada amaç vazgeçme söz konusu olursa, süreç içerisinde olmasını sağlamaktır. Musahip tuttuktan sonra ayrılmak mümkün değildir. Kan yolu ile oluşan kardeşlikte günah ya da sevabı bölüşmek yoktur. Musahiplikte ise günah ve sevap paylaşılır, çocukları aileler kendi çocukları gibi görür, ekmeği, cüzdanı ortak kabul ederler. Bu durum sorumluluk gerektiren bir husustur. Bu sorumluluğu ailenin alabileceğine yönelik erkânın şahitlik etmesi önem arz eder. Girilen yolda atılması gereken adımlardan bir tanesi musahipliktir. Kişi musahibini kollamalı, ihtiyaçlarında yardım etmeli ve dar gününde yanında olmalıdır. Musahip olmak için ikrar vermiş olma zorunluluğu vardır. Tahtacılıkta yalnızca evli kişiler Musahip olabilir. Burada eşlerin de rızasını almak esastır. Bazı Bektaşî-i bölgelerinde bekâr erkekler musahip tutabilirken Tahtacılıkta böyle bir durum söz konusu değildir.

Uygulama biçimi olarak bakıldığında tören esnasında Yanınyatır Ocağına mensup bölgelerde musahip olmak isteyen ailelerden biri dedenin dizine başını koyarak yatar. Diğerleri de ondan sonra sırayla olacak şekilde başlarını birbirlerinin bellerine koyarlar. Dede

hepsine dua eder, öğüt verir. Tören bittikten sonra beraber kurban kesip pişirirler ve yerler. Temsili bir eylem olarak bir elmayı dörde bölüp aralarında paylaşmaktadırlar. Böylece ekmeği bölüşmeyi başlatmış sayılırlar. Musahipli aileler kardeş kabul edildikleri için çocukları kardeş sayılır ve birbirleri ile evlenemezler. Evlenmeleri düşkünlük sebebi olarak kabul edilir. Biri suç işlerse düşkünlük hepsini kapsar. Bu durumda bir çözüm niteliği taşıyan öz ayırma ritüelini gerçekleştirirler yani kurban keserler. Böylelikle öz ayrılmış kabul edilir ve sonrasında işlenecek suçlar dâhilinde düşkünlük birbirlerini etkilemez. Bu öz ayırma ritüeli Aşinalık için atılan adımlardan birisi olarak da kabul görür. Musahiplik haricinde yolun diğer aşamalarından olan Aşinalık, Peşinelik ve Çığıldaşlık yolun kurallarından kabul edilir. Kurban kesilir, elma bölüşülür, rakı alınıp içilir (Selçuk, 2004:195).

*Musahip musahibe demese beli,
Dünya ahirette eğridir yolu.
Ona şefaet etmez Muhammed-Ali
Söyleyen Muhammed, dinleyen Ali!
Musahip, musahipten yolun ayıra,
Hak vura onun temelini devire,
Yedi cehennem narın ona buyura,
Söyleyen Muhammed, dinleyen Ali! (Bozkurt, 1990: 179)*

Önal'a (2013: 353) göre musahiplik birbirini koruma ve kollama yönüyle ailelerin birbirine karşılıklı destek olmasını sağlar bu vasıta ile gündelik hayatı kolaylaştırır ve toplumsal bağları kuvvetlendirerek topluluk içerisinde toplumsal dayanışmayı artırır. Birbirleri ile olan bağlarını bu vasıta ile kuvvetlendirmek onları dışarıya daha az bağımlı hale getirmektedir. Bu durum bir görünüm olarak onların kapalı toplum yapısının gerekçelerinin anlaşılmasına olanak vermektedir. İkrar verme ile başlayan süreç sistemli olarak aşama aşama devam etmektedir. Bu devamlılık sosyolojik açıdan hem kültürün korunmasını hem de inanç pratiklerinin düzenli yerine getirilmesini sağlayarak toplumsal bir kontrol sistemini kendi içerisinde oluşturmaktadır. Bireyler musahiplerini gözetmekte yani onları bir anlamda kontrol etmektedir. Musahiplik bireylerin yalnızca kendilerini düşünerek değil farklı aileleri de düşünerek hareket etmesine ve davranışlarda bulunmasına neden olmaktadır. Böylelikle bireyler toplumsal yapıya daha uyumlu bir görünüm sergilemektedir.

Fotoğraf 1.3. Musahiplik Töreni (Ersal, 2011: 1093)

Ölüm ise bireyin vardığı son noktadır ve pek çok toplumda çeşitli şekillerde anlamlandırılmaktadır. Kişi öldükten sonra geride kalan yakınları onun yasını tutmak adına farklı ritüeller gerçekleştirmektedir. Bu eylemleri gerek ölen kişi için gerekse inancı gereği yaratıcıya hizmet adına yapabilmektedir. Tahtacılar için ölüm bir yer değiştirmedir. Sırası gelenin esas olan sonsuz âleme geçişidir. Bundan dolayıdır ki yöre de çok yaygın olarak “öldü” kavramının yerine “göçtü”, “yürüdü” kavramlarının kullanıldığı görülmektedir. Ölüm ruhun başka bir âlemde yeniden tasavvur etmesidir. Ölümün ertesi günü, 3. 7. ve 40. günlerinde yemek verilir. Lokma dağıtılıp hayır yapılır. Ölünün arkasından ağıt yakma bir gelenektir. Ölünün öldüğü gece kapılar açık tutulur, bazı yörelerde mezarına çaputlar bağlanır ve testi ile su bırakılır (Erden, 1995: 62).

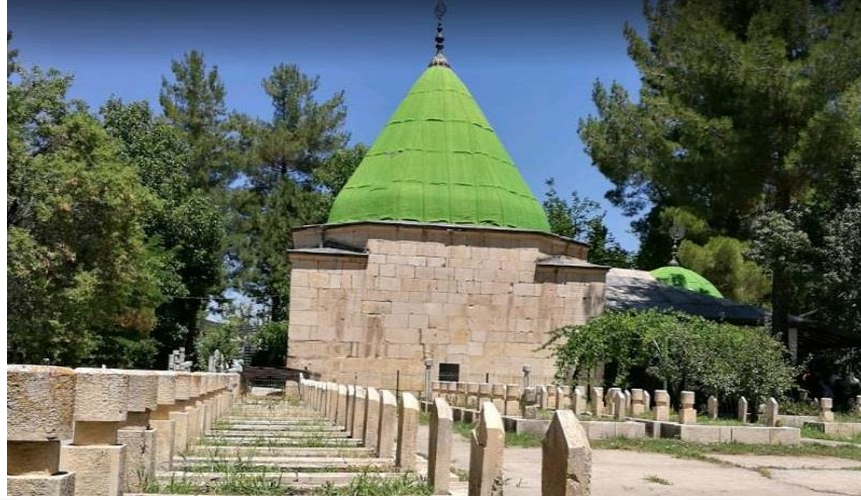
1.10. Tahtacıların Ziyaret Yerleri, Önemi ve Anlamı

Sembolik temsil pratiklerini kapsayan kültür, bireylerin yaşam biçimlerini anlamlandırdığı ve hem bireysel ilişkilerini hem de kolektif bağları ve eylemlerini belirleyen bir özelliğe sahiptir (Tomlinson, 2004: 33). Bireyin içerisinde bulunduğu mekânı nasıl anlamlandırdığı, ona nasıl kutsallık atfettiği ve bu durumun eylemlerini ne yönde etkilediğini anlamak kültürel ya da din sosyolojisi açısından ele alınabilir özellikler taşır. Bir mekânın kutsallığı M. Eliade’a (2005: 37) göre farklı bir unsur taşıması yönüyle sağlanır ve onu diğerlerinden ayıran şey ise taşıdığı bu farklılık ve temsil ettiği anlamdır (akt. Taş vd., 2014: 23). Kutsal mekânlar yüceltilir ve onlara kusursuzluk ve mükemmeliyet atfedilir. Orada bir

gücün ve mistik olayların gerçekleşmiş olması, bireylerin pratiklerini şekillendiren ve bireyler tarafından o mekânın kutsal kabul edilmesini sağlayan etmenlerdendir. Kutsal mekânların işlevsel olması oraya gösterilen itibarın düzeyini belirler. Bireylerin oradan nasıl bir beklentisinin olduğunu anlamak, bulunduğu topluluğun ihtiyacını belirleme noktasında çalışmalara ışık tutar. Bu anlamda bireylerin sembolik eylemlerinden sayılabilecek para bırakma, taş öpme, duvara el yüz sürme, dua etme, mekânın etrafında belli bir sayı kadar mekânın etrafında dolaşma, çaput bağlama, tuz dökme, şerbet dağıtma, mum yakma gibi eylemler gerçekleştirilir. Bu eylemler onların kutsal olan aracılığı ile yaratıcıyla arasında bir bağ kurma arzularından kaynaklanabilmektedir (Köse ve Ayten, 2010: 46, akt. Taş vd., 2014: 24). Türbe ziyaretleri bu anlamda Alevilik için kutsal kabul edilen mekânlar arasında sayılmaktadır. Ziyaret yerlerinin anlaşılması toplumda yaşanan dini gerçekleri daha detaylı bir şekilde anlamlandırabilmek için önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü modern din bilimleri ve İslami dini ilimler açısından incelendiğinde, kültürün ve dini sosyal hayatın ayrılmaz bir bütünü olarak türbeler, gündelik hayatın bir parçasını temsil etmektedir (Günay vd., 2001: 4). Tahtacılar da Alevi bir topluluk olarak kendileri açısından kutsal kabul edilen bu mekânlara itibar gösterir ve mekâna yönelik dilek ve istekleri doğrultusunda pek çok pratiği yerine getirirler.

Batı Akdeniz Bölgesi'nde yaşayan Tahtacıların ziyaret edeceği çok sayıda yatır, tekke, eren ve ziyaret yerleri vardır. Ancak en önemli ziyaret yerleri Elmalı İlçesi Tekke Köyü'ndeki Abdal Musa Tekkesi'dir. Bu Tekke'nin etrafındaki mezar, türbe ve ziyaret yerleri de Abdal Musa Tekkesi'ne gelenlerce ziyaret edilir. Bu tekkelerden başka Budala Sultan, Duman Baba, Niyazi Baba ve Veli Baba tekkeleri önemli ziyaret yerleridir (Seyirci, 2007: 33). Tahtacılar arasında Sarı Kız ziyaret yerleri açısından önemlidir. Yaz bitimi zamanında Sarı Kız tepesine gider, törenler yapar, adak adarlar. Sarı Kız tepesine yakın gür bir orman vardır. Burası Sarı Kız'ın yeridir, niyazlaşma, günahlar için tövbe etme, kurban kesme gibi eylemlerde bulunurlar (Görkem, 2000: 169-170). Selçuk'a (2008: 39) göre ise Tahtacılar için en önemli ziyaret yerlerini teşkil eden Durhasan Dede (Ceyhan) ve İbrahim Sani'yi (İslahiye) kendi ataları olarak kabul edilmektedir. Ziyaret ettikleri yerlere büyük saygı duyan Tahtacılar önemli isimleri "Erenler" olarak kabul ederler (Selçuk, 2008: 39). Erenler kendi insanüstü hikâyesine sahip ve kahramanlık barındıran özellikler taşırlar. Yaşadıkları dönemde bu özellikleri gösteren Erenler, öldükten sonra da aynı özellikleri gösterebilir düşüncesi ile bireyler tarafından ziyaret edilir, onlar için adaklar adanır ve kurbanlar kesilir. Türbelere gerçekleştirilen ziyaretlerde kurban kesmek bir gelenektir. Bir adak durumu söz konusu ise

türbeye gidilen ilk gün kurban kesilir. Kurbanın dualanarak kesilmesi gerekmektedir. Eğer kişi ziyaret yerlerinde ölürse, ölüsü oraya defnedilir (Georgieva, 1998: 182-183).

Fotoğraf 1.4. Abdal Musa Türbesi (<https://www.turbeler.org/detay/130-abdal-musa-hz>, erişim tarihi: 13.08.2020)

Fotoğraf 1.5. Temsili Çaput Parçalarının Evlerin Girişinde Yer Alması (<https://tarihvearkeoloji.blogspot.com/2014/08/turklerde-eski-inanclar-caput-baglamak.html>, erişim tarihi: 21.07.2020)

Alevi toplumlarında doğa unsuru geniş bir yer tutar. Sembolik anlamda doğada bulunan nesneler ile bağ kurulur, ritüeller gerçekleştirilir. İnsan içinde bulunduğu çevreyi hem biçimlendirir hem de ona uyum sağlar. Üretim biçimlerinin değişmesi ve çoğalmasıyla beraber insanın doğa üzerindeki tahakkümü artmıştır. Bu durum ekosisteme zarar verebilecek ölçüye ulaşmıştır. Bireyin doğa ile kurduğu bağın azalması onun kendine yeniden bir doğa organize etmesini zorunlu kılmıştır. Alevi toplumlar ise yaşadıkları bölge sebebiyle, geçmişte pek çok canlı cansız varlık ile bir etkileşim kurmuş, bazılarına kutsallık atfetmiştir. Alevilikte

Tanrı canlıları yaratırken onlara bir ruh üflemiştir ve Tanrı'nın bir parçasını taşıyor olması sebebiyle bütün canlılara saygı duyulması gerekir. Denilebilir ki Alevilerin inanç hassasiyetleri onların tüketim alışkanlıklarını ve gündelik yaşam pratiklerini belirlemekte ve onlara çevreci bir bakış açısını kazandırmaktadır (Karaca, 2016: 41-44). Tahtacılar için ağaç, hem geçim kaynakları olması sebebiyle hem de Tanrı'nın bir parçası olmasıyla bağ kurdukları önemli bir unsurdur. Ağaçtan kesilmeden önce rıza alınması ve işe başlamadan önce kurban kesilmesi gibi ritüeller onlar açısından ağacın taşıdığı kutsallığı göstermektedir. Ağaçlar aracılığıyla dilekte bulunma ve onlara çaput bağlama eski bir şaman geleneği olarak kabul edilir. Günümüzde ise türbe yakınlarında bulunan ağaçlarda, kutsal kabul edilen ağaçlarda sıklıkla devam eden bir uygulama olarak görülebilir (Zennger, 2000: 95). Ağaçlara çaput/paçavra bağlama Türklerde gerçekleştirilen kansız kurbanlardan biridir (Gömeç, 2016: 97). Ağaçların kutsallığı Türk tarihinde yer alan unsurlardandır ve önemli kişilerin ruhlarının bu ağaçlara sirayet etmesi şeklinde ritüellerin temellendirildiğini söylenebilir. Ağaçlar ve yaratıcı arasına bir bağ vardır ve yaratıcı kutsallığını ağaçlara aktarmıştır (akt. Gündüzöz, 2015: 63).

Tahtacılar arasında yaygın bir şekilde uygulanan ağaçlara çaput bağlama geleneğine Anadolu'nun pek çok yerinde rastlanmaktadır. Tahtacılar ziyaret ettikleri Türbe gibi yerlerde, ağaçlara çaput bağlayarak dilekte bulunurlar. Tekke Köyü'nde bulunan Abdal Musa Türbesi köy halkı tarafından kutsal kabul edilen mekânlardan biridir. Her sene düzenlenen şenliklerle beraber orada bulunan ağaçlara çaputlar bağlanır ve dileklerde bulunulur. Bu dilekler genellikle çocuk isteme, hastalıktan kurtulma ya da evlenme ile ilgili konulardır. Dileklerini “Abdal Musa Hazretleri, senden isteğim...” şeklinde dile getirerek bizzat Abdal Musa'dan bir şeyler istemektedirler. Dilekleri için kurban adanmış iseler, bizzat Abdal Musa için bu kurbanı keserler ve dağıtırlar (Engin, 1998: 43).

Fotoğraf 1.6. Çaput Bağlanmış Dilek Ağacı (<https://tarihvearkeoloji.blogspot.com/2014/08/turklerde-eski-inanclar-caput-baglamak.html>, erişim tarihi: 16.08.2020)

Ziyaret mekânları ile kurulan bağ vasıtasıyla gerçekleştirilen her eylem kendi içerisinde bir anlam taşımaktadır. Gerçekleştirilen bu sembolik eylemler, kutsal olan ile bağ kurup dileğini iletmeyi temsil etmekte, orada bulunan kişinin sağlığında ilmi kuvvetli bir birey olması ve akabinde öldükten sonra da aynı kerameti devam ettireceği düşüncesi var olan inancı kuvvetlendirmektedir. Yaşanan kuraklık, sel ya da herhangi bir doğa olayında, evlenme, hastalık ve para gibi konularda gidilen ve isteklerin bizzat iletildiği yer olması sebebiyle, yaşanan toplumun kültürel kodlarında ve gündelik hayatında önemli yere sahip olan ziyaret yerleri sosyolojik açıdan da bir inceleme alanını oluşturmaktadır. Konu ekseninde Tahtacıların da benzer eylemlerde bulunması sebebiyle onların pratiklerini anlamak adına ziyaret yerleri ve önemi anlatılmaya çalışılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE KULLANILAN TEKNİKLER

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın konusu, önemi, problemleri, kapsamı ve sınırlılıkları aktarılmıştır. Araştırmanın yöntemi, veri toplama teknikleri ve analiz biçimleri detaylı bir şekilde anlatılmaktadır.

2.1. Araştırmanın Konusu

Tahtacılar yaşam biçimleri ve inanç pratikleriyle gerek kimlikleri gerek kültürel eylemleri ile literatürde dikkat çeken çalışma sahalarından biri olmuştur. Özellikle kapalı toplum yapısına sahip olmaları onlar hakkında yapılan çalışmalarda farklı bakış açıları ve yöntemleri uygulamayı gerekli kılmaktadır. Örneğin Yörükan (2002) Tahtacı köylerinde kültürel ve inanç pratiklerini karşılaştırmalı bir biçimde ele alırken, Selçuk (2008) Tahtacıların modernleşme ekseninde pratiklerini yerine getirme eğilimlerini ve kutsalı anlamlandırma biçimleri üzerinden çalışmalarını yürütmüştür. Çalışmaların neticesinde Türkmen Alevi topluluklar olarak kabul edilen Tahtacılar, icra etmiş oldukları meslek ile beraber değerlendirilmektedir. Çünkü meslekleri kültürel pratiklerini şekillendiren ve inanç örüntülerinin gerçekleşme mekânını ve biçimini belirleyen belirleyici bir unsurdur.

Kırsal alanlardan kent merkezlerine göçlerin gerçekleşmesi, hizmetlerin bu ekseninde şekillenmesi toplulukların yaşam düzenleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Ormanlık alanlarda yaşayarak kendi kültürlerini uzun yıllar muhafaza edebilmiş Tahtacılar için ise sağlık ve eğitim gibi hizmetlere yakın yerlerde bulunmak onların yarı-göçebe yaşamlarına son vermelerine ve yerleşik hayata geçmelerine neden olmuştur. Yerleşik bir topluluk olarak yaşamlarını sürdürebilmeleri ise mesleklerini terk etmeleri ile sonuçlanmış ve farklı iş kollarına yönelmelerini gerekli kılmıştır. Kültürlerini geçmişten günümüze ne ölçüde yansıtabildikleri, gündelik yaşamları ve inanç pratiklerini uygulayabilme düzeyleri, hem toplumsal hem de bireysel düzeyde sürdürdükleri ilişki biçimleri araştırma kapsamında ele alınmıştır. Araştırmanın konusu, Antalya ilinde Manavgat Gültepe Mahallesi ve Elmalı Akçaeniş Köyü'nde ikamet eden Tahtacıların kültürel özelliklerini, inanç ve gündelik yaşam pratiklerini, tarihsel ve mekânsal değişimler göz önünde bulundurularak karşılaştırmalı bir şekilde sosyolojik açıdan incelemektir.

2.2. Araştırmanın Önemi

Kültürel unsurlar temel alınarak hazırlanan çalışmalarda tanımlama ve yorumlama esas alınmaktadır. Bu nedenle kültürün muğlak olan alanı yansıtmada standart hale gelmiş yöntemlerin kullanılarak verilerin değerlendirilmesi değişimlerin göz ardı edilebilmesine neden olmaktadır. Çünkü kültürel pratikler süreç içerisinde yeni görünümlere kavuşabilmekte ve yeniden değerlendirilmeye açık bir hale gelmektedir. Burada yaşanan alanı gözlemlemek ve farklılıkları detaylı bir şekilde ele almak çalışmanın sunacağı unsurları derinlemesine incelemeye imkân sağlar. Bu bağlamda düşünüldüğünde toplulukların yaşam biçimlerini anlamada ve onları tarihsel koşullar göz önünde bulundurularak değerlendirmede sosyolojik bakış açısı önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü sosyolojik bir çalışmada, nitel araştırma yöntemleri kullanılarak kültürel özellikler anlamacı bir yaklaşımla ortaya çıkarılabilmektedir.

Tahtacılar kültürel bir topluluk olması ve kapalı toplum özellikleri göstermesi nedeniyle araştırmacıların çalışma sahaları arasında yer almıştır. Tahtacılar ile ilgili literatür değerlendirildiğine onlar hakkında ilk çalışma yapan araştırmacılardan Yörükkan (2002) Tahtacıların Alevilik içerisinde nasıl inanç pratikleri gerçekleştirdiğine yönelik saha araştırmaları yapmıştır. Yılmaz (1948) ve Selçuk (2003) Tahtacıların gelenek ve yaşayış biçimlerini ele almıştır. Yetişen (1986) ve Birdoğan (1995) bir öğreti özelliği taşıyan Tahtacı ocaklarını incelemiş ve hem yerleşim yerleri hem de ocak öğretileri dâhilinde ibadetlerini anlatmışlardır. Çıblak (2001) halk edebiyatı açısından Tahtacıların geleneklerini anlattığı bir doktora tezi yayınlamıştır. Benzer şekilde Tamay (2009) semahları ve mengileri ele almış, kültürel unsurların uygulanış biçimlerine dikkat çekmiştir. Geleneklerini yaşatma biçimleri, kültürel ve inanç kodları temel olarak ele aldıkları konular olarak karşımıza çıkmaktadır.

Akdeniz kıyı kesimlerinde önceleri ormanlık alanlarda yaşayan Tahtacıların küreselleşen ve değişen dünyada, iş kollarının yön değiştirmesi ve yaşam mekânlarının değişmesi gibi durumların gündelik yaşam biçimlerini nasıl farklılaştırdığı ve kimliklerindeki değişimlerin neler olduğu günümüzdeki kültürlerini ve kimliklerini anlamada önemli bir yere sahiptir. Tahtacılar, yaşam mekânlarının değişmesi ile beraber gerek modernleşme gerekse farklı faktörlerin etkisi ile eylemlerinin gerçekleştirilme biçimlerini değiştirmiştir. Değişen yanlarını literatür bağlamında ele almak onların bugün hangi farklılıklar dâhilinde nasıl yaşadıkları hakkında bilgi sağlayacaktır. Bazı bölgelerde Tahtacılık mesleği icra edilmeye devam etmekle birlikte bazı bölgelerde bu meslek ve yaşam tarzı tamamen terk edilmiştir. Yeni nesiller tahtacılık işini icra etmese dahi kimliklerini Tahtacı olarak ifade etmektedir. İnanç ve kültürel pratikleri ile pek çok topluluktan ayrılan ve günümüze bu pratikleri taşımayı

başarabilen Tahtacılar, önemli bir çalışma sahasını oluşturmaktadır. Antalya il sınırları içinde yaşayan ve bölgelerde yoğunluklu olarak ikamet ettikleri iki farklı sahayı bu koşullar göz önünde bulundurularak ele almanın literatüre yeni çalışmaların kazandırılması açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2.3. Araştırmanın Amacı ve Problemleri

Kendilerine ait yazılı kaynakları bulunmayan Tahtacıların gelenekleri, kültürleri, dini ritüelleri ve günlük yaşam pratiklerine dair pek çok şey sözlü kültür aracılığı ile aktarılmıştır. Dünyanın pek çok yerinde yaşayan kültürel topluluklarda olduğu gibi kapalı toplum özelliği gösteren Tahtacılar için de değişimler söz konusu olmuştur. Çalışmada bu değişimler göz önünde bulundurularak, kültürel pratiklerini geçmişten günümüze ne düzeyde taşıdıkları ortaya çıkarılmak istenmiştir. Çalışma içerisinde iki Tahtacı bölgesi karşılaştırılarak, Tahtacıların birbirleriyle ve diğerleriyle olan etkileşim biçimlerini, inanç pratiklerini, Tahtacılık dönemi gelenek ve yaşam düzenini ne ölçüde devam ettirebildiklerini ortaya çıkarmak çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Çalışmanın amacı çerçevesinde belirlenen araştırma problemleri şu şekildedir;

1. Tahtacıların sosyo-demografik ve ekonomik özellikleri nelerdir?
2. Tahtacılar kendilerine yönelik kimlik tanımlamalarında hangi kavramları kullanmaktadır?
3. Tahtacıların karşılaştıkları problemler nelerdir ve tarihsel süreç içerisinde yeni problemler olarak değerlendirdikleri durumlar var mıdır ve bunlar nelerdir?
4. Tahtacıların gelecek beklentileri nelerdir?
5. Tahtacılar gelenek ve kültürlerini ne ölçüde devam ettirebilmektedir? Geleneklerini sürdürememelerindeki sebepler nelerdir?
6. Tahtacılar eski yaşamlarına kıyasla yerleşik hayatlarında nasıl bir yaşam görüntüsüne sahiptir?
7. Bireysel ve kolektif ilişkilerini nasıl devam ettirmektedirler?

2.4. Araştırmanın Yöntemi

Yöntem zihinsel bir süreci ifade etmekle beraber bilimsel çalışmalarda faydalanan adımları temsil eder. Araştırmanın ele alınış biçimini ve amacını belirleyen unsur yöntemdir. Araştırma boyunca sonuca varma yolunda nasıl bir süreç izleneceğini belirten zihinsel bir süreç olarak yöntem objektifliği sağlamak adına araştırma adımlarını içerir. Araştırmanın başından sonuna kadar olan bütün aşamaları sırasıyla planlama, gerçekleştirme ve analiz etme

süreci olarak ifade edilmektedir (Armağan, 1983:299-24; İslamoğlu, 2002: 13; Çakır, 2006: 11). Yöntem bir model ekseninde çalışmanın gerçekleştirilmesini sağlayan iskelet yapıdır ve soyut kavramsal sistemi ifade eder. Çalışmanın konusu ve amacı, çalışmanın yöntemini belirleyen ilk basamaklardır. Çalışma konusu göz önünde bulundurulduğunda sosyolojik kavramların kullanılmasındaki amaç, yöntem belirlenirken soyut düşüncede bulgular arasındaki değişkenleri ve ana özellikleri ortaya çıkarmaktır. Yöntem kavramsal ve kuramsal çerçevenin belirlenmesi, veri toplama ve analiz tekniklerine karar verilmesi, bulguların yorumlanmasına kadar tüm aşamaları içermektedir.

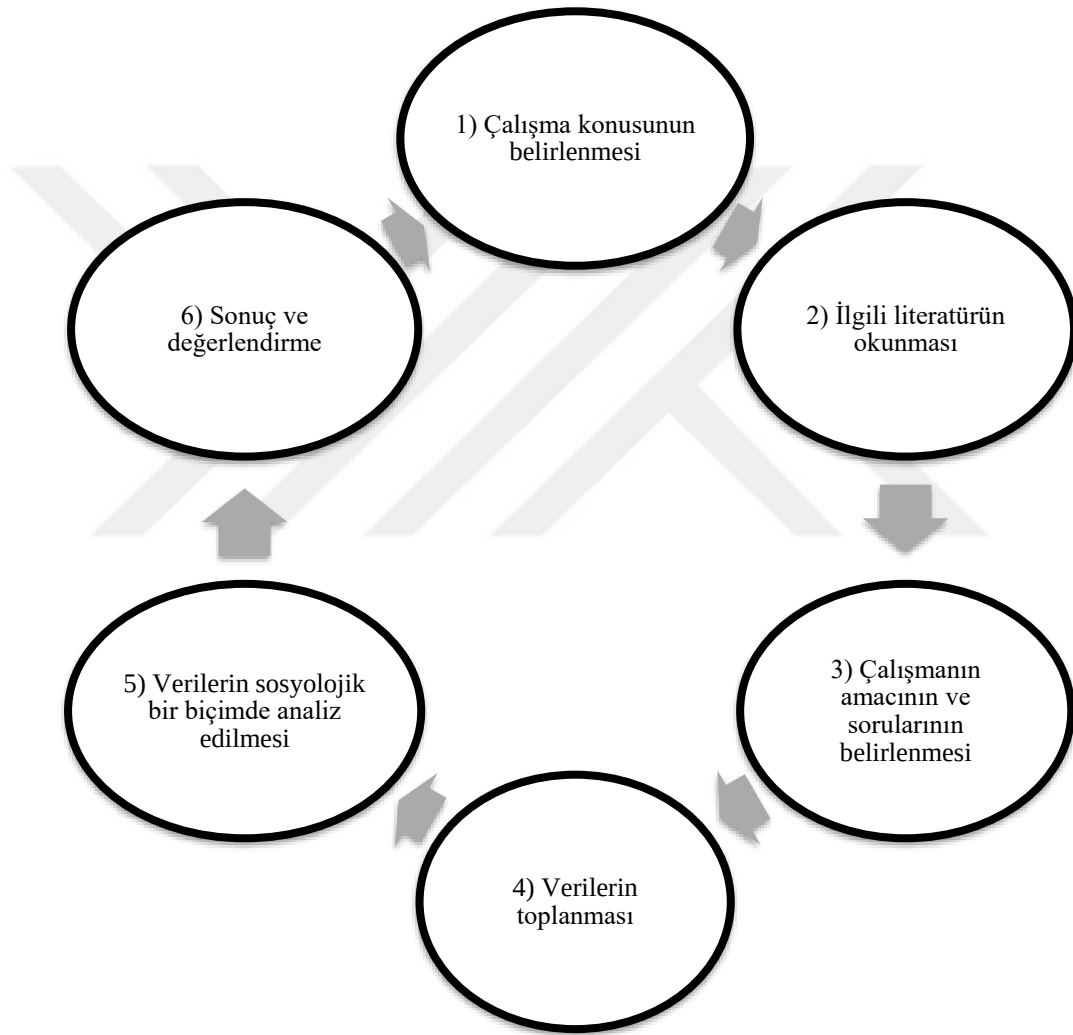
Çalışma nitel araştırma deseniyle hazırlanmıştır. Nitel araştırmanın nesnel manada genelleme yapmaması, nedensel ve ilişkisel bağları ortaya çıkarmayı hedeflemesi gibi özelliklere sahip olması çalışma sahasına yönelik verileri elde etmeyi sağlamaktadır (Yeşil, 2013: 60). Nitel araştırmalar kimlik inşa sürecini ele almada kullanılır ve sosyal ilişkileri belirlemede önemli bir yere sahiptir (Kuş, 2007:138). Araştırma grubunun ve ortamının gerçek ve olağan haliyle aktarılması nitel araştırma ile sağlanır (Yıldırım ve Şimşek, 1999: 19). Nitel araştırmanın tercih edilmesinin ana sebebi araştırma sahasında yer alan bireyleri doğal ortamlarında gözlemlene imkânını elde etmek ve sosyal ilişkilerini değerlendirebilmektir.

Çalışmanın amacı yerleşik hayata geçmiş olan Tahtacıların gelenek, kültür, dini ve gündelik yaşam pratiklerini ortaya çıkarmaktır. Nitel araştırma yönteminin benimsendiği çalışmada amaçlar dâhilinde ilk bölümde konuyla ilgili alan yazını aktarılmıştır ve ardından ikinci bölümde saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Çalışma sahalarının belirlenmesinde bölgesel olarak farklı faktörlerin etkisine maruz kalan alanlar tercih edilmiştir. Araştırmacı sahada katılımcı olarak yer almıştır. Katılımcılarla gerçekleştirilen mülakatların yanı sıra araştırmacının gözlemlerinden yararlanılarak araştırmanın güvenilirlik ve geçerliliği sağlamaya çalışılmıştır. Bu güvenilirlik ve geçerlilik iki saha bölgesi olması sayesinde araştırmacının çemberin dışında kalması ve karşılaştırma yapabilmesiyle sağlanmıştır. Ayrıca iki farklı veri toplama tekniğinin kullanılması, elde edilen verilerin tekrarlanmamasını ve daha fazla veri elde edebilmeyi de sağlamıştır. Saha çalışması esnasında elde edilen veriler bu konuda gerçekleştirilmiş olan diğer çalışma sonuçları ile uyuyan ya da uyuşmayan yönleri karşılaştırmalı bir biçimde ele alınmıştır.

Nitel araştırma tekniklerinde araştırmacı veri toplama aracının kendisidir. Mülakat ve gözlem içeriden bakış ile daha çok veri toplamayı ve araştırmanın daha zengin bir görünüme sahip olmasını sağlar. Mülakat; enformel sohbet tarzı görüşme, rehber bir görüşme formu ile

yapılan görüşmeler ve standartlaştırılmış açık uçlu görüşmeler şeklinde gerçekleştirilebilir (Kümbetoğlu, 2008: 163). Gözlem teknikleri ise; yapılandırılmamış gözlem olarak katılımcı ve katılımsız olarak ikiye ayrılır. Yarı yapılandırılmış gözlem ise bunlardan farklı bir şekilde değerlendirilir (Yıldırım ve Şimşek, 1999: 35-38). Çalışma kapsamında veriler nitel araştırma kapsamında değerlendirilen katılımcı gözlem ve mülakat tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmanın yöntem aşamaları aşağıda bir şablon ile gösterilmiştir;

Şekil 2.1: Araştırmanın Yöntem Basamakları

(Schneider'dan akt. Usta, 2012: 143)

2.5. Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri

Çalışma belli zaman aralıkları ile bölgeye gidilerek ve orada kalınarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma sahasına uygun olan nitel araştırma tekniklerinden olan katılımcı gözlem ve mülakat teknikleri kullanılarak veriler toplanmış, bu doğrultuda analiz

edilmiştir. Saha hakkında daha fazla bilgi alabilmek adına uygun araştırma tekniklerinin seçilmesi verilerin doğruluğunu ve faydasını sağlamada dikkat çeken bir unsurdur. Elde edilecek olan verilerin uygun teknikler ile analiz edilmesi sonuçların güvenilirliği için oldukça önemlidir.

Nitel araştırma teknikleri arasında yer alan ve çalışmada faydalanılan mülakatlar, katılımcıların görüşlerini belirlemek ve yaşam öykülerini yansıtmak için kullanılır. Bu mülakatlar esnasında açık uçlu sorular sorularak, genel bir görüşme çerçevesi içinde, bireyin kendini özgürce ifade edebilmesini, ardından gelişen konuşmalar ekseninde yeni sorular sorularak daha fazla veri elde etme sağlanır. Bu sayede bir derinlik oluşmuş olur ve problemi destekleyici argümanlar veri olarak toplanır. Mülakatlarda açık uçlu sorular sorulmasındaki amaç, hakkında çok az şey bilinen konu ile ilgili daha fazla bilgi edinebilmektir. Kişiye yanıt seçeneği vermediği için ana düşünce veri olarak kaydedilebilir. Açık uçlu sorularda zamanı verimli değerlendirebilmek adına soru sayısı sınırlı tutulmalıdır (Doğan, 2004: 14). Mülakatlarda yönlendirici sorular yer almaz. Buradaki amaç bireyin kendi dünyasını yansıtmasını sağlamak ve ana problemleri belirleyebilmektir. Soru sayısının az olmasının nedeni ise gelişecek sohbet ekseninde yeni oluşacak sorulara imkân sağlamak ve zamanı verimli kullanmaktır (Sönmez ve Alacapınar, 2016: 24). Mülakat tekniği geniş bir uygulama imkânı sunmaktadır. Araştırma alanı sınırlandırılmaz ve karmaşık davranışları anlamada yardımcı olur. Burada insan deneyimleri önemli bir yer tutar. İnsanların gerçekliği nasıl anlamlandırdığı, tanımlamaları ve gerçekliği inşa ediş biçimlerini ortaya çıkarmada kullanılan mülakat tekniği yorumlama için uygun verileri edinmeyi sağlar. Ortamda bulunularak katılımcıların kültür ve dillerini anlamak, bilgi alınabilecek kişilerin belirlenmesi, çalışma grubunun güvenini kazanmak ve ana malzemelere ulaşmak uygulama aşamasında önemlidir (Punch, 2005: 169). Buradaki sıralama mülakat esnasında şekillenmektedir. Bu aracılıkla zengin bir çalışma elde edilmesi sağlanır çünkü mülakatlar sohbet havasında gerçekleşir ve katılımcı kendi düşüncelerini yönlendirilmeksizin araştırmacıya sunar. Mülakatlar esnasında konu içersinde mevcut sorular haricinde yeni sorular sorulmuştur. Cevapların raporlaştırılması ve analiz edilmesi açısından genellemelerden kaçınılmıştır.

Gözlem tekniğinin kullanılmasında ise gözlenecek unsurların kayda değer olması gerekir. Gözlemci gruba dâhil olarak gözlenen grubun sürekli gerçekleştirdiği eylemleri, davranışları ve ritüellerini belli bir süre boyunca içlerinde yer alarak analiz etmelidir. Araştırmacı gözlediği olayları derinlemesine incelemeli ve kültürel kodları ortaya çıkarmalıdır

(İslamoğlu, 2002: 61-63). Çalışma bu teknikler ile gerçekleştirilmiş olup veriler karşılaştırmalı bir biçimde anlamacı ve yorumlamacı bir yaklaşımla ele alınmıştır.

Gözlem tekniği olarak katılımcı gözlem gerçekleştirilmiştir. Katılımcı gözlem tekniği araştırmacının araştırma grubuna bizzat katılarak gerçekleştirmiş olduğu tekniktir ve grubun yaşantısına dâhil olarak gerçekleştirilir. Araştırmacı bölgede bir süre kalarak, kendini grubun üyesi olarak kabul ettirdikten sonra gözlemci konumunda yerini alır. Bu şekilde hem gruba dâhil olur hem de sağlıklı veriler elde edebilir. Araştırmacı içinde bulunduğu gruptan doğru bilgileri alabilmek için onların güvenini kazanmalıdır (Çakır, 2006: 199-200). Katılımcı gözlem belli bir araştırma bölgesi hakkında dışarıdan görünüşü ve içerden ne gibi farklılıklar olduğunu belirlemede önemlidir (Altunışık vd., 2010: 101). Tekniğin bütün dezavantajları olarak kabul edilen güvenilirliğin sağlanamaması ve grubun dışarıdan analiz edilememesi gibi problemler minimum düzeyde tutulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın bulgular bölümünde araştırma esnasında yapılan gözlemler ve araştırma öncesi hazırlanan mülakat formuna katılımcıların verdikleri yanıtlar analiz edilmiştir. Veriler katılımcı gözlem tekniği ve yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak yapılan mülakatlar kapsamında elde edilmiştir. Yapılan mülakatlar araştırma sahası mekânında gerçekleştirildiği için araştırmacı bu esnada sahayı da gözlemleme imkânı bulmuştur. Süreç boyunca Elmalı Akçaeniş Köyü'nden 15 kişi ve Manavgat Gültepe Mahallesi'nden 15 kişi olmak üzere her iki bölgeden toplamda 30 kişi ile mülakatlar gerçekleştirilmiştir. 30-120 dakika aralığında mülakat süreleri değişiklik göstermektedir ve katılımcıların izni dâhilinde ses kayıtları alınmıştır. Ses kayıtları sonrasında bilgisayar ortamına aktarılarak deşifre edilmiştir. Katılımcılar çalışma esnasında karışıklık olmaması için Elmalı Akçaeniş Köyü K1, K2, K3... olarak Manavgat Gültepe Mahallesi ise G1, G2, G3... şeklinde kodlanmıştır.

Katılımcıların yaşam öyküleri dikkate alınmış farklılıkları anlamada yaş grubu ve cinsiyet gibi unsurlar göz önünde bulundurulmuştur. Katılımcıların ifadeleri ile literatürde yer alan çalışmalardan elde edilen bulgular karşılaştırılmış, benzer ve farklı yönlerin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Her iki bölgenin hem literatür hem yaşam bölgesi açısından göze çarpan unsurları aktarılmıştır.

Resim 2.1: Antalya ili, Elmalı ve Manavgat ilçelerinin gösterilmesi

Çalışma sahasının özellikleri; Manavgat Gültepe Mahallesi'nin bölge halkı Tahtacı ve Yörüklerden oluşmaktadır. İl merkezine 81 km, ilçe merkezine 4 km uzaklıktadır. Bölge yaşayanlarının geçim kaynağı; tarım, hayvancılık ve turizmdir. Mahalle dikey bir görünümündedir. Mahalle'nin tepe kısmında Tahtacılar aşağı kısmında ise Yörükler yaşamaktadır. Bölgede sağlık ocağı, cemevi, cami ve okul bulunmaktadır ve aktif faaliyet göstermektedir.

Resim 2.2: Manavgat Gültepe Mahallesi Harita Görünümü
(<https://www.google.com/maps/place/Gültepe>)

YIL	MAHALLE ADI	TOPLAM NÜFUSU
2019	GÜLTEPE MAHALLESİ	2.105
2018	GÜLTEPE MAHALLESİ	2.054
2017	GÜLTEPE MAHALLESİ	2.030
2016	GÜLTEPE MAHALLESİ	2.055
2015	GÜLTEPE MAHALLESİ	2.067
2014	GÜLTEPE MAHALLESİ	1.979
2013	GÜLTEPE MAHALLESİ	1.840

Resim 2.3: Manavgat Gültepe Mahallesi Nüfus Verileri (<https://www.nufusune.com>)

2019 nüfus verilerine göre bölge halkının kadın nüfusu 1013 erkek nüfusu 1092'dir. Bölgenin nüfusu giderek artmaktadır. Şehir merkezinden ve çevre illerden göç alması nüfusu etkilemektedir. Yazlık bir bölge olma özelliği taşıması ile çevre halkı tarafından tercih edilmektedir. Bunun yanı sıra şehir merkezine çalışmak için giden bireyler emekli olduktan sonra bölgeye tekrar dönerek yaşamını devam ettirmektedir.

Elmalı Akçaeniş Köyü'nde bölge halkının çoğu Tahtacıdır. Bir kısmı ise Bektaşî'dir. Antalya il merkezine 120 km, Elmalı ilçe merkezine 15 km uzaklıkta yer almaktadır. Tahtacılar açısından büyük önem arz eden Abdal Musa türbesi köye 3 km uzaklıkta yer almaktadır. Bu sebeple yılın belli dönemlerinde türbe ziyaretçilerinin misafir edildiği yer olmuştur.

Resim 2.4: Elmalı Akçaeniş Köyü Harita Görünümü (<https://www.google.com/maps/place/Akçaeniş>)

YIL	KÖY	TOPLAM NÜFUSU
2019	AKÇAENİŞ	783
2018	AKÇAENİŞ	836
2017	AKÇAENİŞ	746
2016	AKÇAENİŞ	730
2015	AKÇAENİŞ	761
2014	AKÇAENİŞ	754
2013	AKÇAENİŞ	785

Resim 2.5: Elmalı Akçaeniş Nüfus Verileri (<https://www.nufusune.com>)

2019 verilerine göre bölge halkının 378'i erkek 405'i kadındır. Yıllara göre nüfus oranı incelendiğinde düşük oranlarda artış ve azalışlar görülmektedir. Sokakları ve caddeleri itibariyle her iki sahanın fiziki özelliklerinden bahsedilecek olursa; Gültepe Mahallesi dikey bir yapıdadır ve Tahtacılar bölgenin üst mahallesinde ikamet etmektedir. Akçaeniş Köyü ise düzlük bir alanda yer almaktadır. Her iki bölge de yeşillik ve ağaçlık alan yoğunluktadır. Özellikle Gültepe Mahallesi'nde yetiştirilen portakal ve mandalina ağaçları dikkat çekmektedir. Toprak işlenmekte ve boş bırakılmamaktadır. Akçaeniş Köyü de sokakların kenarları itibariyle yeşil ve geniş bir görünüme sahiptir. Evler birbirleri ile yan yana olacak şekilde konumlanmıştır. Her iki bölgede ortak olarak söylenebilecek şey evlerin girişlerinin farklı yerlerde yer almasıdır.

Fotoğraf 2.1.: Akçaeniş Köyü'nden Bir Sokak (Antalya, 2020)

Fotoğraf 2.2:Gültepe Mahallesi'nden Bir Sokak (Antalya, 2020)

Mekânsal olarak fiziki görünüş itibariyle her iki bölge içinde ortak söylenebilecek şey evlerinin çok büyük olmamasıdır. Tahtacılık zamanlarında göçebe olarak yaşayan toplumlar, yerleşik hayatlarındaki evlerini de ormanlarda inşa ettikleri evlerden farklı olarak tuğla ve sıva kullanarak evlerini inşa etmişlerdir. Genelde tek kat ya da iki olan müstakil evlerin bir bölümü yakmak için ayrılan tahtalara göre tasarımlanmıştır. Çocuk sahibi olduktan sonra ya da gelin geldikten sonra evlerini genişletme yoluna gitmişlerdir. Evlerin önünde hanede ikamet eden bireylere ait bahçeler bulunmaktadır. Kadınlar genellikle kaplara çiçekler ekmektedirler.

Fotoğraf 2.3.: Akçaenış Köyü'nde Yer Alan Bir Ev (Antalya, 2020)

2.6. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Çalışmada, araştırma alanı olarak Antalya il sınırları içerisinde yaşayan Elmalı Akçaeniş Köyü ve Manavgat Gültepe Mahallesi birbirinden farklı örüntülere sahip olmaları nedeniyle tercih edilmiştir. Her iki bölge sosyolojik açıdan karşılaştırmalı bir biçimde ele alınmıştır. Bu karşılaştırma kriterlerini her iki bölgedeki farklılıkları ve bunların nedenleri tarihsel ve mekânsal değişimler göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir. Çalışma Ocak 2018 ve Temmuz 2020 tarihleri arasında saha verileri toplanmıştır. Literatürde sınırlı sayıda kaynak olması sadece mevcut kaynaklar ile karşılaştırma yapılabilmesine neden olmuştur. Çalışma kapsamında cinsiyet bazında farklılıklar var ise bunları ortaya çıkarabilmek adına eşit sayıda kadın ve erkek katılımcı ile mülakatlar gerçekleştirmek istenmiştir. Ancak kadın katılımcılar çalışmaya katılma konusunda çekimser kalmışlardır. Yaş ile bağlantılı olarak kültürel birikimin farklılaşabileceği durumu göz önünde bulundurulmuş ve mülakatların farklı yaş gruplarını temsil eden bireylerle gerçekleştirilmesi tercih edilmiştir. Bu sayede yaş grupları arasındaki bilgi düzeyi ve yaşanan problemleri daha net bir şekilde ortaya çıkarmak istenmiştir. Araştırma sahasının dini pratiklerini ve geleneksel eylemlerini anlama amacıyla toplu olarak gerçekleştirilen ritüellere, düğünlere, cenazelere ve yemeklere araştırmacı bizzat katılmıştır. Bu toplu eylemleri anlamak amacıyla bölgede yaşayan bireylerle kısa sohbetler edilerek alan notları tutulmuştur. Tutulan notlar bulgular bölümünde gözlem verileri olarak aktarılmıştır. Yapılan gözlemler objektif bir şekilde aktarılmaya çalışılmıştır. İki farklı sahanın çalışma alanı olarak belirlenmesi değişim ve dönüşüm süreçlerini daha şeffaf bir şekilde gözlemlene imkânı sunmuştur. Veriler yapılan gözlemler ve katılımcıların cevaplarının samimiyeti ve doğruluğu ile sınırlıdır. Değişim süreci göz önünde bulundurulduğunda araştırma boyunca elde edilen veriler sadece çalışma sahasını kapsamaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

Araştırmanın bulgular bölümünde katılımcılar ile gerçekleştirilen mülakatlar ve saha esnasında yapılan gözlemler literatür bağlamında değerlendirilerek aktarılmıştır. Mülakatlar neticesinde elde edilen veriler araştırma soruları bağlamında kategorileştirilerek yorumlanmıştır.

3.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Tablo 3.1: Elmalı Akçaenış Köyü Katılımcıların Demografik Dağılımı

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Meslek	Eğitim Durumu	Hane Geliri
K1	Erkek	30	Evli	Gündelikçi	Ortaokul Mezunu	1300 TL
K2	Kadın	28	Evli	İşçi/Aylıkçı	Ortaokul Mezunu	2500 TL
K3	Kadın	23	Bekâr	Gündelikçi	Ortaokul Mezunu	1000 TL
K4	Kadın	46	Evli	İşsiz	İlkokul Mezunu	1250 TL
K5	Erkek	32	Evli	Gündelikçi	Okur-Yazar	2000 TL
K6	Kadın	64	Evli	Ev Hanımı	Okur-Yazar değil	1300 TL
K7	Erkek	41	Evli	İşçi/Aylıkçı	İlkokul Mezunu	2300 TL
K8	Erkek	37	Evli	Gündelikçi	Ortaokul Mezunu	1800 TL
K9	Erkek	48	Evli	İşçi/Aylıkçı	İlkokul Mezunu	2500 TL
K10	Kadın	43	Evli	Gündelikçi	Okur-Yazar	1200 TL
K11	Erkek	46	Bekâr	Gündelikçi	Okur-Yazar	1300 TL
K12	Kadın	66	Evli	Ev Hanımı	Okur-Yazar değil	1200 TL
K13	Kadın	35	Evli	Gündelikçi	Okur-Yazar	2450 TL
K14	Erkek	55	Bekâr	Emekli	Okur-Yazar değil	2000 TL
K15	Erkek	50	Evli	Emekli	Okur-Yazar	2500 TL

Tablo 3.2: Manavgat Gültepe Mahallesi Katılımcıların Demografik Dağılımı

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Meslek	Eğitim Durumu	Hane Geliri
G1	Kadın	20	Bekâr	İşçi/Aylıkçı	Ortaokul Mezunu	2500 TL
G2	Kadın	30	Evli	Gündelikçi	İlkokul Mezunu	2000 TL
G3	Erkek	35	Evli	Turizm	Ortaokul Mezunu	3500 TL
G4	Erkek	43	Evli	Turizm	Okur-Yazar	3500 TL
G5	Kadın	42	Evli	Ev Hanımı	Okur-Yazar değil	2500 TL
G6	Erkek	25	Evli	Turizm	Üniversite Mezunu	4000 TL
G7	Erkek	28	Evli	İşçi/Aylıkçı	Lise Mezunu	2300 TL
G8	Erkek	44	Bekâr	Gündelikçi	İlkokul Mezunu	1800 TL
G9	Erkek	52	Bekâr	Emekli	Okur-Yazar değil	2500 TL
G10	Kadın	36	Evli	Turizm	Okur-Yazar	3000 TL
G11	Kadın	24	Evli	İşçi/Aylıkçı	İlkokul Mezunu	2500 TL
G12	Erkek	19	Bekâr	Öğrenci	Lise Mezunu	2800 TL
G13	Erkek	23	Evli	Garson	Okur-Yazar	2300 TL
G14	Erkek	22	Bekâr	Turizm	İlkokul Mezunu	3200 TL
G15	Erkek	35	Evli	İşçi/Aylıkçı	Yüksekokul Mezunu	3600 TL

Çalışma süresince Elmalı Akçaeniş Köyü ve Manavgat Gültepe Mahallesi katılımcıları olmak üzere toplamda 30 kişi ile mülakatlar yapılmıştır. Elmalı Akçaeniş Köyü katılımcılarının yaş ortalaması 43'tür. Manavgat Gültepe Mahallesi katılımcılarının yaş ortalaması ise 32'dir. Çalışma esnasında dikkat edilmek istenen husus farklı yaş gruplarından bireylerin katılımının sağlanmasıdır. Bu vasıta ile kuşaklar arası farklılıklara dikkat çekilmek istenmiştir. Katılımcıların belirlenmesinde yaş aralıklarının geniş tutulması, kuşaklar arası bilgi birikimini değerlendirme açısından önem taşımaktadır. Tahtacılık mesleğini eskiden yapan ve yapmayan katılımcıları belirleme noktasında yaş kriteri ele alınabilir boyuttur. Çünkü ileri yaştaki katılımcılardan bazıları eskiden tahtacılık mesleğini icra ettiğini belirtmiştir. Genç katılımcılardan bu mesleği eskiden ya da günümüzde icra eden

bulunmamaktadır. Ayrıca çalışma sahalarında yaşa dayalı göç etme eğilimleri dikkat çekmektedir. Akçaeniş Köyü için genç bireylerin farklı iş kollarında çalışıyor olmaları ya da eğitim imkânından faydalanabilmek için şehir merkezinde ikamet ediyor oldukları çalışma kapsamında söylenilebilir.

Cinsiyet bağlamında değerlendirildiğinde çalışmada hedeflenmek istenen her iki cinsiyet ile eşit sayıda mülakat imkânının sağlanması Akçaeniş Köyü'nde 8 erkek katılımcı, 7 kadın katılımcı ile Gültepe Mahallesi'nde 10 erkek katılımcı ve 5 kadın katılımcı ile sınırlı kalmıştır. Manavgat Gültepe Mahallesi'nde ikamet eden kadınların, erkeklere oranla çalışmaya daha çekimser yaklaşması sebebiyle çoğunlukla erkek katılımcılar yer almıştır.

Medeni durum değerlendirildiğinde, Akçaeniş Köyü katılımcılarının 12'si evli 3'ü bekârdır. Gültepe Mahallesi katılımcılarının ise 10'u evli 5'i bekârdır. Evlenme musahip olabilmek için temel şartlardandır. Bu sebeple Tahtacılar girdikleri yolun gerekliliklerini yerine getirebilmek adına ve toplumsal kabulü de sağlamak maksadıyla de evlenme eğiliminde bulunabilmektedir. Tahtacı Alevilikte boşanma kabul gören durumlardan biri değildir. Toplumsal ilişkilerde verilen sözden dönmek olarak da nitelendirilmektedir. Bu sebeple bireyler evlenirken eşlerini iyi seçmelidir. Çünkü boşandıkları takdirde düşkünlük ile cezalandırılabilirler. Bu cezanın da olmaması adına bireyler evliliklerini sürdürme eğiliminde olmaktadır. Saha çalışması esnasında boşanmış bireylere rastlanmamıştır.

Eğitim durumları bölgesel farklılıklar ile açıklanabilir düzeydedir. Akçaeniş Köyü'nde 3 katılımcı okur-yazar değil, 5 katılımcı okur-yazar, 3 katılımcı ilkokul mezunudur. Lise ve üniversite mezunu katılımcı bulunmamaktadır. Gültepe Mahallesi'nde ise 2 katılımcı okur-yazar değil, 3 katılımcı okur-yazar, 4 katılımcı ilkokul mezunu, 2 katılımcı ortaokul mezunu, 2 katılımcı lise ve dengi okul mezunu, 1 katılımcı üniversite mezunu ve 1 katılımcı yüksekokul mezunudur. Tahtacılar kendilerini “çalışkan” olarak ifade etmektedir. Bunun sebebini yaptıkları her işi en iyi şekilde yapıyor olduklarını ifade ederek açıklamışlardır. Toplumsal düzeyde okumuş olmak, bu vasıta ile meslek sahibi olmak övünç kaynaklarından biridir. Katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmektedir;

Köyümüzde okuyan meslek sahibi olan çoktur. Araştırın bakın bizden hâkim de var, avukat da, savcı da, öğretmen de. (...) Bizim için okumak mühimdir. Altın bileziktir. (...) Bizler okuyamadık ama çocuklarımız okulu da okumayı da çok sever ve çok çalışkandır. Mezuniyetlerine gideriz, kutlamalar yaparız. Eğitim başka bir şey. Öğrenmekten güzeli yoktur. İnsan öğrendiği zaman hem kendisine hem de çevresine faydalı olur. Çocuklarımızı merkezlerdeki okullara gönderip okuttuk. Çünkü düzen değişti ve yapılacak işler ancak eğitim alınarak yapılabilir hale geldi. Mesela makineyi yapacaksın kuracaksın

ama nasıl? Bunun eğitimini alman lazım ki o makine nedir, nasıl yapılmıştır ancak o şekilde derdine çözüm bulasın. Bir mevki makam sahibi olmak gerekir ki saygınlığın olsun. Bizde insana değer verilir önem verilir o başka bir şey. Okumuş yıllarını okul sıralarında çürütmüş insanların değerini de bilmek gerekir. Çünkü kolay değildir okumak. Masraflıdır, zaman alır. Nihayete erdiğinde mutluluk sağlar. (...) Duyarız mesela falancanın kızı hemşire olmuş. Aman ne güzel işte insanlara yardımcı oluyor şifa dağıtıyor. Onun için eğitim kıymetlidir. (K14, Erkek)

Tahtacıların sosyo-ekonomik durumları geçmişe kıyasla değerlendirildiğinde belirtilebilir ki orman işçiliği yoğunlukla yapıldığı dönemde oldukça kâr sağlamaktaydı. Ancak pek çok sorunu da beraberinde getirmekteydi. Örneğin kullandıkları elektrikli testerenin maliyeti oldukça yüksekti. Can güvenliklerinin ve sigortalarının olmaması da bu işçiliğin oldukça riskli bir iş olduğunu ortaya koymaktadır. Dönemleri gereği yarı göçebe olarak yaşayan toplum, herhangi bir arazi alma girişiminde bulunmadığı için yalnızca kendi yaptıkları ve yine kendilerine ait olan evlere sahiptirler. Çok az kimselerin araçları vardır. Mülk edinme konusunda girişimci olmamışlardır. Gelir durumları iki bölge arasında karşılaştığında Elmalı Akçaeniş Köyü'nde yaşayan katılımcılar işçi aylıkçı ya da gündelikçi yani günlük işe giderek o gün içerisinde ödemenin yapıldığı işlerde çalıştıklarını bu sebeple kazançlarının düşük olduğunu belirtmişlerdir. Manavgat Gültepe Mahallesi'nde yaşayan katılımcılar ise yaz döneminde turizmde çalıştıklarını, bu sebeple her dönem düzenli olmasa da aşağı yukarı belirttikleri aralıkta kazançları olduğunu, ancak yaz dönemi daha çok kazanç sağlama imkânlarına sahip olduklarını belirtmişlerdir. Bu durumu bir katılımcı şu şekilde ifade etmektedir:

Turizm sadece yazın oluyor. Gidiyoruz 6 ay çalışıp geliyoruz, bir sene geçinmeye çalışıyoruz. Yaptığımız iş garsonluk, komilik ve resepsiyon gibi işler oluyor. Dil öğreniyoruz. Yabancılar ile konuşuyoruz. Bizlere bunun faydası büyük oluyor. Dil çok önemli bir şey turizm de. Bilmiyorsan ne konuşacaksın yabancılar ile anlamazlar dilini. Onun için önce öğreniyoruz kendimizi geliştiriyoruz daha sonra işe başlıyoruz. Belki kolay iş gibi görünebilir kimisine ama oteller disiplinli mekânlardır. Saat 7 buçuk dedi mi iş başlar. Ardından akşam 4'e kadar aralıksız çalışırsın. Vardiya sistemi var tabi kimisi de 4'te gidiyor gece 12'de çıkıyor. Ama böyle var ya 12'den bir dakika önce çıkamazsın. İzin vermezler. Özellikle davetlerde erkenden gideriz hazırlıklar yapmak için. Kış turizmi bizim çalıştığımız tarafta yok. Antalya zaten yazlık bölgedir. Kışın çok iş olmuyor. (...) Bu civarda başka iş bulanlar da var. Güvenlik olan, şoförlük yapan ama fazla mesai yapıyorlar. (...) Sağlığın iyi ise hizmette güzel para var. Bahşiş de veriyorlar. (G3, Erkek)

Manavgat bölgesinin turizme uygun yapısı bölgede yaşayanların iş yönelimlerini etkilemiştir. Kendi kültürel mesleklerinden uzaklaşan Tahtacılar, yerleşik hayatlarında uygun meslekleri icra etmeye başlamıştır. Mekânsal koşullara uyum sağlamış, çalışma biçimi, saatleri ve standartları farklı bir boyut kazanmıştır. Kazanç olarak verimli bulunan turizm yalnızca Antalya’da özellikle yazın önem kazanması sebebiyle sadece yaz zamanları iş imkânı sağlamaktadır. Akçæeniş Köyü katılımcıları ise genellikle gündelikçi olarak çalışmakta ve gelirleri buna göre şekillenmektedir.

Katılımcıların hanelerinde bireylerin Elmalı Akçæeniş Köyü’nde yaşayan 6 katılımcı, Manavgat Gültepe Mahallesi’nde ise yaşayan 10 katılımcının engelliliği veya kronik hastalığı bulunmaktadır. Elmalı Akçæeniş Köyü’nde yaşayan katılımcılar bu hastalık ve sakatlıkların çoğunlukla tahtacılık döneminden kalma hastalıklar olduğunu belirtirken, Manavgat Gültepe Mahallesi’nde yaşayan katılımcılar genellikle şeker, kalp, tansiyon vb. hastalıklar olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların hastalık durumları da onların iş seçimlerinde etkili olmaktadır. Tahtacılık döneminde ağır işler yapan katılımcılar genellikle dönemsel gündelikçi işçiliği tercih etmektedirler. Fiziki olarak ağır işlerde çalışmak onlar için zor hale gelmiştir. Meslekleri gereği eğitim hizmetlerinden uzak kalan Tahtacılar için bilgi birikimi ya da diploma gerektiren işlerde yalnızca yeni nesiller yer alabilmektedir.

3.2. Katılımcıların Kendilerine İlişkin Kimlik Tanımlamaları

Kimlik kavramı bireyin kendisine yönelik kim olduğu sorusunun cevabını vermesiyle dile getirilir. İçinde yaşanılan grubun tanımlanmasında toplumsal, kültürel ve kolektif bakış açısına ihtiyaç duyar (Dalbay, 2018: 174). Her ne kadar kimlik terimi, psiko-sosyal bir fenomen olarak “ego” (ben) ve aynı zamanda kolektif “aidiyet duygusu” ya da “ruh” ile doğrudan referanslı olarak belirtilse de “kaos”a karşı düzen ve istikrarı ifade etmekte olup, sosyolojik bakımdan toplumsal yapı ve bütünleşme olguları ile doğrudan alakalıdır. Bu açıdan bakıldığında statik ya da en azından statükocu bir anlam ve görünümü akla getirmekte olup, gerçekte bu durum kimlik olgusundaki süreklilik kavramı ile alakalıdır ve karşılık olarak, tarihi perspektiften o, dinamik bir mahiyeti yerine getirmekte, bu bakımdan da toplumsal değişme olgu ve süreçleri ile ilişkili görülmektedir (Günay, 2005: 419).

Bireyin kimliğini tanımlaması, hangi kültürel topluluğa ait olduğunu yansıtan en önemli bulgulardan bir tanesidir. “Tahtacı” denildiğinde de aidiyet açısından bir kültürel topluluk işaret edilmektedir. Tahtacıların kimlikleri ile ilgili literatürde yer alan tartışmalar birinci bölümde anlatılmıştır. Tartışmalar ve saha çalışması neticesinde belirtilebilir ki

Tahtacılar, Türkmen Alevi topluluklardır. Her tahtacılık işi ile uğraşan Tahtacı olmadığı gibi her Türkmen Alevi de Tahtacı değildir. Çünkü bu kavram bir kimliğe işaret etmekte ve o kültürel grubu temsil etmektedir. Nereden geldiklerinden hangi iş ile meşgul olduklarına, inanç pratiklerinden gündelik hayat biçimlerine kadar kimlik tanımlamaları, onlar hakkında önemli bilgiler edinilmesini sağlamaktadır.

Fiziksel olarak Tahtacıların ortak özellikleri vardır. Genellikle orta boylu ve yaşadıkları bölge dolayısıyla al yanaklıdırlar. Tahtacılık mesleğini icra etmiş yaşlı bireylerin vücutlarında Tahtacılık döneminden kalma yara izleri vardır. Bu izler onlar için tahtacılığın ne kadar zorlu bir meslek olduğuna yönelik temsili bir görüntü sergilemektedir.

Tahta, ağaç işi ile uğraşanlara Tahtacı denir. Bizler eskiden ormanlarda yaşayıp, ağaç kesip çalışan bir halkız. Ailemiz ile birlikte gider uzun süre kalırdık. Kendi barakamızı yapar orada yaşardık. Katırların üzerine yükümüzü yükler, suyumuzu, aşımızı yanımıza alırdık. (...) Her şeyden evvel testeren olacak. Ağacı alttan kesip devireceksin. Çok tehlikeli iştir. Nice canlar gitti o ormanlarda, yine oralara defnettik, toprağa kattık. (...) Düşen ağacı tahta yapar, arabaya yükler gönderir ve işin sonunda da paranı alırsın. Uzak yerlere giderdik. İki gün yol yürürdük. Orman Bakanlığı der ki “Şu ağaçları keseceksin.” Eşyamızı alır giderdik o ormanlara. İş bitene kadar da dönmezdik. (K5, Erkek)

Bizler aslen Türkmen’iz. Orman işçiliği de denir Tahtacılığa başka yerlerde. Eskiden gidilir ormanda kalıp ağaçları teslim ederler ardından da parası alınır. Devlet denetimi yüksekmiş, devletin ağacını kesip satmaya kalktın mı yakalanırsın. Ceza alırsın. (...) Şimdi başka tahtacılık yapanlarda var ama onlara Tahtacı denmez. (...) Biz Aleviyiz aynı zamanda. Tahtacı bizlerin ismi olmuş. Ha nereden gelmiş bu isim? Elbette işçilikten gelmiş. Eskiden sadece bizim büyüklerimiz yaparmış bu işi. Şimdi yapan ağaç kesiyorum der. Ağaç kesmek değil ki bütün maharet. Onu bir sanat olarak görmek ve işlemektir. Marangozluk değildir. Ağacın da bir canı bir duası vardır. Rızasını almak gerekir. (G1, Kadın)

Kısaca Tahtacılar, dönemsel olarak ormanlarda ağaç işçiliği yapan, devlet gözetiminde çalışan, mesleğin kan bağı ile yeni fertler aracılığıyla devamının sağlandığı Türkmen Alevi bir halk kimliğini taşımaktadır. Eskisi gibi bu iş yapılmasa dahi yeni nesiller kendi kimlik tanımlamalarında bu kavramı kullanmakta ve sembolik olarak devamlılığını sağlamaktadır. Toplum kapalılık özelliğini büyük ölçüde kaybetmiş ve gizlilik içinde yaşama durumu çözülmüş bir görünüme sahip olsa da kendi yaşam bölgelerinde bu kavram sıklıkla kullanılmaktadır.

3.3. Tahtacıların Aile Yapısı

Aile; anne, baba ve çocuklardan oluşan en küçük kurum olarak sosyoloji içerisinde tanımlanmakla birlikte cinsiyet ve yaş temelinde iş bölümlerine sahiptir. Bireyin toplumsallaşmayı öğrendiği ve içerisinde yaşadığı topluma katılımında ailenin rolü önemli bir yer taşımaktadır. Topluma yeni bireyler kazandıran aile, bireyin kurumlar ile ilişkisinin düzenlenmesini ve kültürel özelliklerin fertler arasında gelecek nesillere aktarılmasını sağlar. Bu yeni fertlerin yaşadığı dünya ile ilgili temel görüşleri aile içerisinde başlar. Aile toplumsal kuralların etkisinin görüldüğü en küçük kurumu oluşturur. Birey bulunduğu ailenin kültürel kodlarını taşıyarak daha kolay bir şekilde topluma entegre olur ve kendisine yüklenen rolleri yerine getirmek ile mükelleftir.

Tahtacılık döneminde birlikte yaşama vardı. Aslında oradaki yaşayışa ve buradakine bakınca elbette farklılıklar var. Mesela orada bütün aile ortak bir alanda bulunurdu. Yemeğini beraber yerdı aynı yerde kalırdı. Tabi evlenen olunca eşi ile beraber başka evde yaşıyordu. Ayırıyordu kendi kapısını çocuklarını. Anne baba yaşlanınca genelde erkek çocuk onları da yanına alıyordu. Şimdi ile kıyaslayınca daha farklı tabi. Eskiden aynı köy içinde mesela gelin aldın diyelim gelir senin evinde yaşarmış. Birlikte yaşanır paylaşılmış.(...) Şimdi evlenen eşi ile beraber farklı evde yaşıyor. Ne yapıyor mesela kendine başka bir iş buluyor şehir merkezine yerleşiyor orada çalışıyor çocuklarını orada okutuyor. Ziyaretler elbet oluyor tabi de yine de birlikte yaşama eskisi kadar yok tabi. Bağlar her zaman güçlüdür kopmamıştır denilse de araya mesafe girince elbette kopuyor. Nasıl anlatsam, bizde birlik birlikte iş yapma önemlidir. Onları artık yapamaz oluyorsun. Şimdi benim bir ihtiyacım olsa kim nasıl koşup gelecek yardımına? Elbet komşular var ama ailedir bunları yapacak temelde. (G9, Erkek)

Şimdi tabi Tahtacılık zamanı ile baktığında bugün elbet farklı. Bir kere gençler artık biz köye yerleştikten sonra okul da kapanınca hep şehre gittiler. Orada iş güc sahibi oldular. Bağlarımız kopmaz ama yine arar sorarız birbirimizi (...) Biz de erkekte kadın da birdir. Nasıl birdir yani o erkek diye benden fazla bir şansı yoktur ama tabi o dışarıda çalışır yine bende evde işleri yaparım. Beraber yaşar gideriz. Şimdi elimiz ayağımız tutuyor çok şükür. Yarın tutmaz olunca bekleriz tabi çocuklar alsın bizleri yanına. (...) İnsan insana muhtaç yaşıyor. Yani şu kapıyı kapattık mı içeride olanı ancak biz biliriz. Misafir gelir bir bana gelmez bu eve gelir evde yaşayan herkese gelir. Mümkün olduğunca ilgileniriz konuşuruz misafir ederiz. Mesela misafirin yanında tartışma kavga olmaz. Bizim hep gülme ile geçer. Televizyon izleriz kendimizle kaldığımızda. İşte şu elimizde telefonlar var da hep torunları görebilmek için ararız oradan görüntülü diyorlar öyle konuşuruz. (K12, Kadın)

Şimdi mesela törenlerimizi yerine getiriyoruz, dualarımızı ediyoruz ama toplumdan kopup başka yerde çalışmak zorunda kalanlar için uzaklık bir engel oluyor. Mesela ben garsonluk yapıyorum. Gidiyorum birkaç ay gelemiyorum. Ne oluyor? Bu sefer de cemlere katılamaz oluyorsun. Geldiğinde tabi tekrar

katılıyorsun ama dönem koşulları kesinlikle bir değil. Eskiden dedeler gelirmiş her şeyi anlatırmış. Şimdi dede dönemlik gelse de az kalıyor ki burada zaten bir dede var. Öğretileri ne kadar dinleyebilirsin ki? Ya da eskiden tahtacılık işini yaptıkları dönemdeki gibi bir şeyler anlatılmıyor öğretilmiyor. Ne yapıyoruz? Kendimiz internetten bakıp okuyoruz. Tabi bir şeyleri anlatmak ailenin görevi ama ailenin de eksik kaldığı yerlerde kendimiz tamamlamaya kendimizi geliştirmeye çalışıyoruz. Bir yerde sohbeti geçse insan kim olduğunu nereden geldiğini ne yaptığını bilerek anlatmak ister. Biz bunun peşinden gidiyoruz elimizden geldiğince. Eksik kalmamak için cahil kalmamak için yapmalıyız da. (G13, Erkek)

Aile yapısı özellikleri açısından değerlendirildiğinde; Tahtacıların önceleri yaşam yerleri olan ormanlardan sonra şehir merkezlerine ve köylere yerleşmeleri, yerleşik hayatın koşullarına adapte olunmasını zorunlu kılmıştır. Öncesinde büyük aile modelinden geleneksel geniş aile şeklinde yaşayan Tahtacılar, günümüzde çekirdek aile olarak yaşamlarını sürdürmektedir. Evlenen bireyler gelin ya da damadın aileye katılmasından ziyade farklı evlerde yaşamaktadır. Baskın bir şekilde olmasa da ataerkil geleneksel aile yapısının olduğunu söylenebilir. Kadınlar genellikle ev içi işleri organize etmektedir. Erkekler yardımcı konumunda yer almaktadır. Kadın ve erkek dışarıda çalışarak hane bütçesini birlikte organize etmektedir. Aile bağları güçlü görünümündedir. Evlenip aileden ayrılan çocuklar ile bağlar kopmamakta, kitle iletişim araçları sayesinde iletişim sağlanmaktadır. Bireyler anne ve babaları yaşlanıp kendi işlerini yapamaz hale geldiğinde onları yanlarına almaktadır. Aile içi kararlar ortak bir şekilde verilmektedir. Tahtacı Aleviler için çocuklarının kararları ve istekleri önemlidir. Bu sebeple bir karar alırken onlara da danışmaktadırlar. Aile bireyleri çocuklarına karşı öğretici konumda olma gayretindedir. Ancak bu durum süreç içerisinde farklı topluluklarla etkileşime geçilmesiyle ve teknolojinin ilerlemesiyle beraber bazı konularda erozyona uğramıştır. Tahtacıların farklı topluluklarla beraber yaşamaya başlamaları, gizlilik içinde kalma eğilimlerini arttırmış ve çocuklarına yönelik kültürel aktarımı tam anlamıyla gerçekleştiremez olmuşlardır. Bu noktada bireyler gündelik pratikler ve inanç pratikleri bağlamında farklı eğilimlerde olmuş, bilgilerini farklı kaynaklardan edinme arzusuna yönelmişlerdir. Elmalı Akçaeniş Köyü'nde bu durum şehir merkezinde yaşamaya başlanması, Manavgat Gültepe Mahallesi'nde ise farklı toplulukların bölgeye yerleşmesiyle etkisini göstermiş ve daha görünür hale gelmiştir.

Hanede yaşayan kişi sayısına bakıldığında ise Elmalı Akçaeniş Köyü'nde 7 katılımcı hanesinde iki kişi olarak yaşamaktadır. Diğer katılımcıların hanesinde 3 veya 4 birey yaşamaktadır. İki kişilik hanelerde durumun böyle olmasının sebebini ise çocuklarının şehir merkezlerinde yaşamaya başlaması olarak ifade etmişlerdir. Bölgede çalışacak iş sahasının

bulunmaması bunun temel sebebini oluşturmaktadır. Manavgat Gültepe Mahallesi'nde hanede iki kişinin yaşıyor olması 8 katılımcı ile sınırlıdır.

3.4. Tahtacılık Mesleğinin Zorlukları ve Problemleri

Orman işçiliği Tahtacılar için oldukça iyi gelir sağlamaktaydı. Ancak mesleğin pek çok zorluklarının ve riskinin olması bireylerin bu işi terk etmelerinin nedenlerinden biri olarak ifade edilmiştir. Daha detaylı ele alındığında temelde herhangi bir sosyal güvencesinin olmaması en önemli problem olarak kabul edilmektedir. İşin tehlikeli olması, can güvenliğinin olmaması, ormanlarda yaşam koşullarının zor oluşu, eğitim, sağlık gibi hizmetlerin yetersiz olması, bireylerin kurumlara uzak kalışı, aile olarak çalışmanın gerekliliği gibi unsurlar bu zorluklar arasında sayılabilir niteliktedir.

Tahtacılık mesleği temelinde ağır bir iş yükü demektir. Belki görmüşsünüzdür kocaman ağaçların nasıl taşındığını bu işçiliğin nasıl yapıldığını. Gelir olarak işini iyi yaparsan güzel de kazanıyorsun orada problem yok ama senden alıp götürdüğünü karşılamıyor ki kazandığın. Eşyalarını alıyorsun gidiyorsun bir ormana. Orada yeniden ev kuruyorsun düzen yapıyorsun kendine ama buradaki şehir evleri gibi değil tabi biz baraka deriz mesela. Naylondan yapılma evler. Yaz için iyi baktığında zaten ormanlar da yazları serin olur. Devlet o gruba kesilecek ağaçları söyler. Her ağaç kesilmez zaten bunu bilirsiniz. Ağacın yıpranmış olması ya da kesilecek seviyede olması gerekir. (...) Ardından genelde herkes kendi içinde haksızlık olmaması için kura çeker. Kime hangi ağaç düştüyse razı gelsin diye yapılır bu. Sonra ağaç yere düşer budarsın temizlersin kesersin ve yüklemesini yaparsın. Kadınlar genellikle o budama işlerinde yardımcı olur. Kimi güçlü kadınlarımız da ağaçları hem keser hem de takip eder. Yükleme işi artık son aşamadır ya en yorulduğun an o an olur. Arabalar gelir sürükleyerek ya da katırların arkasına bağlar çekersin. Arabaya yüklediğinde zaten parayı almaya az kalmıştır. Ne kadar iş yaptıysan o kadar para kazanırsın. Ama şimdi diyelim ki o ağacı keserken ağaç ayağına düştü. Ne yapacaksın? Hastane yok, doktor yok. Hastane varsa da uzakta var nasıl gideceksin? Artık ne yapılısın çevrede çul çaput bağlanır kül sürülürmüş. Tedavi bu şekilde yapılıyor. Ekmek çiğnenir kapatılmış. Tabi bakınca meslek zor, şimdi yapmaya kalksan mümkün değil altından kalkamazsın. Onun için bakılınca şehirde daha kolay görünen işler var. Beynin yoruluyor belki ama en azından sağlığına bir şey olsa hastane hemen yakında. (G15, Erkek)

Katılımcının ifadeleriyle değerlendirildiğinde Tahtacılık mesleği kazanç açısından iyi olsa da özellikle sağlık hizmetinden uzak kalınması toplum içerisinde kendi çözümlerinin üretilmesine neden olmuştur. Mesleğin zorluklarının günümüzde aynı koşullarda devam etmesi tercih etmeme sebeplerindendir. Farklı meslek kollarının fiziksel anlamda iş yükünün ağır olmaması bu işleri daha cazip hale getirmiş ve bireylerin yönlenmesine neden olmuştur.

Ayrıca bu tür işlerin hizmetlere yakın yerlerde yer alması da katılımcılar için tercih unsurları arasındadır. Bu kıyaslama ailelerin ya da kendilerinin yer aldığı tahtacılık mesleği düşünülerek yapılmaktadır.

Barakalarda kalıyorsun. Her şeyini alıp götürmen gerekir ekmeği bile kendimiz yaparız tahtacılık zor iş. Bakın bana, daha 66 yaşındayım ama 80 gibi görünüyorum. Hem sağlığımız gitti hem de emeklerimiz. Birlik olması beraberlik olması güzel ama bir daha o zamanlara gitmek istemem. Git ağaç kes, ormanda çalış, eve gel, evde çalış. Buradakinden bin kat daha fazla yoruluyorsun. (...) Sigortan yok, bir yerine bir şey olsa ne doktor ne hastane. Çaputları sarardık yaralarımıza. Vücudumuz bile çöktü. Şimdi başka iş yapayım diyorsun, gücün yetmiyor ki. (...) Burada musluktan su akıyor. Orada taşıma su ile yaşamaya çalışırdık. Yastığını yorganını al git. Hepsini yük. İş bitince geri gel yine yük. (...) Can güvenliğinin yok her şeyden öte. Şurada bir komşunun oğlunun üstüne ağaç düştü de öldü gitti gencecik adam. İşi bilmek gerekir de ne yaparsan yap kaza bu ya elbet gelir. (K12, Kadın)

Tahtacılık mesleği, özellikle kadınlar için çok daha zordur. İş için dönemlik gidilmesi, yeniden bir düzen kurup yaşaması kadınlar açısından iş yükünü ikiye katlamaktadır. Ormanlardaki imkânsızlıklar da yaşamı zorlaştırmaktadır. Bu gibi sebeplerle katılımcılar genellikle o dönemin birlik beraberlik duygusunu pekiştiren geleneklerini özlediğini ancak iş yükünün ağır olması sebepleriyle meslek olarak bir daha yapmak istemediklerini belirtmiştir.

Şekil 3.1: Tahtacılık Mesleğinin Zorluk ve Problemleri

3.5. Değişen Mesleklerinin İnanç ve Kültürleri Üzerindeki Etkisi

Tahtacılar için tahtacılık mesleğinin zorluğu ve hizmetlerin yetersiz kalması gibi nedenlerle yerleşik hayata geçilmesinden sonra geleneksel çalışma düzeninden koparak kentin çalışma koşullarına adapte olmak gerekmektedir. Tahtacılar da orman işçiliğini bıraktıktan sonra bu adaptasyon sürecine dâhil olmuştur. Gelir elde etme zorunluluğu bu değişime direnç göstermeye engel olmuş, bireylerin yeni iş kollarında yer almasına neden olmuştur.

Bizde çalışmak önemlidir. Ormanda iyi para kazanıyorduk ama bir mal tutup bugün ekmeğini yiyemedik. (...) Ormanda çalışırken sabah erkenden kalkıp giderdik, belli ağaçları iş bitene kadar keserdik. Kadın, erkek, çoluk çocuk hep beraber çalışırdık. Şimdi ise tek başıma işe gidip geliyorum hem de başkasının işini yapıyorum. Ormanlar bizimdi, devletin işini yapıyorduk. Kestiğimiz ağaca dua ederdik, rızasını alırdık. Şimdi ben demirin duasını mı alayım? O canlı değil ki. Sahiplenemiyor insan. Biz birinin yükü çok oldu mu gider sırtından alırdık. Şimdi herkes sadece kendi işini yapıyor. Başkasının işini bilmiyor. Bakıyorum maaşım yatmış, sigortam var, yeter diyorum. Başka ne diyeyim ki? (K7, Erkek)

Gündelikçi usulü çalışıyoruz. Kazancımız tabi şükür geçinmeye yetiyor. Gidiyorsun başka birinin bahçesinin meyvesini topluyorsun sonra ona toptan teslim edip günlük paramı alıyorsun. İş bitince herkesin çıkmasına izin veriyorlar. Öyle sen şu kadar çalıştın ben bu kadar çalıştım diye ayrı para verilmiyor. Alanın belli zaten, gidip orada çalışıyoruz. E kendimizin değil tabi bunu bilerek işi yapıyorsun. Sahiplenemiyorsun yani. Tahtacılık zamanına bakacak olursan o işi yaptığımız yerler bizim evimiz olurdu. Çünkü orada yaşırdık o işi yaparken. Şimdi ki başkasının işi sahiplenemiyorsun. Sadece iş bittikten sonra paramı alıp gidiyorsun. (K2, Kadın)

Eskilerin yaptığı iş ile bizim yaptığımız iş arasında farklar tabi ki var. Şimdi turizm işinde otel sahibinin işini yapıyorsun. Müşteri geliyor onunla ilgileniyorsun. İsteklerini karşılıyorsun. Yani insanla muhatap olunuyor artık. Eskiden bakıldığında orada yaşandığı için tabi devam eden kültürel şeyler de olurmuş. Mesela cemler orada yapılmış. Dualar edilmiş, kurbanlar kesilmiş. Bugün baktığında böyle şeyleri görmek çok zor oluyor. Tabi yine insanlar kaynaşsın diye etkinlikler yapılmaya çalışıyor ama senden olmayanı nasıl içine alırsın ki? (...) Eskiden kimin neyi eksik olur ya da yapamadığı bir iş olursa herkes yardıma koşarmış. Yani insanlar birbirlerini gözetirmiş. O zaman ki gözetme ile bu zaman ki gözetme bir değil. Şimdiki gözetme bakalım bir hata yapacak mı yanlış yapacak mı işini tam yapacak mı diye var. Yani seni takip ediyor ama bir ihtiyacın var mı diye değil, işini düzgün yapıyor musun diye. (G10, Kadın)

Çalıştığımız yerlerde öyle kolay kolay Aleviyim demeyiz. Yani yine kendi eşimiz dostumuz akrabamız varsa onlar bilir tabi. Yani gerek duymayız bunu söylemeye. Bilemeyiz çünkü karşı taraf nasıl bakacak, nasıl görecektir seni. Bunun önüne geçmek için de çok paylaşma taraftarı olmayız. Hem gerek yok ki

kimin neye inandığının. Hepimiz o işi yapmaya gitmişiz. Paylaşmak gerekmediği gibi paylaşmamanın da bir mahsuru yok diye düşünüyorum. (...) Tabi şimdi bakınca çalıştığın yerde tıraş olman gerekir her gün yıkanman temiz olman gerekir. İnsanlarla ilişki içerisinde sin. Onların yanında her zaman temiz ve bakımlı olmak zorundasın. Orucun tam anlamıyla gerekliliklerini bu şekilde yerine getirmek zor. Yazın çalıştığımız için de illaki insan vücudunun ihtiyaçları oluyor. Ben mesela tam olmasa da yine oruç tutma gayretinde oluyorum. (G14, Erkek)

Katılımcıların ifadeleriyle belirtilebilir ki Tahtacıların başka işlerde çalışmaları başkasının emri altında çalışma, düzenli mesai saatleri ve mesleği içselleştirememesi gibi durumlar onların işlerine yabancılaşmalarına sebep olmuştur. Önceden aileleriyle birlikte çalışan bazı Tahtacılar, bireysel olarak başka meslekler yapmaktadır. Farklı alanlarda çalışmaları da yerleşik hayata geçtikten sonra devam etmeyen tahtacılık işinin sonuçlarıdır.

Tahtacılar ayrıca çalıştıkları yerlerde kendi inanç pratiklerini, kimlik gizleme gayretleri sebebiyle yerine getirememektedir. Merkezde yaşayanlar cemlere katılamamaktadır. Merkezde olmayıp farklı işler yapanlar ise oruç gibi dönemlerde problemler yaşamakta ya da bu tür ibadet pratiklerini terk etme eğilimi göstermektedir. On iki gün tutulan oruçta Tahtacılar tıraş olmaz, tırnak kesmez, et yemez, su içmez hatta soğanın başını bile kesmezler. Bunu evden çıkan cenazeye benzeterek, o dönemde insanın kendisini gözünün görmeyeceğini ifade etmişlerdir. Çalışma koşulları nedeniyle bu uygulamaları devam ettirmeleri mümkün olmamaktadır. Bu sebeple ya kısmen yerine getirmekte ya da tamamen terk etme durumunda kalmışlardır. Kısacası hem farklı işlerde çalışıp uyum gösterme zorunluluğunda kalmış hem de kendi pratiklerini tam anlamıyla yerine getiremez olmuşlardır.

3.6. Tahtacıların Günümüzde Yaptıkları Meslekler ve Çalışma Koşulları

Daimi ve düzenli bir işe sahip olmamaları, Tahtacıların günümüzde geçimlerini sağlayabilmelerini olumsuz yönde etkilemektedir. Ormanlardan sonra yerleşik hayata geçen topluluklar, merkezi yerlerde gerekli niteliklere sahip olmadıkları gerekçesiyle çoğunlukla iş bulamamıştır. Mesleklerine bakıldığında Elmalı Akçaeniş Köyü Katılımcılarından, 3'ü işçi/aylıkçı, 7'si gündelikçi, 2'si ev hanımı, 2'si emekli ve 1'i işsizdir. Manavgat Gültepe Mahallesi'nde ise 4'ü işçi/aylıkçı, 5'i turizm, 2'si gündelikçi, 1'i ev hanımı, 1'i öğrenci ve 1 katılımcı farklı bir meslek grubunda yer almaktadır. Katılımcıların tamamı artık tahtacılık mesleğini icra etmemektedir.

Katılımcıların sosyal güvenlik durumları; Elmalı Akçaeniş'te 2 katılımcı yeşil kart, 2 katılımcının sosyal güvencesi Bağ-Kur'dur. Manavgat Gültepe Mahallesi'nde ise 3 katılımcı yeşil kart, 4 katılımcı Bağ-Kur ve 1 katılımcının herhangi bir sosyal güvencesi yoktur. Elmalı Akçaeniş Köyü'nde 7 kişi ile herhangi bir güvencesi olmadan çalışanlar yoğunluktadır. Manavgat Gültepe Mahallesi'nde ise 7 katılımcı SSK'lı olarak yoğunluk göstermektedir. Bu farklılığın sebebi her iki bölgenin de coğrafi olarak farklı koşullarda olması sebebiyle Gültepe Mahallesi katılımcılarının güvencesi olan işlere yönelebilmesi konusunda avantajlı oluşudur. Çünkü Gültepe Mahallesi hem merkeze daha yakın hem de iş imkânlarının yoğunlaştığı bir yerdedir. Bu sayede iş bulabilme daha kolay olmuştur. Ayrıca Gültepe Mahallesi'nin Akçaeniş Köyü'ne göre tahtacılık mesleğini terk etmesi daha önce gerçekleşmiştir. Böylelikle Gültepe Mahallesi Akçaeniş Köyü'ne göre daha önce farklı iş kollarında yer almaya başlamıştır.

20 sene oldu ormandan geleli. Bir mermer fabrikasına girdim çalışmaya. Emekli olmam için yaşım yetersiz geliyor ama vücudum da yetersiz bunu anlatamıyorum. Başımda saç kalmadı. 48 yaşımdayım ama 60 yaşında gösteriyorum. Vücudumuz artık kocadı. Bize de tahtacılıktan miras budur işte. Geriye de zaten yapılabilecek bir şey yoktur. (K9, Erkek)

Sigortalı işlere başlanması zaman almış tabi. Çünkü eskiden tahtacılık mesleğinin herhangi bir sosyal güvencesi yoktu. Biri hastaneye gittiği zaman bütün masrafları kendisi karşılamak durumundaydı. Hastanelerde kalmak çok pahalıdır. İş zaten çok riskli yani her an bir yerin kesilebilir, kopabilir ya da düşebilirsin. Bunun garantisi yok insanız sonuçta ya da kestiğin bir ağacın parçası koptu diyelim gözüne battı. Mecbur hastaneye gideceksin. Zaten uzaksın ve güvencen de olmayınca ne yapabilirsin ki? (G6, Erkek)

Emeklilik şartlarını sağlayamadıkları için zorluklarla karşılaşan katılımcılar bulunmaktadır. Hayatlarının belli döneminde Tahtacılık yapanlar, yerleşik hayata geçtikten sonra geçimlerini sağlamak amacıyla farklı iş kollarına yönelmişlerdir. İleri yaşta sigortalı işlerde çalışmaya başlayan Tahtacılar 35-45 yaş arası başladıkları bu işlerde emeklilik şartları gibi problemlerle karşılaşmaktadırlar. Bu noktada genellikle erkek katılımcılar yer almaktadır. Kadınlar ya ev içinde ya da gündelikçi işlerde çalışmaktadır.

Tahtacılar için bir diğer problem ise gündelik işçiliğin fiziksel olarak onları zorlamasıdır. Tahtacılık döneminde yaptıkları ağır işler vücutlarında kalıcı hasarlar bırakmıştır. Pek çok sağlık problemi ile karşılaşmış olan Tahtacılar, sonrasında yaptığı işlerde bunun zorluğunu yaşamaya devam etmektedir.

Tahtacı Alevi olduğum için işe girişte bir sorun yaşamadım. Aslında orada bir bağımız var. Biri işe girdi mi diğerlerine referans oluyor hepimiz çalışabiliyoruz. Ama çalıştığım yerde benim Alevi olduğumu bilmezler. Söylemem çünkü ne gerek var? Kimseye de sormam. Biz zaten birbirimizi bilir koruruz. Aleviyim desem başka gözle bakarlar. (K8, Erkek)

Şimdi eskiden şöyleydi; biri bir işe başlardı ardından diğerlerini de çağırırdı. Gelin işte burada şu iş iyi siz de çalışın diye. Böyle böyle tabi ilk işe başlayanların aracılığı ile diğerleri de iş sahibi olmuş oldu. Burada ilk işe başlayan çok önemli çünkü o çalışıyor ya diğerini de alın demesi için işveren ile arasının iyi olması lazım. (...) Orada elbette birbirimizi koruyup kollamak bize kalmış. Yani gözetiriz yine bir şeye ihtiyacı var mı, bir eksiği var mı diye. Ben mesela basit bir örnek vereyim. Çalıştığım yerde bir hanım arkadaşımıza vesile olduk o da işe başladı. Gelip gittiğini servise binip binmediğine kadar özenle bakarım. Evine vardı mı, servise yetişebildi mi diye. Çünkü böyle şeyler önemli şeylerdir. Maksat başına bir şey gelmesin sıkıntı yaşamasin. (...) Tahtacılık zamanı ile karşılaştırma yaparsan çok basit aslında etrafta tehlikeli diyebileceğin kimse yok çünkü herkesi tanıyorsun. Eş dost akraba yani. Şimdi öyle değil ki insanın da bin bir türlü var. İyisini kötüsünü seçmek bilmek çok zor oluyor. Onun için hiç değilse biz birbirimizi de her şeyden öte kendimizi de iyi biliriz. (G7, Erkek)

Kimlik kavramı öznenliğin ifadesi, kolektif kimlik bir gruba ait olarak kimliği orada inşa etmeyi ya da temsil etmeyi belirtir. Birey diğer grup üyeleri tarafından bilinir ve grubun özelliklerini yansıtır. Grupla ortak söylemlerde bulunur (Bilgin, 1999: 60-61). Az kişiden oluşan gruplarda kimlik edinilen değil, çoğunluk ya da baskın otoriter grubun onlar için belirlediği bir aidiyeti temsil eder. Bu gruplarda kimliğin baskılanması duygusal açıdan onları kolektif bir duygu ekseninde toplar. Kendi içlerinde yardımlaşma ve dayanışma duygusunu güçlendirir (Bayart, 1999: 124). Tahtacıların iş yerlerinde bir araya gelmesi kolektif bir birlikteliği gösterir. Birbirlerini koruyup gözetmeleri de bunun örnekleri arasında yer almaktadır.

Toplumsal anlamda biçimsel olmayan ilişki ağları olarak hemşerilik ilişkisinden bahsedilebilir. Özellikle Türkiye’de 1950’lerden sonra kendini gösteren bu ilişki ağları, kendi kültürel mekânından koparak kentlerde farklı iş kollarında çalışan bireylerin yaşadıkları problemleri çözmede faydalı bir bağ olarak günümüzde devamlılığını korumaktadır (Yılmaz, 2008: 13). Tahtacıların kent merkezlerinde ya da ilçelerde hizmet sektöründe çalışma biçimleri hemşerilik bağına benzetilebilir. Çünkü bu bağ içerisindeki özellikleri güncel meslek alanlarını icra ettikleri mekânlarda devam ettirmekteler. Ayrıca katılımcıların anlatıları göz önünde bulundurulduğunda kimliklerini gizleme eğilimleri olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum dışlanma ya da etiketlenme korkusundan kaynaklanabilmektedir.

Çevresel ya da yapıdan kaynaklı değişimler topluluklar ve birey açısından bazı çözümleri ve problemleri doğurur. Kapalı toplumlar diğer toplumlarla soyut düzeyde bir uyum içinde yaşarken, çözümlerle beraber toplumsal hareketliliğin olması, onları bir arada yaşamaya ve zorunlu bir uyum sağlamaya sürüklemiştir (Smith, 1996: 112). Bu zorunlu süreç kendi içlerindeki dayanışmayı ve bireylerde aidiyet bilincini arttırmıştır. Bireylerin kent yaşamının psikolojik durumundan dolayı birbirleri ile yakın ilişkiler kurma ve destek olma arzusunda olduğu görülmektedir. Kendilerini güvende hissetmek isteyen bireyler tanışıklık ilişkisi bağlamında sosyal ilişkilerini yeniden düzenlemektedir. Bu durum sosyal yapı içerisinde gruplaşmalara neden olabilmektedir. Bu tür gruplaşmalar kendi içlerinde olumlu sonuçlar doğursa da, çemberin dışında kalanları ötekileştirerek öteki görünümüne kavuşmasına sebep olabilir. Sosyal düzen içerisinde bir problem yaşamamak adına kimliklerini saklama eğiliminde olan Tahtacılar, kendi sosyal bağlarına sahip çıkmaktadır.

3.7. Tahtacı Kültüründe Alevi İnancı

Dini öğreti ve ritüeller toplumlar içerisinde farklı boyutlar ile belirir. Her toplumun belli başlı eylemleri nasıl anlamlandırdığı yine onların öğretilerine göre şekillenmektedir. Dışarıdan bakılan ve içeride yapılan uygulamayı anlamlandırmak farklı sonuçlar doğuracaktır (Akdoğan, 2008: 143). Buna göre gerçekleştirilen eylemleri ve önemli görülen sembolleri/kişileri bilmek bu inancın taşıyıcılığını yapan toplumu anlamada en önemli kıstas olacaktır. Tahtacılar da kendi inanç sistemine sahip toplumlardır. Alevilik kendine has özellikler taşıyan ve bulunduğu coğrafyada kendi normlarını oluşturmuş bir yapı olma görünümündedir. Tahtacılar için Alevi demek Ali'yi sevmek ve onun yolunda olmak demektir. Aleviliğin kendine özgü kültürel ve dini dokusu, kapalı toplumlarda daha çok korunabilir özelliktedir. Alevi bireylerin Sünni bireylere oranla sayıca daha az olmaları, kendi içlerine kapanmalarında önemli bir rol oynamaktadır. Tahtacılar diğer Alevi topluluklara göre farklı özellikler gösterebilmektedir.

Bizler Türkmen Aleviyiz. Ali'nin yolunda olanlarıdır. Muhammed peygamberdir evet ama biz Ali'yi de çok severiz. O çok zulümler çekmiştir. Doğru olanı göstermeye çalışmıştır. Kendimize onun sevgisini ve kişiliğini örnek alırız. (...) Cemlerimiz, ibadetimiz diğerlerinden biraz farklıdır. Biz aşk ile ibadet ederiz. Erenlerimiz vardır, on iki imam vardır, pirlerimiz vardır, dedelerimiz vardır. (...) Sevgi oldu mu her yol güzel olur. Öyle dışarıya çok karışmayız. Kendimizi açmayız. İçimize girerlerse kendilerine benzetirler. (K13, Kadın)

Alevi demek Ali'yi seven ve yaşamında onun gibi olmaya çalışan anlamına gelir. Bizler için peygamber elbette önemlidir. Ali'nin yeri ayrı ve özel olandır. O peygamber ile musahip olan ve özel ruhu paylaşandır. Allah yolunda ibadetlerimizi yerine getirirken onu sıklıkla anarız. (...) Ali tabi özellikle bizim toplumumuz için ayrı bir yere sahiptir. Alevi olmak Ali ile başlar gibi bir yanılgı var. Ancak öyle değil. Bizlerde Hak yolunda olanlarız. Sadece herkesin yolu kendince farklıdır. Biz Tahtacı toplumu için de bu şekildedir. İbadetlerimizde ve günlük yaşantımızda adını muhakkak dile getiririz. Üçlemeyi bilirsiniz. Allah, Muhammed, Ali aşkına deriz. Bizim için en önemlisi budur. (...) İbadetlerimiz erkânlarımızı diğerlerinden farklıdır. Mesela bir Bektaşî daha farklı cem eder biz daha farklı cem ederiz. Bu farklı yollarda olmakta değildir aslında bu farklı şekillerde yerine getirmektir. Herkesin kendi erkânı vardır. Onunla ibadetini yapar. Yani tanıdık bir grup olması lazım. Herkesin birbirini bilmesi lazımdır. Buradaki öncelik budur. Kuran'da yer aldığı ölçüde bizde ibadetlerimizi yaparız. Bakın açın okuyun, bizim ibadetlerimizin hepsi ayetler temelinde gerçekleşir. Çünkü din bunu söyler. (K15, Erkek)

Katılımcılarında ifade ettiği gibi Akçaeniş Köyü'nde kapalı yapıyı hala koruma arzusu mevcuttur. Dışarıdan katılıma açık bir topluluk değildir. Ali'yi bir rol model olarak kabul etme baskın bir şekilde göze çarpmaktadır. Ali, kişiliği ve izlediği yol gereği Tahtacılar için önemli bir yer tutmaktadır. Dini kimlikten bahsederken Ali'ye olan sevgi bağı ve yüceltmelere pek çok mülakat esnasında sıklıkla rastlanmıştır. Peygamber Allah'ın elçisi olarak kabul edilmektedir. Tahtacılar farklı toplumlarla iletişime geçme konusunda çekimser kalmaktadırlar. Bunun sebebini kendi kültürel inanç özelliklerini kaybederek farklı toplumlara benzeme endişesi ile açıklamışlardır.

Alevi Ali'yi seven onun yolunda olandır. Asıl olan Alevidir. Bizim yolumuz pek meşakkatlidir. Eline, beline, diline sahip olacaksın. Öyle yanında konuşurlar kulak kabartmayacaksın, söz taşımayacaksın. Alevi sonradan olamazsın. Yola girdin mi yani ikrar verdin mi artık hiçbir şey eskisi gibi olmaz. Malını paylaşacaksın. Musahibini sayacaksın, ekmeğini bölüşeceksin. Yalan laf etmeyeceksin, haram mal yemeyeceksin. Tahtacı tahtacılık yapana denir. Ama bizim için öyle değil. Biz hem Aleviyiz hem Tahtacı'yız. (K9, Erkek)

Ali'yi sevip onun yanında olana, yolunda yürüyene Alevi denir. Aslında insan olarak baktığında bir Sünni ile Alevi arasında hiçbir fark yoktur. Bizde sadece Alevi olarak doğmak gerekir. Sonradan Alevi olunmaz. (...) O namaz kılarak Allah'a yalvarır, sen cem ederek. Sonuçta duanın gittiği yer birdir. Pirlerin aşkına dua ederiz. Hepimiz bir olur yüz yüze bakarız. Bizde yüze bakmak önemlidir. Allah'ın izi vardır yüzünde. Nuru vardır. O yüzden "can" deriz "canan" deriz. Can senden olandır. Nasıl ki canım dersin ya, benim canım dersin. İşte hepimiz biriz aslında. (G8, Erkek)

Hakkı hakikati özünde gören evvel Hak diyen yetmiş iki millete bir nazarla bakıp, eline beline diline sahip çıkmayı kendisine ilke edinen dini sevgi, kıblesi insan kitabı konuşan Kuran, mazlumun yanında

zalimin karşısında yer alan insandır. (...) Bir yolda olmak ve o yolun gerekliliklerini yerine getirmektir. İnsanlar ile iyi ilişkiler kurmaktır. (K11, Erkek)

Elmalı Akçaeniş Köyü ile Manavgat Gültepe Mahallesi katılımcılarının görüşleri karşılaştırıldığında, Gültepe'deki katılımcıların kendi toplumlarına ve başka toplumlara bakış açılarının farklı olduğunu söylemek mümkündür. Gültepe Mahallesi katılımcılarının kendilerini ve farklı toplulukları ayırtırmadan, birleştirici eksenle söylemler mevcuttur. Bu durumun sebeplerinden birinin, Gültepe Mahallesi'nin Akçaeniş Köyü'ne göre daha çözünmüş ve farklı topluluklarla etkileşime geçmiş olduğundan kaynaklandığı söylenebilir. Akçaeniş Köyü yerleşik hayata geçtikten sonra kültürel ve dini pratikleri kaybetmeme konusunda mümkün olduğunca çaba gösteren ve kendi yapısına tutunmaya çalışan bir topluluk iken Gültepe Mahallesi büyük ölçüde bunu süreç içerisinde kaybetmiştir. Bunların sebepleri bu kimliklerde sadece topluluk içi dinamikler değil, dış faktörlerin de yoğun bir şekilde etki göstermesidir. Örneğin farklı bölgelerden göç eden farklı kültürel ve dini kimliklere sahip bireylerin bölgede yer alması, mevcut topluluğun kendi pratiklerini dönüşüme uğratmış ya da terk edilmesinin sebeplerinden olmuştur. Tahtacı toplumları kendilerine özgü geleneklerini kapalı yapısı sayesinde yerine getirebilmiştir. Bu yapının çözünmesi onları dışarıya karşı açık olmalarına ve uyum sağlamalarına neden olmuştur. Bu çözünme pek çok faktör ele alınarak açıklansa da genel itibarıyla iki çalışma sahası karşılaştırıldığında durumun sebebi bu kapalı yapıyı kaybetmesinden kaynaklanmaktadır.

3.8. Tahtacı Kimliğinin Dönüşümü

Kimlik kavramını tanımlarken kültürel kimlik kavramından bahsetmek gerekir. Bir kimliğin oluşabilmesi için bireyin içinde yaşadığı toplumun kültürel, dini vb. kodları taşıması ve kültürü devam ettirici eylemlerde bulunması gerekmektedir. Bu hem yaşadığı toplumda kabul görmesini, hem de o kimliğin aktarılmasını sağlamaktadır. Buradaki tanımlamalar öncelikle meslekten başlamaktadır. Yapılan ağaç işçiliği, tarihsel bir özellik ve kültürel değerleri barındırdığı için kimlik olarak kabul edilebilir yapıdadır. Bunun söylenebilmesinin temel sebebi bireylerin "Ben kimim?" sorusuna verdiği cevaptır. Türkmen olma durumu ise etnik bir kimliği tanımlamada kullanılmaktadır. Alevi olma ise bir inanç olarak karşımıza çıkmakta, gerek gündelik gerekse dini ritüellerde yerini almaktadır. Kimliğin kaybolma ve unutulma durumu pek çok faktörün etkisiyle meydana gelebilmektedir.

Bir tek biz kaldık Tahtacılık yapmış olan. Bizden sonrakiler bilmeyecek. Benim çocuklarım çok küçükken gördü ama bir meslek olarak yapmadılar hiç. Ormanda para var ama çok meşakkatli iştir. (...) Eskisi gibi elimiz ayağımız tutmaz oldu. Şimdi evin işini ancak yapıyorum. (...) Çocuklar ne yapsın okul okudular artık merkezde yaşıyorlar. İşe gidip geliyorlar. Onların da orada bambaşka bir hayatı var. Çalıştıkları için buraya sık sık gelip gidemiyorlar. Biz haftada bir kez gidip torun seviyoruz. (...) Cemlere gelemiyorlar her zaman. Şenliklere geliyorlar mutlaka. Dede gelince geliyorlar. Kurbanda gelirler, beraber oluruz. Başkaları tabi evlerini ayırınca orada yani merkezde kesiyor kurbanını. (K6, Kadın)

Katılımcının ifade etmiş olduğu üzere, iş kollarının farklılaşması, bireylerin coğrafya olarak yayılmasıyla kültürel ve dini pratiklerini devam ettirebilmeleri yönünde önemli engellerden birisi olmuştur. Tahtacılık mesleğinin yapılmasının ve kültür olarak devam etmesinin önünde imkânların erişime uzak olması dikkat çekmektedir. Mesleğin kendine has zorlu koşulları büyük bir yer tutsa da eğitim, sağlık ve hizmet gibi sektörlerin bölgede yetersiz olması, topluluk üyelerinin mesleği terk edip imkânların geniş olduğu mekânlara göç ettiklerini ifade etmişlerdir. Kapalı toplum özelliğinin Akçaeniş'te dışarıdan müdahalelere karşı direnç göstermesinden bahsederken, bunun aksine kendilerinin farklı topluluklarla etkileşime geçip kültürel kodlara uzaklaştıklarını da vurgulamak gerekmektedir. Elmalı Akçaeniş Köyü'nde okul bulunmakta ancak eğitim verilmemektedir. Yeterli sayıda öğrencinin olmaması da sebeplerden biri olarak kabul edilebilir. Okulun yanı sıra ileri seviye eğitim için bireyler bölgeyi terk etmektedir. Eğitimleri sonunda iş imkânları doğrultusunda farklı bölgelere yerleşmektedirler. Katılımcının ifadelerinde toplumu bir arada tutma işlevlerine sahip dini pratiklere ve etkinliklere de rastlanmaktadır. Kurban kesme ve şenlikler bu unutulmaların önüne geçmek için işlevsel bir konuma sahiptir.

Bize Tahtacı derler. Kendimizi bildik bileli tahta işi ile uğraştık. Artık o da kalmadı. Ormanlara hep başkaları gider oldu. Biz çok eziyet çektik. Ormanda kalması zordur. Gittiğinde aylarca kalırsın. Kibritini mi unuttun? Bir kibrit almak için kilometrelerce yol yürümek zorundasın. O yüzden her şeyini alıp gitmelisin. Düşkün oldun mu zaten kimse sana tuz bile vermez. Halk ile iyi geçineceksin. Başkaları bize farklı bakar. İnancımızı farklı anlatır. Senin Allah'ın benim de Allah'ım. Senin Peygamberin benim de Peygamberim. Biz onlardan ayrı Ali'yi daha çok biliriz. Ona daha çok hürmet ederiz. (K12, Kadın)

Bizlere buralarda hep Tahtacı diyorlar. Biz hiç ormanda kalmadık. Yapmadım yani Tahtacılık. Annem ve babam yapmış. Ben ormanda doğmuşum. Çok söylemeyiz öyle Tahtacı'yım ya da Aleviyim diye.

Fark yoktur burada. Hatırlamam bile o zamanları. Devir değişti. Kimse ayırmıyor öyle alevisin diye. Buralarda bilirler de demezler yüz yüze. İlla ki söyleyeceksem Tahtacı'yım Aleviyim. (G3, Erkek)

Bölgedeki gözlemlerden ve katılımcıların ifadelerine göre söylenebilir ki Manavgat Gültepe Mahallesi'nde yaşayan Tahtacılar bölgeleri gereği turizm işine yöneldikleri için Tahtacılık dönemine yönelik pek fazla bilgi sahibi değildirler. Genellikle ileri yaş grubunda yer alan aile büyükleri yerleşik yaşama geçmeden önce Tahtacılık işiyle uğraşmış olmakla birlikte günümüzde devam ettiremedikleri görülmektedir. Aynı zamanda günümüzde orta yaş ve genç yaş grubu da farklı işlerden geçimini sağlamaktadır. Her iki bölge halkı için tahtacılık işini yapmış son nesildir denilebilir. Bireyler Tahtacılık işi yapmasa dahi kendini Tahtacı olarak tanımlamaktadır. İnaniş olarak Alevi olduğunu bütün katılımcılar dile getirmiştir. Aynı zamanda kendileri hakkında bilgi verirken farklı etnik ya da dini kökene ait kişilere Tahtacı olduklarını belirtmediklerini, genellikle yaşadıkları bölgede bu durumun bilindiğini ifade etmektedirler. Katılımcılara yöneltilen bir diğer soru da Alevi ve Tahtacının kim olduğuna yöneliktir. Bu noktada hepsi Aleviliğin bir inaniş Tahtacılığın ise meslekten kaynaklı bir kültür olduğunu ifade etmiştir.

3.9. Tahtacılar Yönelik Ötekileştirme ve Olumsuz Söylemler

Ötekileştirme en genel ifadeyle kendisi ile benzer özellikler göstermeyen grup ya da kişilere işaret etmek için kullanılan bir kavramdır. Bu çerçevede pek çok unsur yer edinmektedir. Dini, kültürel, davranışsal, cinsiyet ya da eylemsel özellikler farklılaştığında grup içi dışlanma ve uzaklaştırmayı ifade eder. “Biz” kavramı birlikteliği ve kolektif işler yapmayı belirtirken, “Öteki” bizden olmayana temsil eder. Bireyler kendilerini ötekileştirdiklerinden uzak tutma eğiliminde bulunur. Kültürel kodlarda ötekileştirme aracı olarak kullanılabilecek özellikler yadsınarak farklı topluluklar için işlevsel bir anlam kazanır. Bu durum ötekileştirilmiş olan için farklı eylemlerde bulunmaya sebep olabilir. Bunlar içe kapanma, etkileşime geçmeme, kimliği gizleme ya da karşı söylem olarak gerçekleşebilir (Akpınar ve Şahin, 2017: 331).

Tahtacıların kapalı toplum yapısının kültürel özelliklerini ve geleneklerini devam ettirebilmelerinin önemine çalışmada değinilmiştir. Tahtacıların kapalı toplum yapısına sahip olmaları onlar haklarında oldukça az bilgiye sahip olunmasını da beraberinde getirmiştir. Çevrede yer alan toplumlar açısından merak konusu olan Tahtacılar hakkında sadece genel geçer ya da çarpıtılmış bilgiler yer almaktadır. Topluluğun etkileşime kapalı olması, kendi

kendine yetebilmeyi içselleştirmiş olması farklı toplulukların haklarında fikir sahibi olmaları önünde bir engel olarak belirtilebilir. Çünkü Tahtacılar kültürel bir birikim olarak kendi gıdalarını ve ihtiyaçlarını kendileri üretebilmektedir. Yalnızca üretemedikleri az sayıda ürün için etkileşime geçmek zorunda kalmışlar ve buradaki iletişim de ticari diyaloglar ile sınırlı kalmıştır. Tahtacılar, haklarında az bilgiye sahip olan topluluk olması nedeniyle onlara yönelik, olumsuz söylemler söz konusu olmuştur. Bu söylemlerin önemli olmasının sebebi kimlik tartışmalarında farklı toplulukların birbirleri hakkında yer alan söylemlerinin de önemli bir yer tutmasıdır. Tahtacı Aleviler kendilerine yönelik gerçekleşen tutum ve söylemlere karşı söylemler üretmekte ve kimliklerini ortaya koyabilme çabasında bulunmaktadır. Özellikle inanç pratikleri hakkında yapılan yorumlar onların gizlilik içinde yaşama gayretlerinin yönünü değiştirmiş, ibadetlerini açık bir şekilde uygulama yoluna gitmişlerdir. Bu durumu cemlerine izleyici olarak katılımcılar almaları ile açıklamak mümkündür. Burada yaptıkları şey dışarıdan gelen katılımcıları inanç ritüellerine dâhil etmek değildir. Yalnızca bir seyirci olarak içlerinde yer almasına izin vermektir.

Birey içinde yaşadığı toplumda gördüğü farklı toplulukların etkisiyle kendini bir yere ait hissetme eğiliminde olur. Bu şekilde eylemlerde bulunabilir ve kendini tanımlama imkânı bulur (Madran, 2012:2). Tahtacılar kendi kimliklerinden bahsederken farklı dini grupların onlara yönelik bakış açılarını dile getirmektedir. Mülakatlar esnasında bütün katılımcılar kendilerinden bahsederken başka toplulukların onlara yönelik yapmış olduğu etiketlemelerden örnekler vermiştir.

Alevi olmak sanki kötü bir şey gibi anlatırlar. (...) Gelip bizim kapılarımızı işaretliyorlar, bizi yanlış biliyorlar. Ama öyle değiliz. Alevi de Müslüman'dır. Onun da kitabı Kuran'dır. Cemlerde Buyruk okutulur ancak o da Kuran'ın güzel yanlarıdır. Alevilikte Müslümanlıktır. Kimliklerimizde dinimiz için ne yazıyor? İslam yazıyor. O zaman biz neden ayrı olalım? Biz Türkmen Aleviyiz. Din kardeşiyiz. (...) Bize Tahtacı derler. Ormanlarda, dağlarda analarımız babalarımız ağaç kesmiş tahtacılık etmiş. Ta oradan kalmıştır bize Tahtacı denmesi. Her Tahtacı Alevi değildir. Şimdi Suriyeliler bile tahtacılık yapıyor. (K14, Erkek)

Ailelerimiz hep ormanlarda yaşamış. Başka köylerle tek ilişkileri odun satıp erzak alma üzerineymiş ki Tahtacılar kendi ekmeklerini bile kendileri yapar. Ancak yapamadığını mecbur dışarıdan alacak. Ormanlarda yaşadıkları için dışarıdan görenler 'yabani' gibi şeyler söylemiş. Hatta korkanlar olurmuş zarar verir diye. Ama çok eskiden olurmuş. (...) Zaten görünmez bir topluluk, ne zaman ki köyde temelli kalmışlar, adı olmuş Tahtacı Aleviler. Direk buraya gelmeyenin yolu da düşmez. (K3, Kadın)

Öncelikle Alevi'ye nasıl bakıldığı bizi de etkiliyor. Yani bir yerdeki bir Alevi kişinin başına gelen bir şey varsa bu hepimizi ilgilendirir. Çalıştığımız ya da bizden olmayan çevrelerde çok fazla söylemeyiz tabi de insan kendini illaki belli ediyor. Yani nereli olduğun nerede yaşadığın biriyle tanışırken söylediğin şeylerdir. Ramazan ayı geldiğinde daha çok belli oluyor tabi de Sünnilerden de oruç tutmayı namaz kılmayı var sonuçta. Bakılınca illa bunları yerine getirmek midir inanmak? (...) Çok rastlamasak da yani yüzümüze karşı bir şey denmese de Alevi olmak bazı yerlerde insanlar için sorunmuş gibi geliyor. Mesela bir kız istemeye gittin diyelim bu bir sorun haline geliyor. (G15, Erkek)

Ötekileştirmeden bahsederken, Tahtacıların daha çok meslekten ziyade inanç pratikleri ile ötekileştirmeye maruz kaldıkları söylenebilir. Tahtacılar, olumsuz söylemlerden bahsederken sadece kendilerine yönelik olanlardan değil, farklı coğrafyalarda yaşayan Alevilerden örnekler de vermektedir. Aleviler ile ilgili toplumda yer alan bazı olumsuz söylemler onlar için de kullanılmıştır. Burada kendilerinin de ifade ettiği ana husus inancın özünde bir olmasıdır. Yapılan olumsuz eleştiri ve söylemleri kabul etmemekte ve karşı söylemler üretmektedirler.

Cumhuriyet kurulduktan sonra Sünni toplumun çoğunluk kesimi oluşturması sebebiyle Alevi topluluklara olan görüşleri onların ritüellerini olumsuz bir biçimlerde uyguladığına ve Sünniler gibi ritüellerini gerçekleştirmedikleri için Alevilere yönelik ötekileştirme söylemleri ile devam etmiştir (Vergin, 2000: 82). Günümüzde Tahtacılar, benzeri söylemlerle karşılaştıklarını belirtmiştir. Özellikle kent merkezlerinde çalışmak için bulunan Tahtacı Aleviler bu söylemlerden dolayı ya kimliklerini gizleme ya da karşı söylem üretme eğiliminde bulunmaktadır.

Alevi'yi sevmezler Türkler. Çünkü onlara göre bizim ekmeğimiz yenmez. Bu Alevinin olduğu her yerde böyledir. Eskiden kendi başımızın çaresine bakar, kendimiz bulur, pişirir yedik. Devir değişti. Başkası bildi mi sen Alevi'sin diye işte orada soğuyor senden. (...) Bizim ailemiz var eşimiz çocuklarımız var. Tanımak lazım. Öyle dışarıdan bakıldığı gibi değil. (K7, Erkek)

Tahtacılar, cemlerini günümüzde gizlilik içinde değil, açık bir biçimde gerçekleştirmektedirler. Dışarıdan gelen bireylerin dini mensubiyetini gözetmeksizin izleyici olarak cemlerine kabul etmektedirler. Bu örnekte görüldüğü üzere Tahtacılar, kendilerine yönelik gerçekleşen ötekileştirmelere ve söylemlere hem eylemsel anlamda hem de kendi söylemleriyle karşılık vermektedirler.

3.10. Tahtacılıkta Toplumsal Bağları Güçlendiren Pratikler

Tahtacı toplumu yaşamlarını devam ettirme gayreti ile gerçekleştirmiş oldukları eylemlerle beraber onların kendi içlerinde güçlü ilişkiler kurmalarını sağlayan pratikleri de yerine getirmektedir. Bu pratikler genellikle inanç temelli olmanın yanı sıra kişileri birbirlerine ve inandıkları yola bağlama özelliği taşımaktadır. Onlar için hem inanç temelinde bu eylemleri yerine getirmek hem de toplum nezdinde kabul görmek oldukça büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü kendi içinde kültürel kodlara sahip olan toplum, bu kodları pek çok kanal vasıtasıyla aktarmakla beraber, kültürel ve inanç noktasındaki hatırlatmaları yaparak unutulmaların önüne geçmeye ve süreklilik sağlamaya özen göstermektedir.

3.10.1. Erkân'a Dâhil Olma Amacıyla İkrar Verme

Tahtacı Alevilikte yola girmenin ilk şartı ikrardır. Kişi ikrar verirse bir daha bu yoldan dönemez. İkrar almak isteyen kişi, musahip olmak için tüm hazırlığı yapan ve gereken dini ve yaşam pratiklerinin yürütülmesinde talepte bulunan kişidir. Genç denilebilecek yaşlarda ikrar verilmesi gerekir. Girilen yol Hak-Muhammed-Ali yoludur yani Allah'ın yoludur. İkrardan sonra yola girilmiş sayılır. Artık yalan söylenmez, mal çalınmaz, cana kıyılmaz. Aksi halde verilen cezayı kabul etmek zorundadır (Önal, 2013:350). İkrar toplumsal ve inanç hususunda erkâna kabul görmedeki ilk aşama özelliği taşır. Kişi ancak yola girdiği zaman toplumsal saygınlığı olur. Hakkında erkânın hükme sahip olmaması, onun gruptan uzaklaştırılmasına ve dışlanmasına neden olur.

İkrar töreninin gerçekleşme şekli, ikrar verecek kişinin cemevinde dedenin önünde durmasıyla başlar. Yanında musahipli aileler bulunur. “Hak gördüm, Hakk’a geldim.” diyerek dileğini söyler. Ardından dede bu yolun ne kadar zorlu olduğunu ve dönülemeyeceğini, eğer dönerse yüzünün kara olacağını belirtir. İnanç temelinde erenlere, on iki imama, pirlere huzurunda bulunmaya, Muhammed’e, Ali’ye ve ehlibeyte olan bağlılığının olacağını dede dile getirir ve ikrar vermek isteyen kişi bu hususları kabul eder. İkrar vermek isteyen kişiye “talip” denir. Talip en sonunda “Allah Eyvallah” diyerek ikrarını tamamlar. Tören esnasında ikrar verecek kişi için edilen dua şu şekildedir:

*Gelme gelme dönme dönme,
Gelenin malı gidenin canı,
Öl ikrar verme,
Öl ikrarından dönme.*

Malı mala kat,
Haşa haldaş,
Yolda yoldaş ol.
Eline beline diline sahip ol.
Yalan söyleme, zina etme, haram yeme.
Her duyduğunu ve gördüğünü söyleme.
Hakkı kendinde bil
Elinle koymadığını izinsiz alma.
Döktüğün varsa doldur.
Ağlattığın varsa güldür.
Yıktığın varsa kaldır.
Doğru gezin, dost gönlünü incitme.
Erenler yolunda verdiğimiz ikrardan dönme.

İkrar vermeyen kişi Alevi olarak kabul edilmemektedir. Yola girmeyen kişiler erkâna dâhil olamaz. Sadece izleyici konumunda yer alabilir. İkrar yola girmeye ve bu yoldaki gereklilikleri yerine getirmeyi ifade eder. Bir söz vermedir. Amaç iyi, doğru, dürüst ve topluma faydalı insan olmaktır. Dede ikrar verme töreni bittikten sonra talip kişiye öğütler verir. Aleviliğin temelinde yer alan “eline, beline, diline sahip olma” toplumsal anlamda büyük önem taşımaktadır. Kişinin yaşamı boyunca harama el uzatmamasını, namuslu olmasını, kötü söz etmemesini, söz haberi vermemesini (dedikodu yapmamasını), kalp kırmamasını ifade eder. Bu öğütleri alan kişi tüm bunları ikrar verdikten sonra hayatı boyunca söz olarak tutmak zorundadır. Eğer yoldan döner, yasak iş yaparsa, tören ile cezalandırılacağına ve bu esnada suçunun cezasını kabul edeceğine yönelik söz verir. Bu sebeple üzerine düşeni yapma yükümlülüğü vardır. Tahtacılar, ikrar alma töreni ile kişinin Aleviliğin esaslarına ve toplumun ahlaki kurallarına uyma zorunluluğunun başladığına inanırlar. İkrarı alınmayan Tahtacı bir suç işlerse veya ahlaksızlık yaparsa düşkünlük cezasına çarptırılmaz. İkrarı alınmayanların dini sorumlulukları yoktur.

İkrar verdiğin zaman artık belli başlı sorumlulukların vardır. Davranışlarına, hal ve hareketlerine dikkat etmen gerekir. Bu aslında yine bir arada yaşamının aşamalarından bir tanesidir. (...) Eskisi gibi ikrarlar devam etmiyor. Eskiden yaşı gelen hemen ikrarını verirmiş. Şimdi öyle değil. Dede yok mesela ne yapacaksın? İkrarını kime vereceksin? Herkes kendi yaşam telaşına düşmüş. Eskiden hoş karşılanmazmış ikrar vermeme durumu da şimdi öyle bir şey yok. Takip edilmiyor yani kim ikrar verdi

vermedi diye. Aileler bunun sorumluluğunu hissedermiş. Şimdi kişi isterse dede geldiği zamana denk gelirse gelir ikrarını verir. (G2, Kadın)

Benim musahibim de var, ikrarım da var. Ama soracak olursanız çocuklarımızın yoktur. Burada okul okurken verselerdi iyiydi ama tabi üniversite için de gidince sonra da evlendiler. İkrar vermediler. Bizim yaşlarımızda olanların ikrarı vardır da hani çocuklardan kimisinin vardır kimisinin yoktur. Onu bilemeyiz. (K4, Kadın)

Katılımcılar eskiden ikrar almanın sürekli takip edildiğini, zamanı gelen kişinin ikrarını verdiğini, ancak şimdilerde bunun takip edilemez boyutta olduğunu belirtmişlerdir. İkrar alma töreni yapılabilmesi için en az üç musahipli ailenin törende bulunması gerekmektedir. Dedelerin köyleri senede bir kez ziyaret edebilmesi sebebiyle ikrar zamanı bekletilmektedir. Törenin uygulanmadığı yerleşim birimlerinde, dedenin fonksiyonunu kaybettiği görülmektedir. Ocaktan yetişen dede sayılarının azlığı ve artık ikrar verecek yaşa gelen bireylerin şehirde yaşamaları sebebiyle ikrarsız kişilerin sayısı artmaktadır.

3.10.2. Aile Bağlarını Güçlendirme: Musahip Olma

Musahiplik kan bağı olmayan kişilerin, dedenin duasıyla beraber kardeş ilan edilmesidir. Genellikle göçebe halinde yaşayan topluluklarda görülür. Alevilikte musahiplik yolun aşamaları olarak kabul edildiği için yapılması zaruri bir uygulamadır. İnanışlarında farz olarak kabul edilir. Tören cemevinde gerçekleştirilir. Dede, bölgeyi ziyareti esnasında musahipli kişiler için dua eder. Bir başka inanca göre Cebrail ile Âdem musahiptir. Musahiplerin benzer ekonomik duruma sahip olması, statü olarak aynı sınıfa ait olmaları gerekir. Musahiplik, bireysel gerçekleştirilen eylemlerde musahiplerin birbirini desteklemesi açısından önemli bir dayanışma eylemidir. Birbirlerinin evlilik gibi masraflarında ya da eylemlerinde yanlarında olurlar (Melikoff, 2010: 287-289). Bu durum Bektaşilikte böyle iken Tahtacılıkta farklıdır. Tahtacılıkta musahip olmak isteyen kişiler arasında ekonomik olarak farklılık olması, bir tarafın diğerini destekleyebilmesi açısından kabul gören bir tercihtir. Kişiler her zaman bu eğilimde olmamakta, beraber uyum ve anlaşılabilirliğe daha çok özen göstermektedir.

Musahip olma aşamaları şu şekilde gerçekleşmektedir: öncelikle bireylerin ikrarını vermiş ve evli olma zorunluluğu vardır. Buradaki temel hususlar bireyin yola girmiş olması ve eşinin de rızasının olmasıdır. Eşlerden birinin rızasının olmaması arada oluşacak bağı zedeleyecek niteliktedir. Ardından musahip olmak isteyen kişiler dede bölgeye geldiğinde

isteklerini dile getirir. Dede onların birbirlerini tanımaları için yaklaşık bir yıl süre verir. Bu sürenin sonunda aileler hala musahip olmak istiyor ise tören gerçekleştirilebilir. Törene yalnızca musahipli aileler katılır. Bireyler dedenin önünde “dar’a durur”. Dara durma demek ayak başparmakları diğer ayağının başparmağının üzerine gelecek şekilde ve başları eğik halde beklemeleridir. Bu duruş namazda gerçekleşen rükuya benzetilebilir. Ardından dede onların duasını eder. Sonra bireyler sırayla dedenin dizine başını koyar. Önce bir kişi başını koyar ve geriye kalanlar birbirlerinin bellerine denk gelecek şekilde uzanırlar. Bu eylem bir olmayı temsil eder. Dede hepsine duasını verir. Aileler kesilen kurban ile beraber kardeş ilan edilmiş sayılır. Tören esnasında kesilen kurbanı yalnızca törene katılmış olan musahipli aileler yiyebilir. Bu törene dışarıdan katılım söz konusu değildir.

Tören bittikten sonra bu iki ailenin kardeşliği hayatları boyunca devam edecek bir birlikteliği temsil etmektedir. Eğer musahipli bir kişi evine iki ekmek alıyor ise musahibinin de o ekmeklerden birinde hakkı vardır. Bireyler öz kardeşleri ile küsebilir ancak musahipleri ile küsemezler. Musahip ile küs olmak yasaktır çünkü bireyler kendi musahiplerini kendileri seçmiştir. Ailelerin çocukları artık kardeş sayılır ve katiyetle birbirleri ile evlenemezler. Onların olacak çocukları ise kuzen sayılır. Musahiplikteki amaç çevre genişletmek ve akraba çoğaltmaktır. Toplumsal olarak birlik ve beraberliği sağlama ve inanç ekseninde yolda yürünen adımlardan birini temsil etme özelliği taşır.

Musahiplik aslında ateşten bir gömlektir. Musahibin ile her zaman iyi geçineceksin. Bir eksiği var mı? Bir ihtiyacı var mı? Bunları her zaman sorman ve bilmen gerekir. Ben hem kendi çocuklarıma hem de musahibimin çocuklarına bakmak ile yükümlüyüm. Diyelim ki benim başıma bir şey geldi, o zaman musahibim benim eşime ve çocuklarıma bakmak zorundadır. (...) Düşkünlük meselesi şöyle tabi yani musahip suç işlerse bu sadece onun suçu olmaz. Bütün kardeşlerinin ve ailesinin suçu olur. Çünkü onu kontrol etmen gerekir. Durdurman gerekir. Diyelim ki hırsızlık yaptı. Neden ihtiyacını karşılamadın? Derler. Bu sebeple musahip olduktan sonra suç işlemek daha zordur. Sadece sen sorumlu değilsin çünkü. Düşkünlük oldu mu ceme giremezsin. Almazlar seni. Ben mesela her Perşembe günü cemden önce ararım musahibimi derim hani bir sakatlık var mı? Bileyim ki ona göre hareket edeyim. (K11, Erkek)

Bizim annelerimizin babalarımız musahibi yok şu anda. Eskisi kadar kalmadı çünkü. Ne olduğunu biliyoruz tabi kardeş olmak demek. İki aile kardeş ilan ediliyor ve hayatları boyunca sahip oldukları her şeyi paylaşıyorlar. Şu an tabi artık öyle musahip aileler yine var da eskisi kadar tören yapılmıyor. Dede gelmiyor mesela ya da herkes birbirini gözetemez oldu ki. Tabi tahtacılık zamanına bakınca orada bir arada yaşadıkları için görüyorlarmış ama burada nasıl görebilirsin ki? (...) Musahiplik var. Yok dersek yalan olur. Sadece eskisi kadar yoğun ve çok yok. (G11, Kadın)

Katılımcıların ifadeleri ile iki bölge karşılaştırıldığında Elmalı Akçaeniş Köyü'nün Manavgat Gültepe Mahallesi'ne göre musahiplik süreci ile ilgili bilgilere daha çok sahip oldukları ve eylemsel olarak bu törenin kısmen de olsa devam ettiği söylenebilir. Gültepe Mahallesi Katılımcılarından yalnızca 3 katılımcının musahibi bulunmaktadır. Elmalı Akçaeniş Köyü'nde ise 9 katılımcı musahibinin olduğunu ifade etmiştir. K11'in anlatılarına göre bireylerin uzak yerlerde yaşamaları birbirlerini kontrol etme ve ihtiyaçlarını gözetme noktasını zorlaştırmıştır. Bu durumu telafi edebilmek için kitle iletişim araçları kullanılmaktadır. Düşkünlük Tahtacıların özenle kaçındığı bir meseledir. Musahiplik töreninden sonra bireyler düşkünlüklerinin birbirlerini etkilememesi için kurban kesebilmektedir. Bu işleme "öz ayırma" adı verilmektedir. Öz ayırma musahip olduktan sonra kişinin işlediği suçtan yalnızca kendisinin sorumlu olmasını ifade eder. Böylelikle bireyler olumsuz ve yanlış konularda birbirlerini zan altında bırakmamış olurlar.

İkrar verildikten ve musahip olunduktan sonraki aşama bireylerin yine toplumsal saygınlığını arttırıcı özellik taşıyan aşinalık ve peşineliktir. Bu törenler yine cemevinde gerçekleştirilir. Dedenin duası alınarak yapılan bu törenlere yine musahipli aileler katılım gösterebilir. Aşinalık töreninde horoz kesilirken peşinelik töreninde elma kesilir ve bireylere ikram edilir. Burada yine paylaşmak ve bir olmak temsil edilmektedir. Dörde bölünmüş elmanın her bir dilimini yiyenler aslında bir bütün olarak görülmekte ve değerlendirilmektedir.

3.11. Tahtacıların İnanç Pratikleri

Tahtacıların inanç pratiklerinden bahsederken onların Alevi olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Alevi toplumu içerisinde Ali'yi seviyor olmak "Alevi" olarak kabul edilmektedir. Bu sevgi farklı şekillerdedir. Onun hangi konumda anlamlandırıldığına göre değişir. Ehlibeyt inancında Ali, peygamberin aile üyelerindendir (Eröz, 1990: 33).

Saha anlatılarıyla Tahtacılar arasında Allah dünyayı, insanı ve diğer varlıkları var edendir. Bilinmeyi bilen ve varlığını sürdürecektir. Evrende en güçlü olan ve onu yaratan Allah'tır. İnsanların dualarına karşılık veren, onlar ile iletişimini farklı kaynaklar ile sağlayan ve her zaman duyardır. Araştırma sahasında Selçuk'un (2008) Mersin Tahtacıları üzerinde yaptığı çalışma ile örtüşen anlatımlar mevcuttur. Tahtacılar zor durumda kaldıklarında *Yetiş Ali* diye dua ederler. İçinde bulundukları sıkıntıdan kurtulurlarsa, Ali'nin yardım ettiğine, onun geldiğine inanırlar. Ayrıca Allah'ın Musa'nın evine dilenci, pejmürde

bir kılıkta misafir olarak geldiği anlatılır. Tahtacılar için Allah her şeyi gören, izleyendir. Yardıma ihtiyaç duyulduğunda ve şükür amaçlı gerçekleştirilen törenler onun için yapılmaktadır. Dünyada dönen her şey ibadet amacıyla Allah için dönmektedir. Kendi ibadetleri de bu sebeple semah dönerek gerçekleşmektedir.

Yörükân'ın (2002) "*Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar*" isimli kitabında Tahtacılar arasında anlatılan Miraç mitinden bahsedilmektedir. Muhammed Miraç'a çıktığında Onun Allah ile yemek yediğine inanılır. Mite göre Allah göğün yedinci katında, perde arkasında oturur. Peygamber bir gece onun yanına gitmiştir ve onu görmüştür. Allah ona iki bağ üzüm ikram etmiştir. Peygamber semada kırklara rastlamış ve onlar ile semah dönmüştür. Ali ile burada musahip olmuştur. Allah insanın kalbindedir ve Âdem'i yarattıktan sonra kendi ruhundan Âdem'e üflemiş, onun kalbine girmiştir. Buradan hareketle Tahtacılar insanda Tanrı'nın suretinin var olduğunu ifade ederler. Kiblenin Kâbe değil, insanın kendisi olduğunu, insanların birbirine niyaz etmesini Allah'a secde etmek olarak kabul ederler. Birbirlerinin daima yüzüne bakarlar. Cem törenlerinde yüz yüze bakarak ibadetlerini gerçekleştirirler.

Tahtacılar, insanın kaderini, alın yazısını Allah'ın belirlediğine inanırlar. Allah, insanın yaşayacağı süreyi doğmadan önce belirlemiştir. Bununla birlikte Allah'ın sadece iyilikleri yarattığına inanılır. Tahtacılarda şerrin yani kötülüğün Allah tarafından yaratılmadığı, insanların kendi nefsinden kaynaklandığı inancı hâkimdir (Selçuk, 2008: 67). Tahtacılarda insanın cennetinin de cehenneminin de bu dünya olduğu inancı mevcuttur. Onlara göre öteki dünya bilinmez olandır. Ölümünden sonraki hayat haber alınamayan boyuttur. Öteki dünya hakkında bahsedilenler şüphe uyandırıcı, gerçekliği olmayandır. İnsan güzel yaşar, diğer insanlarla güzel ilişkiler kurarsa bu dünya ona cennet olur. Kötülük yapar, yolundan saparsa, bu dünya ona cehennem olur. Yazgıyı Allah belirlese bile kişi nasıl yaşayacağını kendisi belirleyendir.

Tahtacılar için Ali Allah'ın özel bir kuludur. Muhammed ile bir olan onunla aynı ruhu taşıyandır. Tahtacılar göre Muhammed Miraç'a, yaratılışın sırrını öğrenmek için çıkarılmıştır. Miraç ile ilgili anlatılar toplum inanışlarında yer almaktadır. Tahtacıların anlattığı Miraç mitlerinde Ali, Allah'ın kapısında aslan kılığında bekleyen bir bekçidir. Ali'ye Allah'ın aslanı denmesinin sebebinin buradan kaynaklandığına inanılır (Selçuk, 2008: 70).

Fotoğraf 3.1.: Abdal Musa Türbesi Yakınında Yer Alan Temsili Heykeller (Antalya, 2020)

Bölge halkının anlatımıyla resimde yer alan heykeller Tahtacı Alevi inancında aslan Ali'yi geyik ise Abdal Musa'yı temsil etmektedir. Aslanın oturur vaziyette olması onun hem güçlü hem de Allah'ın kapısında bekleyen bekçi olma görüntüsünü vermektedir. Geyiğin oturuşu ise Abdal Musa'nın onunla birlikte oturuyor olmasını ve sohbet ediyormuşçasına bir görüntü verilmesini sağlamıştır. İki heykel de birbirlerinin yüzüne bakar vaziyettedir. Bunun sebebi yaratılış gereği insana üflenen ruhun kutsal olması ile birlikte bireylerin birbirlerinin daima yüzlerine bakmasından kaynaklanmaktadır. Cem törenlerinde gerçekleşen yüz yüze bakma ve yaratana görme unsuru, heykellerde işlenmiştir.

Tahtacılar da yer alan On İki İmam inancı Anadolu'daki bütün Alevi topluluklarda mevcudiyetini korumaktadır. On iki imama inanmak imanın şartlarından kabul edilmektedir. Evlerinde, cem evlerinde, kahvehanelerde, bakkallarda, dükkânlarda ve pek çok yerde Ali'nin ve On İki İmam resimleri vardır.

Fotoğraf 3.2.: Gültepe Mahallesi'nde Bir Evde Yer Alan Temsili Resim (Antalya, 2019)

Fotoğraf 3.3.: Akçaenış Köyü'nde Bir Evde Yer Alan Temsili Resim (Antalya, 2019)

3.12. Tahtacıların İbadetleri

Tahtacılar için ibadet etmek Allah ve onun yarattığı her şey ile bağ kurma anlamına gelmektedir. İbadetleri esnasında kıyafetlerinden eylemlerine kadar gerçekleştirmiş oldukları ritüeller doğadan parçalar ve özellikler taşımaktadır. İbadetlerini kendi kutsal kitapları olarak kabul ettikleri Buyruk ölçüsünde gerçekleştirdikleri kadar bu pratikleri Kuran ile de temellendirmektedirler.

3.12.1. Cem Töreni

Aleviliğin en önemli töreni “cem”dir. Cem’in Alevilikte çok yönlü işlevleri vardır. Alevi toplum yaşamını belirleyen bir okuldur, bir öğretilerdir. Bireyleri yargılayan ve denetleyen bir ahlak denetim kurumudur. Toplumda bireyleri kardeş yapan dayanışma örgütüdür (Bozkurt, 1995: 32). Tahtacılar cem töreni uygulama zamanı olarak Ali’nin doğum günü olarak inanılan cuma günü kabul edilir. Buna göre cuma akşamı diye adlandırılan perşembeyi cumaya bağlayan akşam yapılır. Tahtacılar cem töreninin menşeyini kırklar meclisinin oluşturduğuna inanırlar. Cem törenlerini dede yönetir. Törene herkes katılım gösterebilir. Gürühtan olmayanlar yalnızca izleyici olarak katılır ve orada ikram edilen hiçbir şeyi yiyip içemez. Cem törenleri kadın erkek beraber gerçekleştirilir. Cemevinde ibadet başlamadan herkes evinde abdestini alır. Bu şekilde ceme katılabilir (Erdoğan, 1993: 40). Törenler genellikle cemevinde gerçekleştirilir.

Fotoğraf 3.4.: Akçaenış Köyü Cemevi Girişi (Antalya, 2020)

Fotoğraf 3.5.: Akçaenış Köyü Cemevinin İçerden Görünümü (Antalya, 2019)

Fotoğraf 3.6.: Akçaenış Köyü Cemevinde Dedenin Oturduğu Yer (Antalya, 2019)

Katılımcıların anlatılarıyla; cem törenlerinde dede herkesi görebileceği bir yerde konumlanmaktadır. Bu sayede herkes ile yüz yüze bakabilmekte ve töreni yönetebilmektedir. Dedenin oturduğu alana “dedenin postu” adı verilmektedir. Törenlerde kesilen kurbanlardan alınan post genellikle dedenin oturduğu yere serilmektedir. Dede makam gereği bilge kişi kabul edildiği için orada oturmaktadır. Yanında ise genellikle mürebbiler yer alır. Dedenin vereceği kararlarda danışılan meclis görevini üstlenirler.

Cem törenleri esnasında semah dönülür. Tahtacılar için semah bir ibadet şeklidir. Sadece cem törenlerinde yapılır. Dünyadaki her şeyin ibadet amacıyla dönüyor olduğu

inancıyla, törenlerde musahipleriyle beraber semah dönerler. Bektaşilerde ve Tahtacılar da semahın benzediğini, uygulanış biçimi açısından söylemek mümkündür. Bektaşilikte cem törenlerinde kadın ve erkek karşılıklı semah dönerler. Tahtacılıkta ya musahip ile uygun törenlerde ya da yine kadın ve erkek eşleşerek semah döner (Odyakmaz, 1988: 179-180). Törende dedenin eşi olan ana varsa, ana genellikle mürebbi ile semahını gerçekleştirir.

Fotoğraf 3.7.: Cem Töreni Esnasında Giyilen Temsili Kıyafetler (Antalya, 2019)

Katılımcılarla yapılan mülakatlar neticesinde kıyafetler ile ilgili anlatılar mevcuttur. Buradan hareketle törenlerde giyilen kıyafetlerde bulunan renkler dikkat çekmektedir. Özellikle kadınların kıyafetlerinde yer alan renkler doğada bulunan bütün renkleri mümkün olduğunca içermektedir. Alınlarına bağladıkları çentikler genellikle kırmızı renkte ve işlemelidir. Bellerinde muhakkak kuşakları olur. Ayaklar genellikle çıplaktır. Bu yer ile yani toprak ile bir bağ kurmayı temsil eder. Erkeklerin ve kadınların bellerinde muhakkak kuşak bulunur. Bu “beline” sahip olmayı da temsil etmektedir. Tahtacılar bu kıyafetleri her törende giymezler. Yalnızca özel günlerde ve törenlerde giyerler.

Fotoğraf 3.8.: Tören Esnasında Birbirini Selamlama (Antalya, 2019)

Semah dönme birbirini selamlama ile başlamaktadır. Ardından bireyler ya musahipleriyle ya da başka bireyler ile semah dönmektedir. Bu esnada dede dua eder ve saz çalınır. Müzik eşliğinde semah dönülür.

Fotoğraf 3.9.: Semah Esnasında Dua Edilmesi (Antalya, 2019)

Semah dönülmesi önce iki kişinin başlaması ile gerçekleşir. Ardından diğer bireyler katılım gösterir ve birbirlerinin yüzlerine bakacak şekilde toplu olarak ritüel gerçekleştirilir.

Fotoğraf 3.10.: Semah Dönme (Antalya, 2019)

Tahtacılar cem törenlerini gerçekleştirirken pek çok sembolden faydalanır. Bunlardan bir tanesi eşiktir. Meydanda bulunan sembolik eşik, kutsal mekân ile dış dünyayı birbirinden ayıran ve kutsal mekânı koruyan bir simge haline gelmiştir. Eşik Ali'yi temsil ettiği için kutsaldır ve üzerine basılmaz. Tören esnasında kullanılmak üzere üzerinden atlanarak ritüelin gerçekleştirildiği temsili bir eşik yer alır. Bu eşik kılıç şeklindedir. Üzerinde “Ya Allah, Ya Muhammed, Ya Ali” yazmaktadır.

Fotoğraf 3.11.: Cemevinde Yer Alan Temsili Eşik (Antalya, 2019)

Tahtacılar için cem töreninde yapılacak işlerde yer alan görevlilerin musahipli olması gerekmektedir. Sahadan alınan bilgiler eşliğinde cem töreninde yer alan görevliler şu şekildedir;

Pervane: Cem töreninin yapılacağı zamanı, törene katılabilecek herkese haber vermekle görevli kişidir. Her bir grup cem ibadetini farklı bir mekânda yerine getirmektedir. Her grubun kendi pervanesi vardır.

Dede: Giriş ritüellerini yöneten kişidir. Dede bulunmazsa ikrar alma, musahiplik ve meydandan geçme törenleri yapılamaz. Cem törenlerinde dede delil (mum) yanında, postun arkasında ve törene katılanların karşısında olacak şekilde oturur. Tahtacılarda dede ocaktan yetişir ve grubunda kabulü ile o gruba dedelik yapabilir. Akçaenış Köyü özelinde belirtildiğinde, dede senede bir kez köyü ziyaret etmekte ve genellikle mürebbilerin evinde

kalmaktadır. Köyde bulunan cemevinde de kendi arzusu olduğu müddetçe konaklamaktadır. Köye geldiğinde cezası verilecek düşkünleri tespit edip erkânın önünde cezasını verme, töreni yönetme, ikrar vereceklerin ve musahip olacakların duasını verme, öz ayıracakların kurbanında bulunma gibi ritüelleri yerine getirmektedir. Dede bütün öğretilerini ocakta öğrenmekte ve topluluğa aktarmaktadır. Manavgat Gültepe Mahallesi'nde bulunan dede sürekli bölgede ikamet etmektedir. Cem töreni yönetme, cenaze kaldırma ve kurban kesme gibi törenlerde yer almaktadır. Ayrıca mahalledeki kadınlara dini öğretileri toplantılar eşliğinde aktarmaktadır.

Dedelerin sayısının azalması, ocaktan artık dedenin yetişmemesi, bölgeleri ziyaret edemeyecek kadar yaşlı olmaları, Tahtacı Alevilerin dini pratiklerin uygulanmaması ve toplumsal ilişkilerin çözülmesi gibi sonuçlara sebep olmuştur. Dede, Tahtacı Alevilikte oldukça önemli bir konuma sahiptir. Bireyleri bir araya getirip töreni gerçekleştiren, ceza verebilen ve herkes tarafından lider kabul edilen dini temsilcidir. Dede dini bir lider konumunda olduğu için birleştirici ve hatırlatıcı bir yere sahiptir.

Mürebbi: İkrar alma, meydandan geçme ve musahiplik ritüellerine ilk defa katılacak olanlara söz konusu törenlerdeki uygulamalar hakkında bilgi vermekle yükümlü kişidir. Gruba giriş, mürebbinin öncülüğünde gerçekleşir. Dedenin olmadığı zamanlarda cemi yöneten kişidir.

Gözcü: Cem törenlerinin düzenini sağlar. Gözcü, törene başlamadan önce eşik görevi gören bir sopayı, meydanın ortasında törene katılan herkes bu eşiğe niyaz edinceye kadar yerde tutar. Niyaz bitince güruha (törende yer alan gruba) katılır.

Delilci: İkrar alma, meydandan geçme ve musahiplik ritüellerinde delili yakmak ve onun tören süresince sönmemesini sağlamakla görevlidir. Tören sırasında delil sönerse dede dâhil törene katılan herkes düşkün olur. Dedenin düşkünlüğü kaldırmak için kurban kesmesi gerekir. Delil tören boyunca söndürülmemektedir.

Delil yakılırken delilcinin ettiği dua şu şekildedir:

Erenler ceminde söylenir sözüm

Bil ki Allah'a bağlıdır sözüm

Bu delilin önünde kararmasın yüzüm

Musa'i Kazım pirimiz bizim.

Fotoğraf 3.12.: Elmalı Akçaenış Köyü Cemevi'nde Yer Alan Temsili Delil (Antalya, 2019)

Fotoğraf 3.13.: Abdal Musa'ya Ait Çırağ (Antalya, 2020)

Dolucu: Törenlerde dolu dağıtmakla görevlidir. Tahtacılar göre dolu törenlerde içilen rakıdır. İkrar alma, musahiplik ve meydandan geçme ritüellerinde dolu içilir. Dolu su katılmadan, Tahtacıların değimiyle bulandırılmadan içilmektedir. Dolucu ve doluyu içen kişi içtikten sonra niyazlaşır yani dualaşır.

Kuyucu: Meydandan geçme ve musahiplik ritüellerinde kesilen kurbanın derisini, pisliğini, kanını, kemiklerini ve yenilmeyen diğer organların kimsenin görmeyeceği bir yere gömmekle görevlidir. Buna sır etme/sırlama denir.

Cem törenlerinin yapıldığı yerin kutsal mekân haline dönüştüğü görülmektedir. Tören süpürge ile meydanın sembolik olarak süpürülmesi ile başlar. Bu uygulamayla meydanın kötü ruhlardan arındırılması söz konusudur.

Fotoğraf 3.14. Temsili Süpürge (Antalya, 2019)

Katılımcıların ifadeleriyle; cem törenlerine aralarında küslük olan bireyler giremez. Küs olunan kimse varsa, kişi başka bir güruha katılarak ibadetini gerçekleştirebilir. Aynı erkân içerisinde küslük kabul edilmez. Bu sebeple cem töreni başlamadan önce kişiler hakkında “Davacı olan var mı?” sorusu sorulur. Eğer var ise kişi “davacıyım” demek zorundadır. Konu törenden önce tartışılır. Çözümüne kavuşturulmaya çalışılır. Husumet bu şekilde halledilir. Halledilemeyen meseleler devlet mahkemelerine intikal ederse bu düşkünlük sebebi kabul edilebilir. Çünkü bireylerin devlet mahkemesine gitmesi kendi mahkemelerini yok saymaları anlamına gelir. Bu durum bir anlamda onlar için kendi toplumlarını yok saymaktır. Bu gibi sebeplerle devlet mahkemelerine gitmeyerek meselelerini kendi erkânları içerisinde çözme gayretinde bulunmaktadırlar.

Cem töreninde dedenin Tanrı ile insanlar arasında bir rol üstlendiğini görülmektedir. Dedeye niyaz edildiğinde onun niyazının Hakk’a, Allah’a demesi söz konusu aracılık fonksiyonunu açıklamaktadır. Cem töreninde herkes birbirine *can* diye hitap eder. Buradaki *can* teriminin *ruh* anlamında kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Tahtacılar cem törenlerini Alevilik temelindeki şekliyle yerine getirmektedirler. Törenler perşembe geceleri yapılmaktadır. Elmalı Akçaeniş Köyü'nde 6 güruh (grup) kendi içlerinde ayrı ayrı cem yapmaktadırlar. Güruhların kendi içlerinde sosyal bağlarının daha güçlü olduğu söylenebilir. Her güruhun kendi içinde bir de mürebbsi bulunur. Dede köye geldiğinde her bir güruh ile ayrı ayrı cem yapabilmektedir. Kısa bir süre kalacağına bütün güruhlar bir araya gelir ve cemevinde tören gerçekleştirilir. Manavgat Gültepe Mahallesi'nde ise ceme gidenlerin sayısı çok fazla değildir. Cem törenlerinde delil yakılmakta ve erenlerin, pirlerin, kırkların, Ali'nin aşkına dolu içilmektedir. Görevliler çoğunlukla aynı kişilerdir. Küslerin aynı anda aynı güruh ile ceme katılmama geleneği devamını sürdürmektedir. Toplumsal ve inanç bütünlüğünü sağlama anlamında, cem törenleri önemli bir yere sahiptir. Günümüzde pek çok etken sebebiyle sayı olarak azalma katılım anlamında söz konusudur. Dedeler bölgeye senelik geldiği için cemler Akçaeniş Köyü'nde tören mürebbsiler tarafından yönetilmektedir. Manavgat Gültepe Mahallesi'nde yer alan cemevinin ise kendi dedesi vardır ve törenleri bizzat yönetmektedir.

3.12.2. Tahtacılar Açısından İbadet Mekânı Olarak Cami

Elmalı Akçaeniş Köyü'nde yaşayan Tahtacılar, köylerinde bulunan camiye katiyetle gitmemektedirler. Camide bir imam görev yapmakta ve sadece kendisi namaz kılmaktadır. Yıllarca köylerine atanan imamlar tarafından camilere davet edildiklerini ancak herhangi bir şekilde gitmediklerini dile getirmişlerdir. Tahtacılar için abdest ikrardır. Onlara göre yola girince abdest alınmış namaz zaten Ali tarafından kılınmıştır. Köyde bulunan camiye bölge halkı minare yapılmasını istememektedir. Sebebi ibadet yerlerinin cemevi olmasıdır. İnanç temelli bu eylemler caminin bölgede bulunmasının sadece sembolik olarak kaldığını göstermektedir.

Manavgat Gültepe Mahallesi'nde de cami bulunmaktadır. Tahtacıların çok azı beş vakit namaz kılarken bir kısmı sadece Cuma namazlarına gitmektedir. Bölgede bulunan cemevinin dedesi olmasına rağmen törenlerine katılım bölge halkı sayısına göre azdır.

Köyde cami var ama minaresi yok. Yeni imam minare istedi engel olduk. Zaten giden yok, minareye neden para harcansın ki? Devlet o parayı ihtiyacı olana versin hayır işlesin. Bizim ibadet yerimiz cemevidir. Her Perşembe cemevine gitmeyiz. Farklı güruhlar olduğu için mürebbsilerin evlerinde de cem yapılır. (K11, Erkek)

Neden camiye gitmeyelim ki? Orası da Allah'ın evidir. Namaz dinimizde var. Dede gelmiyor, cem olmuyor bizde ibadeti camide yerine getiriyoruz.(...) İbadet yerinin temiz ve bakımlı olması gibi hususlar da göz önünde olsun. Camilerin bakımı yapılıyor. Cemevleri ise genellikle bölge halkının bakımı ile düzenleniyor. (...) Biz duamızı edelim, yine Allah'a olan görevimizi yerine getirelim önemli olan budur. Yoksa biri bunu namaz ile yapar diğeri cem ile kiliseye giden farklı şekilde yerine getirir. (G6, Erkek)

Modernleşme sürecinin kültürel ve dini kimliklere olan etkisi günümüzde devamlılığını sürdürmektedir. Küreselleşmenin etkisiyle tüketim alışkanlıklarının da değişmesi, bireyin kimlik açısından aidiyetini sorgulamasına sebep olmakta ve kimliği üzerinde değişikliklere ve unutulmalara yol açmaktadır (Kolukırık, 2008:134). Manavgat Gültepe Mahallesi'nde yaşayan bazı bireyler camiye de gittiklerini dile getirmişlerdir. Bireyler inanç pratiklerini yerine getirebilmek için farklı dini mekânları seçebilmektedir. Bu da onların bir gruba ait olma isteklerini göstermektedir. Gerçekleştirilmeyen kolektif eylemlerin yerini başka mekânlar ve pratikler alabilmektedir. Bu durum Tahtacılar da görüldüğü gibi ibadet pratiklerinde de gerçekleşebilmektedir.

3.12.3. Kurban Kesme Âdeti

Türk inanışlarından kurban ibadet ve uygulanış biçimi açısından ritüellerde önemli bir yer tutar. Yaratıcı ile kurulmak istenen bağlarda sıklıkla kullanılır. Kutsal kabul edilen mekânların ziyaretleri esnasında da kurban kesilir. Kişinin kurban kesebilmesi için bedenen bir arınma yolu olan abdest alınması gerekmektedir (Gündüzöz, 2015: 91-141).

Saha anlatılarına göre Tahtacılar arasında çoğunlukla kurbandsız herhangi bir dini pratiğe rastlanmamaktadır. Sünnilerden farklı olarak horoz da kurbandan sayılmaktadır. Tahtacılar arasında horoza "Cebrail" denmektedir. Beyaz horozun Cebrail ile benzer olarak uçtuğunu ayrıca gecenin sona erdiğini Allah'ın hayvanlar arasında yalnızca horoza bildirdiğini, bu sebeple horozun diğer hayvanlara göre daha kıymetli olduğunu, Allah'a yakın olduğu için ona Cebrail adını verdiklerini belirtirler. Tahtacılar ormana gitmeden önce kurban kesmektedir. Buna "pay kurbanı" adı verilir. Kurban kesilmeden önceki gece kurbanın ayaklarına ve başına kına yakma âdeti uygulanmayan pratikler arasındadır. Ölümünden sonra kesilen kurban *can aş*ı denir. Musahiplik ve öz ayırma gibi törenlerde de kurban kesilir. Kesilecek kurbanın özellik açısından sakat ve dişi olmaması gerekir. Dişilerin gebelik riski vardır. Bu sebeple yalnızca erkek hayvanlar kurban olarak kesilir. Kesilen kurbanın kemikleri parçalanmaz. Musahiplik gibi törenlerde yalnızca deri soyularak et bütün bir şekilde pişirilir.

Kanı toprağa sırlanır yani gömülür. Kurban kesildikten sonra eve getirildiğinde başı evin kapısına bakacak şekilde kapıdan içeri sokulur. Özellikle göğüs kafesi Nuh'un gemisine benzediği için parçalanmaz. Tahtacılar törenler esnasında kestikleri kurbanı hep birlikte yerler.

Fotoğraf 3.15. Tören Sonrası Kesilen Kurbanların Yenildiği Alan (Antalya, 2019)

Fotoğraf 3.16. Adak Kurbanlarının Kesildikten Sonra Yenildiği Alan (Antalya, 2020)

Kurban kesmek dinimizde yer alır. Durumu olan olmayan herkesi yine kendi içimizde gözetiriz. Bu tür gelenekler aslında bizi bir arada tutar. (...) Kurbanın başını erkekler keser. Eğer dede buradaysa duasını dede eder o şekilde kesilir. Törenlerde kesilen kurbanların duasını müebbi de yapabilir. Kanı muhakkak toprağa sırlanır. Biz de insan da hayvan da toprağa koyulduğunda buna sırlamak denir.

Çünkü o artık doğa ile bütünleşmiştir. (...) Gençler gelirler kurbanın birinci günü herkesten kestiği kurbanının derisini isterler. Götürürler onu tekrar mal pazarına orada satarlar yerine yeni kurban alıp kesemeyen aileye verirler. Çünkü mesele et yemek değil ki, mesele ibadet yerine getirmektir. (G4, Erkek)

Kesilen kurbanların hiçbir parçasını israf etmemek gerekmektedir. Kurbanın kanı muhakkak toprağa sırlanır. Kemikler yaşanan yerden uzakta bir toprağa bütün bir şekilde gömülür. Burada yine parçalamamak esastır. Doğada yaşayan başka canlıların gelip kemikleri bulması ve tüketmesi beklenir. Ayrıca temizlik için de bu eylem gerçekleştirilmektedir. Duasız kurban kesimi kabul edilmemektedir. Çünkü duası edilmeden kurban kesmek bir cinayet olarak görülmektedir. Bu dualar her zaman Türkçe okunur. Herkesin anlayabilmesi esastır. Katılımcılar, bayramlarda kesilen kurbanlar pay etmek yerine birbirlerini ziyarete gittiklerini ve kesilen kurbanların etini yediklerini ifade etmişlerdir. Bu eyleme “kurbanı dualamak” ismini vermektedirler. Amaç kesilen kurban için herkesin dua etmesi ve kabul görmesini sağlamaktır. Bu şekilde kolektif eylemlerini gerçekleştiren tahtacılar için bu gibi adetler toplumsal bağları da kuvvetlendirmektedir. Ayrıca Tahtacılar kurban pay etmeyi bilmemektedir. Onlar için kesilen kurban etini paylaşmaktan ziyade herkesin bu ibadeti yerine getirebilmesini sağlamak daha mühim bir meseledir. Bu nedenledir ki kurban kesemeyecek bireyler için Elmalı Akçaenış Köyü’nde para toplanarak aileye verilir ve onların da kurban kesmesi sağlanır. Manavgat Gültepe Mahallesi’nde ise kurban sabahı kesimini yapan ailelerden deriler toplanır, satılır ve elde edilen miktar ile kesemeyecek durumda olan aile için yeni kurban alınıp teslim edilir. Toplum içerisinde dini pratiklerin bağları kuvvetlendiren işlevi burada görülmektedir. Kurban kesme âdeti bayram dönemlerinde her iki çalışma sahasında devamlılığını sürdürmektedir.

3.12.4. Oruç Tutma

Tahtacıların dönemsel olarak tuttıkları oruçlar vardır. Bunlar Hızır orucu ve Muharrem orucudur. Hızır orucu üç gün tutulur. Tahtacıların Hızır orucunun inanç temelini Nuh Tufanına dayandırdıkları görülür. Nuh Peygamber dünya sular altında kalacağı için Allah’ın emriyle büyük bir gemi yapmış ve kendi ailesi haricinde her hayvan türünden birer çift gemiye almıştır. Yağmurların uzun süre yağmasıyla beraber telaşlanan Nuh Peygamber Hızır’dan haber istemiş, Hızır’a üç gün oruç tutacağını sözünü vermiştir. Haber geldikten sonra sözünü tutmuş ve üç gün oruç tutmuştur. Tufan ile ilgili inanışlar bugün hala geçerliliğini korumaktadır. Oruç boyunca Tahtacılar su içmez ve et yemezler. (Selçuk, 2008:

171) Saha katılımcıların anlatılarıyla köylerde yaşayan Tahtacılar bu orucu tutma gayretinde olduklarını, şehir merkezinde çalışan Tahtacılar ise çalışma mekânları gereği gereklilikleri tam anlamıyla yerine getiremediklerini ifade etmiştir. Mekânın değişmesi sonucunda mekân ile ilişkisi kesilen ya da azalan bireyler, dini pratiklerini tam anlamıyla gerçekleştirememektedir.

Tahtacılar Muharrem orucunu ise Kerbelâ olayının yası olarak tutarlar. Kerbelâ'da susuz bırakılan Hüseyin için her yıl bu orucun süresi 12 gündür. Muharrem ayının birinci günü başlar. Oruç zamanı hayvansal herhangi bir gıda tüketmezler. Hiçbir canlıya zarar vermezler. Soğanın bile başını kesmezler. Su içmezler. Su yerine geçebilecek farklı sıvılar tüketirler. Yerleşik yaşama geçmeden önce oruç boyunca elbise değiştirme, tırnak kesme, tıraş olma ve bunlar gibi herhangi bir eylemde bulunulması da hoş karşılanmamaktaydı. Bu oruç tutulan yası sembolize etmekte ve oruç boyunca eylemlerin bu şekilde olmasının sebebinin evinden cenaze çıkarsa kendinle ilgilenemezsin, keyfi yemek yiyemez, üzgün olursun diyerek açıklamaktadırlar.

Oruca niyet:

*Er Hak Muhammed Ali aşkına,
Kerbela'da susuz düşenlerin yüzü hürmetine
Muharrem orucu tutmaya niyet ettim
Kabul eyle Ya Rabbim! şeklindedir.*

Tahtacılar, şehir merkezinde yer alan iş yerlerinde ya da kurumsal işlerde çalışmaya başlamalarıyla birlikte bu eylemleri tam anlamıyla yerine getiremez olmuşlardır. Farklı işlerde çalıştıkları için erkekler tıraş olma gibi zorunlulukları yerine getirmelidir. Tahtacılarda ikrarlılar grubuna dâhil olan herkes Muharrem orucu veya İmam Hüseyin yasını tutmak zorundadır. İkrar vermeyen Tahtacılar söz konusu orucu tutmak zorunda değildir.

3.12.5. Aşure Yapımı ve Dağıtımı

İslamiyet, esas itibarıyla mevcut olan bir şehrsel yapının üzerine kurulmuş bir yapıdır, fakat bu şehrsel yapı gelişmemiş olduğu için dinin birleştirici rolü burada her zamankinden daha kuvvetli olmuştur (Mardin, 2017: 68). Toplumsal hayat içerisinde gerçekleştirilen etkinlikler dini temelli olduğu takdirde kolektif bilincin artmasına ve toplumsal bağların artmasına yardımcı olmaktadır. Tahtacılar arasında yapılan eylemler, birlikte gerçekleştirilmektedir ve paylaşımcılık ön plandadır. Dolayısıyla toplum içindeki dinamikler, yapıcı bir kaynaşmanın sistemli bir şekilde organize edildiği, ortak yaşanan olgular seremoniler

demetinin bir sentezi gibidirler ve bu sayede sosyal bağları güçlendirmiş olurlar (Erden, 1995: 62).

Aşure yapımı ve dağıtımı Tahtacılar için bahsi geçen sosyal kaynaşmanın ve birleştiriciliğin önemli parçalarından biridir. Tahtacılar arasında aşureye ‘aşır çorbası’ adı verilir. Onlara göre aşır çorbası Nuh Peygamberden kalan bir gelenektir. Katılımcıların anlatılarına göre önceki dönemlerde aşurenin hazırlanması bütün köy halkı tarafından toplu bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Aşure için büyük ocaklar kurulur ve ilk karıştırmasını dede ve musahipli kişiler yapmaktadır. Aşurenin karıştırılacağı kepeye niyaz edilir. Niyaz edilmiş aşureden her bir kazana dağıtılması halinde bütün kazanlar niyazlanmış sayılmaktadır.

Eskiden cemevinde ya da meydanda yapılırdı aşure. Herkes bir malzeme getirirdi katılırdı koca kazanlar ile pişerdi. Şimdi tabi nadir de olsa yapılıyor. Artık evlerinde yapmaya başladılar. Sonra dağıtıyorlar yakınlarına. Ya da yapıp misafir çağırıyorlar. Aşurenin de muhakkak duası edilir. Zaten yaptığımız şeyler de hem dua hem paylaşmak vardır. (K10, Kadın)

Bizde aşure evlerde yapılır. Eskiden sanırım toplanıp yaparlarmış ama genellikle evde yapılır. Komşulara dağıtılır. Biri bakar mesela o yaptıysa ertesi gün diğeri yapar. Öyle öyle herkes yapmış olur. Malzemeler de bilinir ki Nuh tufanı zamanından kalma şekilde kullanılır. Yani işin kökeni oraya dayanır. Nuh Peygamber elinde olan malzemelerden katarak bir aş yapmıştır. Bu da bugün yediğimiz aşure olmuştur. Her sene herkes muhakkak yapar ama. Kimse es geçmez bizde. (G5, Kadın)

Her iki bölge karşılaştırıldığında aşure geleneğinin devamlılığını koruduğunu ancak bireylerin kendi evlerinde yapmaya başladıklarını söylemek mümkündür. Paylaşma ve dayanışma unsuru devam etse de geleneğin toplu bir eylem olarak gerçekleştirilmediği görülmektedir. Yine dedenin bu noktada işlevi büyük önem kazanmaktadır. Çünkü bireyleri etrafına toplayan ve ritüellerin, geleneklerin gerçekleşmesinde hatırlatıcı rol oynayan kişi dededir. Onun toplum içerisinde var olması benzeri eylemlerin kolektif bir şekilde yapılmasını sağlamaktadır.

3.12.6. Tahtacıların Ziyaret Mekâmı Olarak Abdal Musa Türbesi

Abdal Musa Tahtacılar açısından önemli erenlerden biridir. Hikâyeleri halk arasında destanlaşmıştır ve kerametleri sözlü olarak aktarıldığı için ona duyulan saygı büyüktür. Abdal Musa’nın kimliği ve doğumu tam olarak bilinmemekle beraber Horasan’dan göç ettiği kabul edilmektedir. Hacı Bektaşî Veli’ye bağlılığını sunmuştur. Onun bulunduğu konum Tahtacılar için en yüksek olan mertebedir (Melikoff, 2010: 299-300). Abdal Musa kutsal ziyaret yerleri

arasında yer almaktadır ve Bektaşî olan Tekke Köyü'nde bulunur. Tahtacılar için kabul gören dergâhlardan biridir (Özkırmılı, 1985: 68). Tahtacılar, Abdal Musa'nın şekil değiştirme gücüne sahip olduğuna inanmaktadır. Kaygusuz ile Abdal Musa'nın mitine yönelik inanç bölge halkı tarafından bilinmektedir (Bozkurt, 1990: 31). Abdal Musa tekkesinde bunun heykellerini görmek mümkündür. Dede Tahtacı köylerine geldiğinde bir gelenek olarak Abdal Musa için lokma dağıtılır. Halk, evinde ne varsa meydana getirir. Dede küslerin barışması için çağrıda bulunur. Kurban kesebilecek kimseler kurban keser ya da para toplanır ve bir kişinin adına kurban kesilir (Erdoğan, 1993: 39-40).

Fotoğraf 3.17. Abdal Musa Türbesi Dışarıdan Görünümü (Antalya, 2020)

Fotoğraf 3.18. Türbenin İçeriden Görünümü (Antalya, 2020)

Dışarıdan görünüm itibariyle İslam'da yer alan yeşil kubbe dikkat çekmektedir. Bölgeye yapılan ilk ziyaretlerde yenileme sonrası yapılan değişiklikler mevcuttur. 2018-2019 yılında gerçekleştirilen saha çalışması sırasında kubbenin ucunda bir hilal mevcuttu. Bölge halkının inanişına göre hilal ne tarafa yatkin olur ise o köyden cenaze çıkacağı düşünülmektedir. Ancak bir yıl sonra tekrar ziyaret edilen alanda hilal yerine farklı bir sembol kullanıldığı görülmüştür. Türbenin iç kısmında ise ziyaretçiler dualarını gerçekleştirmektedirler.

Fotoğraf 3.19. Mezarın Ayak Kısımında Yer Alan Kumbara ve Yanında Kum Çukuru (Antalya, 2020)

Abdal Musa'nın mezarının ayak ucunda bulunan kumbara ve kum çukuru dikkat çekmektedir. Dileği olanlar kumbaraya önce para atmakta ardından dileklerini söylemektedir. Bölge halkının ifadesiyle kumbaradan alınan para yine çevre düzenlemeleri ya da türbenin masrafları için kullanılmaktadır. Kum çukurundan ise ziyaretçiler bir miktar almakta ve cüzdanlarında taşımaktadırlar. Bu aracılık ile Abdal Musa ile bir bağ kurduklarını düşünmektedirler.

Fotoğraf 3.20. Abdal Musa Kaygusuz Heykelleri (Antalya, 2020)

Mite göre Abdal Musa'nın şekil değiştirmesine ilişkin anlatıdan hareketle yapılan heykeller türbeye varmadan sol tarafta yer almaktadır.

Fotoğraf 3.21. Türbenin Dışında Yer Alan Dilek Yeri (Antalya, 2020)

Ziyaretçiler türbeden sonra hemen çıkışta bulunan yerde mum yakıp dikerek yeniden dilek ve istekte bulunmaktadır. Bölgenin çevresinde de bir kutsallığın olduğu düşüncesi türbenin kendisi ile sınırlı değildir. Türbenin çevresinde pek çok sembol bulunmakta ve pratikler yerine getirilmektedir. Ziyaretçiler genellikle çaput bağlayarak, para atarak ya da taşlar ile şekiller oluşturarak dilekte bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.22. Türbenin Yanında Bulunan Dilek Yeri (Antalya, 2020)

Fotoğrafta 3.21’de yer alan dilek yeri; dağ Tekke Köyü üzerine yıkılmak üzereyken Abdal Musa’nın dağa sırtını yaslayarak dağın köyü yok etmesine engel olduğuna yönelik inançtan kaynaklanmaktadır. Ziyaretçiler buraya çaputlar bağlayarak ya da uzanarak dileklerde bulunmaktadır. İç kısımda yer alan yuvarlak deliğe ellerini sürerek dualarını etmektedirler.

Fotoğraf 3.23. Taşlar ile Dilek Dileme (Antalya, 2020)

Türbenin hemen yukarısında bulunan ve Budala Sultan Türbe’sine yakın olan açıklık alanda ziyaretçiler taşları kullanarak dilekte bulunmaktadır. Taşlar ile yazı yazarak ya da onları dileklerindeki nesne haline getirerek bunu yapmaktadırlar. Örneğin üst üste koyulan

taşlar ev istediklerini göstermektedir. Bölgede taşlık alanlar da yine ritüellerin gerçekleştirildiği mekânlardandır. Ziyaretçiler bu alanın hemen aşağı kısmında yer alan büyük taşların etrafında yedi kez dönerek dileklerde bulunurlar.

Fotoğraf 3.24. Dilek Ağacı (Antalya, 2020)

Fotoğraf 3.25. Dilek Ağacına Yapılan Bir Beşik (Antalya, 2020)

Ağaçlara çaput bağlama geleneğinin Tahtacılar açısından önemine birinci bölümde değinilmiştir. Yine Abdal Musa Türbesi'nin yakınlarında yer alan ağaçlara dilek dileme

amaçlı çaputların bağlandığı görülmektedir. Ağaçlarda o kadar çaput vardır ki dallar yetersiz kaldığı için çaputlar uç uca eklenmiştir. Bazı ağaçlardaki çaputlara şekiller verilerek dilekler sembolize edilmiştir. Örneğin fotoğraf 3.25'te bir beşik yapıldığı rahatlıkla anlaşılmaktadır. Bu dilek dileyen kişinin çocuk istediği anlamına gelmektedir. Kısacası Ağaç sembolik bir özellik taşır. Amaç yaratıcıya dileğini ulaştırmaktır. Kutsal mekânların yanında yer alan ve özellikle türbe yakınlarında olan ağaçların, kendi değişimleri ile “erenler” arasında bir bağ olduğuna inanan Tahtacılar, ağaçlar vasıtası ile dileklerini çaput bağlayarak belirtmektedir.

3.13. Tahtacılarda Düğün Gelenekleri

Gelenekler toplumları bir arada tutmayı sağlayan işlevsel bir konuma sahiptir. Geleneksel ilişkilerden bahsedildiğinde ise burada neyin nasıl yapıldığı ve hangi geleneklerin geçerli olduğunun anlaşılması gerekmektedir. Bu gelenekler dini bir bağ ya da kültürel özellikler taşıyabilmektedir (Karadeniz, 2007: 32). Gelenekler vasıtası ile taşınan unsurlar önemli kültürel kodları içermektedir. Tahtacılar geleneklerini kolektif bir biçimde yerine getirmektedir. Bu gelenekler onları bir arada tutan ve hem dini hem de kültürel hatırlatmalar yaparak bağlarını kuvvetlendiren eylemlerden oluşmaktadır. Bu tür eylemlerin eski yaşam biçimlerine kıyasla nasıl bir görünüm sergilediği önem taşımaktadır. Çünkü yerleşik hayata geçen toplum için bu geleneklerin uygulandığı mekân değişmiş, yeni bir boyut kazanmıştır.

Katılımcıların anlatılarıyla; öncelikle evlenecek bireylerin yine kendi toplumlarından olması gerekmektedir. Farklı dini ya da etnik gruplar ile gerçekleştirilen evlilikler hoş karşılanmamaktadır. Bunun sebebi ya birey kaybetmek ya da bireyin özellikle inanç pratiklerinde değişimler olacağı düşüncesidir. Bu sebeple kendi içlerinde evlilikler gerçekleştirme eğiliminde olmaktadır. Hazırlıklar aile içinde, komşu ve akrabaların yardımıyla gerçekleştirilmektedir. Evlenen bireyler genellikle yeni evlerde ikamet etmektedirler. Katılımcılar önceki dönemlerde genellikle evlenen bireylerde kadının aileye katıldığını ancak sonradan ayrı yaşam mekânları seçtiklerini ifade etmişlerdir. Bu durum yıllar geçtikçe hız kazanmış ve meslek kollarının farklılaşmasıyla yaşam yerleri şehir merkezleri olmuştur.

Bizde evlenmeler genelde içimizde olur. Çünkü bilemeyiz çocuğumuz gittiği yerde ne yaşayacak? Ondan ne isteyecekler? Bizim ibadetlerimiz farklıdır. Gelenek göreneklerimiz de öyle. Sadece Alevi olsun diye de bakılmaz. Aslında sorulduğunda elbette herkes insandır bu şekilde bakılmalı duruma. Ancak tercih budur ya yine kendi içimizden olsun isteriz. (...) Tahtacı olsun, Alevi olsun. Şimdi tabi namaz kılmakta güzeldir. Bizim namazımız cemdir. İbadetimiz orada yapılır. Ama bilemeyiz ki orada

ne yaptıracaklar. Kendi istiyorsa namazını kılsın. Ama ya namaz kılmıyor diye Sünniler gibi olmuyor diye hor görürlerse? Bunu bilemeyiz. Eskiden bu düşkünlük olurdu yani çocuğunu başkası ile evlendirmek. Şimdi ne yapılıyor dersin diyelim ki evlendi aile düşkün oluyor bir sene sonra kurban kesiyor düşkünlük kalkıyor. Dede de eskisi gibi uzun süre ceza vermiyor. (K1, Erkek)

Herkes insan değil mi? İsteyen istediği ile evlenebilir bunda bir sakınca yok. Mesele iyi insan olsun hoş insan olsun. Tabi kültürel farklılıklar olmasın diye aynı kültüre ve inanca sahip olması güzel olur. Bu sayede evlenenler de sıkıntı yaşamazlar. Eskiden tabi bu durum daha baskınmış. Önemli olan iyi insan olmaktır. Ceza verilmiş düşkünlük falan ama yok yani kalmadı o kadar. Yine vardır buralarda öyle evlilik yapanlar. Hoş karşılanmıyor bazen ama gelenin de gidenin gittiği yerinde nasıl olduğuna bakıyoruz. Diyoruz iyi insan hoş insan aramıza katılıyor. (...) Bizde şöyle bir şey de var ki Alevi doğulur yani sonradan olamazsın. Gelen kişi de Alevi olamayacağına göre. İsteddiği kadar uyumlu olsun illa ki tam anlamıyla bizden olması söz konusu olmuyor. (G2, Kadın)

Her iki araştırma sahasının dışarıdan evlilikler ile ilgili bakış açısında farklılıklar olduğu göze çarpmaktadır. Elmalı Akçaeniş Köyü dışarıdan evliliklere daha kapalı bir tutum gösterirken Manavgat Gültepe Mahallesi daha sıcak karşılayabilmektedir. Eskiye kıyasla denetim ve gözetim mekanizmalarının büyük ölçüde zayıfladığını söylemek mümkündür. Ceza sistemlerinin daha hafifleştirilmesi ve toplumların farklı topluluklar ile ilişki içerisine girmesi onların kendi gelenek pratiklerine ve evlenme durumlarına da yansıyan bir ölçektir.

Düğün geleneklerinde katılımcıların anlatıları ile öncelikle kız isteme ritüeli gerçekleştirilmektedir. Erkek tarafı ailesiyle beraber kız tarafını ziyaret etmekte ve niyetlerini dile getirmektedir. Kız ailesinin onayı ile beraber süreç başlamaktadır. Düğünler mekân olarak genellikle mahalle ya da köylerde gerçekleşmektedir. Manavgat Gültepe Mahallesi'nde düğün salonları da kullanılırken Elmalı Akçaeniş Köyü'nde genellikle köyde bulunan okulun önündeki açık arazide düğünler yapılmaktadır. Davetliler bir gelenek olan "oku" ile çağırılmaktadır. Bu oku küçük hediyeler olabilmektedir. Okunun değeri düğün sahibinin davet ettiği kişi ile yakınlığına göre değişiklik gösterebilmektedir.

Fotoğraf 3.26. Akçaenış Köyü Düğünlerin Yapıldığı Alan (Antalya, 2020)

Düğün masrafları her iki aile tarafından ortak şekilde karşılanmaktadır. Bu sırada musahiplerinde görevleri vardır. Ailenin en yakını gibi hareket eden musahipler de düğün masraflarına yardım etmekte ve hazırlık sürecinde mutlaka yanlarında bulunmaktadır. Gelini hazırlamak kadınların görevidir. Onun giydirilmesi ve dualanması kısmında dedenin eşi ana oradaysa başını o bağlayarak gerçekleştirmektedir. Değilse bilgili kabul edilen bir kadın duasını etmektedir.

Gelin kendi evinde hazırlanır. Üç etek vardır o giydirilir. Bu geleneksel bir kıyafettir. Beline kemeri dolanır, başına yazması takılır ve çentik bağlanır. Bu çentik gelinin genellikle kendi işlemesi olur. Gelinin elleri ve ayakları yıkanır. O güne hazırlanması için eskiden yapıldı da herkese yapılmaz o. Altına don deriz biz o giydirilir. Her kıyafet giydirildikçe bir dua edilir. Üstüne de ceket gibi görünen üç eteğin en üst kısmı giydirilir. Bu rengârenk bir kıyafettir. Doğanın bütün renklerini barındırır. (...) Biz tabi tahtacılık zamanından bütün çiçekleri doğayı biliriz. Onun her rengini gelinin üstüne ekleriz. Ardından altını varsa onu takar. Bazı yörelerde çentik altından olurmuş sanırım ama bizde işleme olması önemlidir. Gelin dualanır sonra da evden çıkarken anasının babasının elini öper vedalaşır. Düğün alayına katılır ve gider. (K10, Kadın)

Fotoğraf 3.27. Tahtacı Bir Gelin (Antalya, 2020)

Fotoğraf 3.28. Tahtacı Bir Gelinin Giydiği Üç Etek (Antalya, 2020)

Fotoğraf 3.29. Gelinin Alına Bağladığı Çentik (Antalya, 2020)

Düğünlerde mengiler oynanır. Mengi oyunu semaha benzemektedir. Bazı katılımcılar bunun semah/samah olduğunu ifade etmiştir. Hep birlikte ile dönerek gerçekleştirilen bir dandır. Kendi müzikleri vardır ve bu müzikler eşliğinde eğlenirler. Düğünler genellikle alkollü olmaktadır. Tahtacı düğünleri onların bir araya geldikleri ve birlikte vakit geçirdikleri zamanlardır. Gelin ve damat için herkes iyi dileklerde bulunup dua eder. Yollarının ıstık olması için niyazlaşırlar.

3.14. Tahtacılarda Ölüm ile İlgili Ritüeller ve İnanışlar

Selçuk (2008: 268) Mersin Tahtacıları üzerine yapıldığı çalışmada onlar için ölümün ruhun ölümsüzlüğü anlamına geldiğini ifade etmiştir. Çalışmasında Tahtacıların, kişi öldüğünde bulundukları ortamda camları ve kapıları açtıklarını, bu sayede ruhun uçarak odayı terk ettiğine inandıklarını belirtmiştir. Kocadayı (2013: 34) çalışmasında yer alan katılımcı Tahtacıların çoğunluğu ölümden sonraki hayata inandıklarını, dünya hayatında yapılan iyilik ve kötülüklerin karşılığının, ahirette mükâfat ya da ceza olarak görüleceğini belirtmişlerdir. Çalışma sahasında yaşayan Tahtacılar bu dünyanın gerçek dünya olduğunu, öteki dünyanın sadece bir anlatıdan ibaret olduğunu benimsediklerini ifade etmişlerdir. İnsan ilişkilerinde saygı, sevgi ve hoşgörü olduğu müddetçe ‘varsa’ öteki dünyada kişi zaten mükâfatlandırılacaktır. Ancak yanlış yola sapmış olanlar için ‘varsa’ öteki dünyada cezası muhakkak çekilecektir. Onlar için önemli olan kişinin vicdanıdır. Halk mahkemelerinde suç işleyen kişi yargılanır ve cezalandırılır. Bu dünyada yanlışının bedelini ödemiş sayılır. Öteki dünyada görülecek bir hesabı kalmamıştır. Tahtacılar arasında inanç ya da pratik bağlamında farklılıklar olabildiğinin bariz örneklerinden bir tanesi ahiret inancıdır.

Engin (1998: 106-112) yılında Tahtacılar üzerine yapmış olduğu çalışmada ölümleri gömme ritüellerini incelemiştir. Geleneksel toplumlarda bireylerin nasıl yaşayacağı gibi öldükten sonrada nasıl gömüleceğine yönelik önceden belirlenmiş pratikler mevcuttur. Öncelikle ölen kişi yıkanır ve kefenlenir, yani giydirilir. Bir an önce ölüyü gömmek, kendi değişimleri ile “sırlamak” gerekmektedir. Bu tören mutlaka bir bilen kişi tarafından

gerçekleştirilmeli ve aşamaları takip edilmelidir. Kefenlenme aşamasında yüz açıkta bırakılır. İçine kıyafetleri özellikle iç çamaşırları giydirilir. Çorap giydirmek bir esastır. Ayakların açıkta kalması yoksulluk ve zor bir hayat anlamına geldiğinden itina ile her ölüye çorap giydirilmektedir. Ayak başparmakları birbirine bağlandıktan sonra sırlama örtüsü denilen örtü üzerine örtülür. Ölü ile vedalaşma gerçekleştikten sonra cenaze namazına geçilir. Cenaze cemevinden kaldırılır. Engin'in (1998) yılında yapmış olduğu çalışmada gerçekleştirilen ritüeller çalışma sahası ile örtüşmektedir. Tören esnasında Türkçe dualar okunur. Akçaeniş'te okunan dua şu şekildedir:

Bismişah! Allah! Allah! Canlar hakka yürüyenlerimiz burada. Bu canımızı ebedi yurduna sonsuz yolculuğuna toprak ananın kucağına uğurladığımız için hepimiz çok üzgünüz. Acımız büyük yaşam koşusu engebeli yaşam yolu dikenli. Yarab! Geleceğimize hayat vereceğin yeni nesilleri sevgi dini üzerine yarat. Bu canımız huzuruna geldiği zaman ehlibeytin dergâhına kabul eyle. Sefa içinde ebedi rahat sonsuz rahmet günahlardan mağfiret cennet nimetleri içinde bir hayat bahşeyle. Bu canımız sana ve kullarına hata ettiyse onu bağışla ahiret şerefine Ali mertebesine kavuştur. Elinden dilinden suç işlediyse onu af eyle. Hak Muhammed Ali diyen ehlibeyt yolunda giden canlarımıza huzurlu bir hayat vermeyi unutma Yarab! Bizleri kinden nefretten uzak tut. Ali selamı, mürşit kelimasını kabul ettim demeyi unutturma. Hakkın gölgeli yolu tümümüzü bekliyor. Yaşamak için sabrı umut kıldın. Ateş külde söner acı yürekte diner. Acılar paylaştıkça azalsın sevgiler paylaştıkça artsın. Kinler bitsin, dostluk pekişsin. Yaratanın izniyle dünyaya geldik ona yakın olanların kerametlerini öğrendik. Muhammed Ali dedik ehlibeytin yolundan gittik. Bizlere böyle bir inanç şekli nasip ettiği için hep Yarataana şükrettik. Yüce Mevla'm erenlerin evliyaların on iki imamların Pir Sultan Abdal Musa'nın Hacı Bektaşî-i Veli'nin ruhlarını pak etsin bu candan. Hakkı olanlar haklarını helal etsin. Ruhu şad olsun mekânı cennet olsun toprağı daim olsun. Devri daim olsun. Hizmetlerimizin ve dualarımızın kabulü için gerçeğe hüü!

Yapılan duanın ardından ölen kişi için helallik istenir:

Haklarınızı helal ediyor musunuz? Haklarınızı helal ediyor musunuz? Haklarınızı helal ediyor musunuz? Hak erenler evliyalar on iki imamlar da sizden razı olsun. Rızalık gösterdiğiniz dilleriniz dert keder ağrı acı görmesin. Hizmet veren canların Hak Muhammed Ali yardımcısı olsun. Tüm dualarımızın kabulü için gerçeğe hüü! diyelim.

Diyerek dualar tamamlanır ve ölen kişi defnedilir. Bu defin kadınlarda avret yerlerini kapatacak bir derinlikte göğüs üstüne kadar erkeklerde bele kadar olacak şekilde mezarın derinliği ayarlanır ve öyle defin işlemi gerçekleştirilir. Tahtacılar bunu kadını daha da sırlamak olarak ifade ederler. Sırlamak toprağa karıştırmaktır ve gizleme anlamını da taşır.

Defin gerçekleştikten sonra cenaze evine bölge halkı yemekler götürür. Kurban kesme geleneği devamını sürdürmemektedir. Ailelerin acılı halleri göz önünde bulundurularak geçmişteki gibi kurban kesmeleri beklenmemektedir. Tamamen ailenin tercihinin bırakılmıştır. Ölünün defin edilmesinden sonra 3. 7. ve 40. günlerinde yemek verilir.

3.15. Tahtacıların Gündelik Hayat Pratiklerinin Sosyal İlişkiler Bağlamında Değerlendirilmesi

Sosyal alanda çalışma yapan araştırmacılar çalışma alanlarında ortaya koymaya çalıştıkları davranışları anlamada gündelik hayatta gözlemlenebilen durumları göz ardı etmez ve bunlar önemli bir unsur olarak değerlendirir (Giddens, 2019: 75). Bu durumdan hareketle Tahtacıların gündelik hayat pratikleri kendi söylemleri ve elde edilen gözlem bulguları temelinde değerlendirilmiştir.

3.15.1. Dayanışma ve Birlikte Hareket Etme

Manavgat Gültepe Mahallesi'nde yaşayan Tahtacılar Sünniler ile birlikte dayanışma ve iletişim içerisindedir. Ortak mekânları paylaşmaktadırlar. Kendi içlerinde herhangi bir etiketleme ya da dışlama yapmamaktadırlar. Burada uyum süreci çok daha yumuşak bir şekilde gerçekleşmiştir. İbadet ve kurban gibi ritüellerde çoğunlukla farklı hareket etmektedirler. Tahtacılar mülakatlar esnasında Sünni arkadaşları yanlarında olduğunda daha olumlu konuşma gayretinde bulunmuş ve birleştirici söylemleri tercih etmişlerdir. Birlikte yaşamayı bir problem olarak görmemektedirler.

Elmalı Akçaeniş Köyü Tahtacıları ise köyde hane olarak az sayıda olan Bektaşî topluluklar ile bir arada yaşamaktadırlar. Akçaeniş Köyü'ne 3 km uzaklıkta yer alan Teke Köyü Bektaşî'dir. Karşılıklı ilişkiler birbirlerini ismen tanıma seviyesindedir. Köyde Sünni olan kimse bulunmamaktadır. Köy kendi içerisinde dışarıya karşı kapalı bir yapıdadır.

Ormanlarda birlik vardı. Herkes herkesi tanır bilirdi. Kurallar daha keskindi. Orman Bakanlığı'ndan gelir ağaçları işaretler giderlerdi. Biz kimseye haksızlık olmasın diye aramızda kura çekerdik. Kime neresi gelirse o hane gider oradaki ağaçları keserdi. Sabah erkenden kalkıp işe başladık. Biz elektrikli testere ile ağacı yerden keserdik. Düştüğünde kalan işi kadınlarla beraber yapardık. Kadın olmadı mı Tahtacılık yapamazsın. Akşamları hep beraber otururduk. Mengi oynardık, perşembe günleri cem ederdik. Şimdi günde gündelik işçiliğe gider olduk. Ağaç dökeriz, meyvesini toplarız toptancıya verimiz. Ondandaydı kahvehaneye gideriz. Orada hep beraber yine otururuz. (K11, Erkek)

Katılımcıların anlattıkları ve Elmalı Akçaeniş Köyü'ne yönelik sosyal ilişkiler ele alındığında güçlü bağları olduğunu söylemek mümkündür. Ormanlarda sahip oldukları sıkı bağları günümüzde yerleşik hayata taşıyabilmiş ender topluluklardandır. Bu durum bir örnek ile açıklanacak olursa köyde kadınlar birbirlerinin evinde hangi gıdanın olduğunu neyin eksik olduğunu bilmektedir. Birinin evine misafir gelirse diğerleri yiyecek bir şeyler hazırlayıp ikram olarak sunmaktadır. Kadınlar ve erkekler daima birbirlerinin yüzlerine bakarak konuşmakta ve beraber oturmaktadır. Bireyler birbirlerini yanaklarından öperler ve buna günlük hayatta da niyazlaşma adını vermektedirler. Evlerine gelen her misafiri muhakkak sofralarında misafir ederler. Köylerine gelen misafirin yabancı olduğunu anlayanlar hiç çekinmeden evlerine davet ederler. Katılımcının ifade ettiği gibi kahvehanelerde kadın erkek beraber oturmaktadırlar. Kadınlar yazın kahvehanelerde dondurma satarak gelir elde etmektedir. Erkekler akşamları bazı mekânlarda toplanıp oyunlar oynayıp eğlenmektedir. Çalışmadıkları zamanlarda ise merkezde yaşayan çocuklarını ziyaret ettiklerini belirtmişlerdir. Kadınlar genellikle ev işleri ile ilgilenir, erkek yardımcı konumdadır. Bölgeleri gereği sebzelere erişimleri kolay olduğu için fasulye, patlıcan, biber gibi gıdaları kuruturlar. Köy içinde kurulan pazar vardır ve alışverişlerini buradan yaparlar. Kadınların ve erkeklerin kahvehanelerde bir arada oturarak sohbet ettiğini görmek mümkündür. Yaşam düzenlerindeki denetleme, hareket etme ve dayanışma unsuru “düşkünlük” göz önünde bulundurularak da gerçekleştirilir. Toplumsal düzeni sağlama ve bir denetleme mekanizması olarak yer almada “düşkünlük” Alevi toplumları açısından hassas bir yerdedir. Günlük yaşantılarını bu hassasiyete göre biçimlendirmekte ve normlara uygun bir yaşam biçimi sergileme gayreti içinde bulunduklarını ifade etmektedirler.

Manavgat Gültepe Mahallesi içerisinde dayanışma unsurlarının dini pratikler ile güçlendirilmeye çalışıldığı ifade edilebilir. Dönemlik çalışmak durumunda kalan halk her zaman birlikte zaman geçirememekte ve paylaşımlarda bulunamamaktadır. Tahtacılık mesleğini erken dönemlerde bırakanlar için bu yapı daha da çözülmüş bir haldedir. Haneler arası komşuluk ilişkileri devam etse de çalışma dönemlerinde kopukluklar meydana gelmektedir. Katılımcıların anlatılarına göre bölge halkının Sünni halk ile birlikte yaşıyor olması ilk başlarda onların kendi içlerine kapanmalarına neden olsa da zamanla birlikte yaşamaları birbirlerine uyum sağlamalarına neden olmuştur. Tahtacılar ve bölgede yaşayan Sünni halk arasında komşuluk ilişkileri kısa sohbetler ile sınırlı düzeydedir. İbadetleri ve kendi geleneklerinde yer alan pratikleri yerine getirecekleri zaman Tahtacılar kısmen de olsa bir araya gelebilmektedir. Birbirlerini korumakta ve gözetmektedirler.

3.16. Katılımcıların Yaşadıkları Sorunlar ve Beklentileri

Araştırma sahasında katılımcıların sorunlarını ve beklentilerini anlayabilmek adına farklı başlıklarda sorular yöneltilmiştir. Sorulara alınan cevaplar farklı kategorilerde toplanarak yorumlanmıştır. Ormanlarda yaşadıkdan sonra yerleşik bir şekilde yaşamaya başlayan Tahtacılar için şehir merkezlerinde bulunan üretim biçimleri içerisinde yer almak ve kent ile ilişki kurmak, hizmetlerden yararlanabilmeyi olanaklı hale getirmesi haricinde farklı problemleri de beraberinde getirmiştir. Bu problemleri daha detaylı anlayabilmek için farklı başlıklar altında beklentiler belirlenmeye çalışılmıştır.

3.16.1. Tahtacıların Problemleri

Tahtacılar yaşadıkları mekânsal dönüşümde ‘eskisi kadar birlikte vakit geçirememesi’ noktasını sık sık vurgulamıştır. Daha sıkı dayanışma içerisinde yaşayan toplumda çözümler, uzaklaşmalar ve unutulmalar olması onların problem olarak ifade ettiği alanlardan biridir. Tahtacılar kendi içlerinde dinamik ve sıkı etkileşim bağlarına sahip topluluktur. Bu bağların değişime uğraması kültürel anlamda pek çok problemi de beraberinde getirmiştir.

Eskiden birlik vardı. Şimdi kalmadı. Herkes bir yere dağıldı. Cemlere de gelen çok az kimseler var. Dedeler İkrar verenler kalmadı desek yeridir. Gençler şimdi gidiyor sabah 8 akşam 5 çalışıyor. Ne ara çıkacakta buralara gelecek bilen yok. Biz bağlarımızdan kopmadık desek de yine kopuyor insan. Onların yanına gidince cem oluyor, yer uzak gelemiyoruz. Başka dede tanımıyoruz. Girmeyiz erkânına. Bizdeki öyle camiye gitmek gibi değildir. İbadet birbirini bilen erkâna ile yapılır. (K5, Kadın)

Katılımcının da işaret ettiği gibi bölgeden dışarıya yapılan göçler ve dedelerin sayısının azalması kendi toplumları açısından Aleviliğin temel sorunları olarak değerlendirilebilir. Ayrıca kapalı toplum olmaları sebebiyle ibadetlerini yalnızca kendi erkânları ile yerine getirmeleri günümüz şartlarında onları zorlayan bir durum haline gelmiştir.

Uzak köylerden gidenler var yine Tahtacılık yapmaya. Bizden kalmadı. Yaşandık artık. Çocuklarda göçtü gitti şehre. Biz okula gidemedik, köye gelince onlar gitmeye başladı. Eskiden yazın ormanda çalışır kışın okula giderlerdi. Her birimizde bir yara var o zamandan kalan. Sigortası yok tahtacılığın. Ölen öldüğü ile kalıyor. Kaç kişi kolunu bacağını kaybetti, kaç genci ağaçların dibine gömdük bilen

yok. Şimdi eskisi gibi değilmiş gerçi. Eskisi gibi olmasa ne olur, biz yapamadıktan sonra. Artık iş ormanda değil şehirde, turizmde hizmette. (K9, Erkek)

Tahtacılığın temel sorunu meslek itibariyle sosyal güvenceye sahip olmamalarıdır. Katılımcının ifadeleri bu durumu destekler niteliktedir. Orman koşullarında yaşamının eğitime engel olması da Tahtacılığın temel sorunlarından birini oluşturmaktadır. Sağlık koşullarının iyi olmaması, acil yardım imkânlarının yetersiz olması gibi sebepler bireyleri tahtacılık işinden uzaklaştırmıştır. İş imkânlarının farklı kollara yayılması da bu mesleğin eskisi kadar yapılmamasının sebeplerinden biri olarak belirtilebilir.

Ailemiz yıllarca dağlarda Tahtacılık yapmış gelmişler. Biz burada doğduk burada büyüdük. Aleviyiz. Şimdi bir işe girecek olan illaki nereli olduğunu soruyorlar. Söyleyince ne tarafından diyorlar. Yani alevi tarafından mı Sünni tarafından mı? Ben işi yapabilir miyim yapamaz mıyım bakmıyorlar. Bir tanıdık vesile oldu bir işe girdim üç yıl çalıştım. Kimseye demedim aleviyim diye. Bir tane kız anlamış ki ben aleviyim benimle irtibatı kesti. Konuşmaz oldu. (G13, Erkek)

Kendim para biriktirdim sigortaya yatırdım emekli oldum. Devlet bana sigorta yapmadı. Şimdiki gençler hep işsiz. Biz bulgur aşı yeriz o yeter amma elbet başka şeye de para lazım. Arada gündelikçi işe gidiyorum ki işten bile saymamak lazımdır. Geçim zor. Her şey pahalı. Alacaklarımızı karşılamak çok zorlaştı. Geçinmek de zor tabi. (K14, Erkek)

Manavgat Gültepe Mahallesi ve Elmalı Akçaeniş köyünde yaşayan katılımcıların en büyük sorunlarını karşılaştırıldığında; Manavgat Gültepe Mahallesi'nde yaşayan katılımcılar genellikle etnik ve dini olarak olumsuz anlamda ötekileştirmeye maruz kalmayı büyük bir sorun olarak görürken, Elmalı Akçaeniş Köyü'nde yaşayan katılımcılar maddi problemleri büyük bir sorun olarak görüldüğü bulgulanmıştır.

Biz küçük bir halkız. Herkesle barış içinde yaşamak en büyük dileğimizdir. Dışarıdan bize birilerinin dâhil olmasını istemeyiz. Bizden de kimsenin başka yere gitmesini istemeyiz. Zulüm yaparlar. Ayırmasınlar isteriz. Aşımızı bölüşürüz ancak bizi pis bilip yemezler. İsteriz ki herkes can olsun. Birlik her zaman iyi olandır. (G15, Erkek)

Devlet bizi yok saymasın. Aleviler de var Tahtacılar da. Alevilik kötü bir şey mi? Herkes Sünni gibi davranıyorlar. Türkler oruç tutar herkes bilir ki onlar oruçlu. Kimse dışarıda bir şey yiyip içmez. Bizim orucumuzu bilmezler, gizli tutarız. Mesela oruçta tıraş olunmaz ama kimse demez ki o oruçlu. Yine de tıraş olsun isterler. Sünniler cumaya gidiyor izin veriyorlar. Bizim de ibadetlerimiz var, bizi de bilsinler.

Okullar yapsınlar eğitim görsün çocuklarımız. Alevi diye iş vermezlik etmesinler. Alevi diye kız vermezlik etmesinler. Korkmayalım birbirimizden. (K10, Kadın)

İki grubun beklentileri karşılaştırıldığında Alevi olma konusunda ayrımcılığa maruz kalmak istemediklerini dile getirmişlerdir. İbadetlerinin toplumsal ve kamusal düzeyde kabul görmesine ilişkin bir beklentileri olduğu görülmektedir.

Tahtacılar mekânsal olarak dönüşüm yaşanması nedeniyle mesleklerini icra edememeleri, inanç pratiklerini düzenli bir şekilde yerine getirememeleri gibi sorunlar ekseninde kültürlerini kaybetme endişesi yaşamaktadırlar.

Köyümüzde cami var. Minaresi yoktur. Burası Alevi köyü neden cami yapıyorlar? İbadet yalnızca camide mi olur? Biz gitmeyiz camiye. Bizim cemevimiz vardır. Bundan önceki imam iyiydi. Bize uyum sağladı. Koca köy halkı imza topladı tayini çıkınca imamı geri isteriz diye. Burası Alevi köyü mümkün müdür böyle bir şey? Bize iyi olduğu için yaptık. Hoşgörü din de mezhep de ayırmaz. Minare yapacaklarmış. İstemeyiz dedik. Giden yok ki. Başka bir hayır işine harcansın o para. (K4, Kadın)

Kültürümüzden koptuk. Cemevine giden yok, eskisi gibi birbirini bilen yok. Gizlenir olduk karmaşık yaşayınca. Herkes dağıldı gitti. Ormanda çalışmak ayrıydı. Özledik o günleri. Şimdi kapımıza işaret mi koyarlar yoksa aşımıza mı karışırılar bilemeyiz. Bunun korkusunu yaşamak da üzer. Kendi içimizde yaşarız. Biri için iyi olan herkes için iyi olsun. (G5, Kadın)

Her iki grubun da kültürlerini kaybetme endişesinin biçimlerini ifade etmede ortak düşüncede olduğu söylenebilir. Aleviliğin bilinmesi ve kültürlerini yaşatma adına adımlar atılmasını istemektedirler. Ayrıca toplumsal ayrışma yüzünden yaşanan ‘kapı işaretlemeleri’ gibi sorunları da dile getirmişlerdir. Tarihsel süreçte yaşanan, günümüzde de devam eden dışlamalar ve uzaklaştırmalar, onların kapalı yapısının devam etmesine ve kendi içlerinde bu kültürel aktarımın zayıflamasına sebep olmuştur. Bu da kültürü kaybetme ve pratikleri yerine getirememe endişesini destekleyen bir görüntü sunmaktadır.

3.16.2. Katılımcıların Dernek Üyelikleri ve Örgütlenmeye Yönelik Bakış Açıları

Günümüzde Alevi dernekleri kültürü yaşatma ve koruma gibi başlıklar altında şekillenmektedir. Bu dernekler genellikle kentlerde kendi başlarına yaşayan Alevileri bir arada tutabilme ve dayanışma zeminini kuvvetlendirme amacıyla faaliyet göstermektedir.

Tahtacılar kendi erkânları ile birlikte ibadet ettikleri için şehir merkezindeki cemevlerine genellikle gitmemektedirler. Birbirini tanıyor olmak bu anlamda önemlidir.

Kendi bölgesel bağlarına daha çok önem verdikleri için, kent merkezlerinde ya da farklı şekillerde örgütlenmelere katılmamaktadırlar. Manavgat Gültepe Mahallesi katılımcıları dernek üyeliliklerine ılımlı yaklaşmakta, derneklerin kültürü yaşatma adına öğretici bir işlevselliğe sahip olduğunu düşünmektedir.

Kültürümüzü yaşatma ve öğrenme adına Alevi Kültür Derneği'ne üye oldum. Çocuğun okulu için kışın merkeze gidiyoruz. Burada iyi öğrenemiyor ancak onu götürdüğümde kültürünü inanışını bilsin istiyorum. Cem görsün, dede görsün, dindeki ilmi bilsin. (...) Eskisi gibi kalmadığı için isteriz ki çocuklar da hâkim olsun kendi kültürüne. (G7, Erkek)

Biz öyle derneklere üye olmuyoruz. Gençlerimiz kendilerince bir şeyler yapıyorlar. Sosyal medya üzerinden toplanıyorlar çağrılar yapıyorlar. Kültürümüz yaşasın diye unutulmasın diye çaba gösteriyorlar. Sadece o gruplara dâhil olup bizlerde bir şeyler yazıyoruz. Onun haricinde bir yere üye değiliz. Kendimiz zaten hep beraber buradayız. Gelen yine buraya gelir. Şenliklerimiz olur katılırız oynarız eğleniriz. Bir yere üye olunca onun gerekliliklerini yapmak lazım. Buna nasıl zaman ayıracaksın ki? Onun için en iyisi kendimizle kalmaktır. (K9, Erkek)

Saha çalışmasında Elmalı Akçaeniş Köyü katılımcılarından hiçbirinin herhangi bir vakıf ya da derneğe üyeliği bulunmadığı bulgulanmıştır. Manavgat Gültepe Mahallesi'nde yaşayan katılımcılardan ise bir kişi Alevi Kültür derneğine, üç kişi de Alevi Gençlik Derneklerinde faaliyet yürüttüklerini dile getirmiştir. Ayrıca çocuklarının ya da gençlerin internet üzerinden gruplar oluşturduğunu bir araya gelip bu kültürü yaşatma arzusunda olduklarını ifade etmişlerdir. Ortak eylemlerde bulunma noktasında, Tahtacılar kendi deyimleriyle 'kendilerinden olan' yani Alevi toplulukları tercih etmektedir.

Bizimki bir Sünni'nin her camiye gidip namaz kılmasına benzemez. İbadet dediğin dostlarla, insanlarla bir arada yapılandır. Onlar kendi kendilerine namazlarını kılarlar. Şöyle düşünelim, oturdun namaz kılıyorsun önündekinin ensesini görüyorsun, sadece önüne bakmak zorundasın. Selam diyorlar sağa dönüyorsun, o da sağa dönmüş ensesini görüyorsun, sola dönüyorsun o da sola dönmüş ensesini görüyorsun. Birbirlerinin yüzünü ya namaz başlamadan görürler ya da bitince. Biz her canın yüzüne bakarız. O yüzler bizden olandır. Başka yerlere gitmeyiz. Bir arada olabildikçe oluruz. Olduğumuz yer yine burasıdır. Siyasi şeylere, örgütlere bulaşmayız. Oy veririz o kadar. Onu da devlet imkân olarak sağlamış bize ya ondan yani. Hak diye, gereklilik diye, sesimiz duyulsun diye her vatandaş gibi oy veririz. Gençler öyle paylaşımlar yaparken bize sorarlar, anlatmak için bizleri. (...) Yine onayımızı alırlar öyle anlatırlar. Onları de etkinlik oluşturmak, beraber mengidir cemdir bunları yapmak hatırlatmaktır. Ama hepsi değil tabi 3-5 kişi yaparlar bunu. (K7, Erkek)

Katılımcının da ifadesine göre Akçaeniş Köyü halkı örgütlenme ya da dernekleşmeye sıcak bakmamaktadır. Kent merkezinde ibadet olarak yer edinmediklerini ve farklı mezhep topluluklarıyla farklı ibadet biçimleri olması da onların yine coğrafi olarak kendi içlerinde kalmalarına sebep olmuştur. Bir kısım gençler bölgede bulunan bilirkişileri kaynak olarak kabul etmekte ve sosyal medyada kısıtlı bir şekilde paylaşım yapabilme gayretinde bulunmaktadır.

3.16.3. Katılımcıların Siyasi Görüşleri

Çok kültürlü toplumlarda ayrımcılık yapmama politikası bunun bir mesele olarak görünmesine neden olmaktadır. Bunu nasıl yaptığı daha önemlidir. Devlet kamusal alana yönelik vatandaşlık hakkı olan her birey için eşit erişim haklarına sahip olmayı sağlar. Kamusal alanda eşit hak ve özgürlüklere sahip olan topluluklar, özel alanda kendi gayretleri ile kültürlerini ve gündelik yaşam biçimlerini devam ettirmekte özgürdür (Tok, 2003:185-186). Tahtacıların siyasi görüşlerini anlamak için katılımcılara sorular yöneltilmiştir. Yanıtları genellikle ortak söylemler içermektedir.

Açıkkası içlerinde Alevi var mı diye bakıyorum. Çünkü bizi birilerinin temsil etmesi gerekiyor. Bizim derdimizi bilmesi anlatması lazım. Eskisi kadar çok değil miyiz sanki? Elbette çokuz ama neredeler? Temsil eden birilerinin olması lazımdır. Birinin çıkıp ‘Aleviler de var Tahtacılar da var, böyle sorunları var.’ demesi lazım. (...) Sanki herkes Sünni mi? değil. Çerkez var, Ermeni var, Rum var. ‘Biz birlikte güzeliz.’ Demesi lazım. Sen O’sun Bu’sun değil. Bu topraklar anca öyle güzel olur. Neden korkarak yaşayalım ki? (K7, Erkek)

Mecliste nasıl şeyler söylediği neyi savunduğu kime oy vereceğimizi belirliyor tabi. Neye ne kadar sahip çıktığı, bize ne kadar hitap ettiği önemlidir bizim için. Bakıyoruz mesela bizim lehimize bir şey varsa ona göre oy kullanıyoruz. Vatanını milletini seven insanlarız. Birlikte de yaşayabiliyoruz sonuçta. En güzeli hepimize uygun ve eşit davranılmasıdır. (G12, Erkek)

Alevilerin yaşadıkları problemleri duyurabilmeleri adına mecliste kendilerini temsil edebilecek birilerini görmek istedikleri söylenebilir. Kendilerini anlatabilecek kişilerin yine kendilerine ait özellikleri taşımasının yanı sıra problemlerini aktaracak kadar ilgili olmasını beklemektedirler. Söylemlerde yine birleştirici unsurlar göze çarpmaktadır. Saha gözlemleri esnasında dikkat çeken bir diğer husus ise pek çok hane de Atatürk resminin yer almasıdır. Katılımcıların anlatılarıyla; Alevilikte bir inanışa göre özel olan ruh, önce Ali’ye sonra Hacı Bektaşî Veli’ye ardından da Atatürk’e intikal etmiştir. Katılımcılar sık sık Atatürk’e olan

sevgilerinden de bahsetmişlerdir. Bu sevginin de oy kullanma eğilimleri üzerindeki etkisini ve siyasi görüşlerindeki sebeplerden olduğunu vurgulamışlardır.

Atatürk ile ilgili Alevilikte pek çok anlatıya rastlamak mümkündür. Bunlardan bir tanesi Zenger'in (2000: 33) *Post modern Şamanizm Alevilik ve Halk Ozanları* isimli kitabında Atatürk'ün Hacı Bektaş kasabasına yapmış olduğu ziyaret ile ilgilidir. Atatürk milli mücadele zamanında yapmış olduğu bu ziyarette bölgenin ileri gelenleri ile tanışmıştır. Sünni ve Alevi kişiler Atatürk ile tanıştıktan sonra ona hayran olmuş ve mücadeleye ona olan güvenlerinden dolayı destek vermişlerdir. Bu destek birlik olmayı sağladığı için Atatürk'ün bilge bir kişilik ve hayranlık uyandırıcı bir özelliği olması sebebiyle Alevi toplumlarında yeri ve önemi açısından önemli bir liderdir.

Aleviler milli mücadeleyi desteklemiş ve meclise kendi içlerinden temsilciler göndermiştir. Atatürk'e olan sevgileri, güvenleri ve bağlılıkları dolayısıyla CHP'yi seçimlerde tercih etmektedirler. Döneminde Demokrat Parti'nin içerisinde Aleviler için lider konumunda olan önemli kişilerin yer alması, onların destekleme sebepleri arasında yer almaktadır (Yılmaz, 2005:101-103). Yakın tarih itibarıyla de oy verme eğilimleri benzer şekildedir. Tahtacı Alevi toplum için temsillerin sağlanması oldukça önemlidir. Kendilerini ifade edebilecek kimselerin yine kendilerinden olan yani problemlerini bilen ve yaşayan kişiler tarafından dile getirilebileceğine inanmaktadırlar.

3.16.4. Katılımcılara Göre Türkiye'nin En Büyük Problemleri

Katılımcıların Türkiye'de en büyük problem olarak gördükleri alanları anlamak adına farklı başlıklarda sorular yöneltilmiştir. Bu anlamda katılımcılar kültürel, siyasi ve ekonomi gibi farklı başlıkları pek çok kez vurgulamışlardır.

Pek çok problem var. Bir tane söylemek olmaz. Her şeyden önce ülkede kim yaşıyor nasıl yaşıyor bilmek lazım. O kapıdan çıkıp milletin haline bakmak lazım aç mı tok mu diye. Bana göre sadece yönetiliyoruz ama bizi tanımadan yönetiyorlar. Bir Tahtacı olarak cevap verecek olursam derim ki Aleviliği kötü bir şey gibi görüyorlar. Bizi ayıracak şeyleri söylemek yerine kollasalar fena mı olur? Herkes insan deseler fena mı olur? Ben bilmiyorum ki neden böyle yapıyorlar. Bizler iyi olan şeyleri destekleriz ama kötü niyet sezdik mi işte orada uzaklaşırız. Bizim kapımızı işaretleyene ses çıkaracak, hatta onun o seviyeye gelmesine engel olacak şeylere ihtiyacımız var. (K10, Kadın)

Bence işsizlik en büyük sorun. İş yok ki. Olan iş hep ayakçılık. Verdikleri para üç kuruş. Kim doysun o parayla? Bak asgari ücrete, kime yetsin? Çocuk okuyor, aş yeniyor. Her şey zaten pahalı. Onca genç okuyor ama sonu işsizlik. Bunların çözülmesi lazım. İnsan barınacak, karnı doycak, eğlenecek ki mutlu

olsun. İşsiz olursan nasıl mutlu olacaksın? (...) 4 sene okul oku, sonra ne olacaksın? Bir güvence olması lazım. Bu güvence bizleri rahatlatır. (...) Ellerin cebinde geçer olursun boş boş, ses de çıkaramazsın ki 'iş beğenmiyor' derler. Böyle olmaz. İş lazım, aş lazım. (K8, Erkek)

Herkes eğitilmiş olsa güzel olur. Okula gidebilmek lazım. Ben ortaokul mezunuyum. İsterdim ki daha çok okuyayım ama imkan olmadı. Okul ücretsiz ama yolu var, yemesi var, kitabı, defteri bunlar hep para. Ben okurken eve kim bakacak? Para da lazım.(...) Eğitim başka bir şey. İnsan öğrenir ve gelişir, okur. Okuyan adamdan fayda gelir. Ülkeyi büyütür. Herkes okursa dünya çok daha iyi bir yer olur. Okumak diyoruz ama eğitimin iyi olması sağlam olması da lazım. (K2, Kadın)

Kültürleri, adetleri, gelenekleri ve görenekleri korumak lazımdır. Bunun için bir şeyler yapılmalı. Bizler de isteriz çocuklarımız kopmasın, yanımızda olsun, mengiler devam etsin. Koşullar el vermiyor. Bir şeyler eksik kalıyor. İnsan ne için yaşar?(...) Bir şeyler devam etmeli, herkes birbirini sevmeli, anlayışlı olmalı. 'Benim inancım böyle ben böyle ibadet ediyorum' dediğimde ayırmamalı. Saygı duymalı. Destek olmalı ki bu kültür bu inanış korunsun. (G8, Erkek)

Katılımcılar toplumsal birlik ve beraberlik noktasına dikkat çekmiştir. Önceleri kendilerini de geriye çeken Tahtacılar günümüzde bu uyum sürecinin saygı çerçevesinde olması gerektiğini çünkü bu durumun artık bir zorunluluk haline geldiğini vurgulamıştır. Eğitim, sağlık, işsizlik ve kültürel pratiklerdeki problemlerin birleştirici unsurlar ile çözülmesi gerektiğini aktarmışlardır.

3.16.5. Katılımcıların Gelecek Beklentileri

Bireyler hayatlarına devam edebilmek adına gelecek konusunda daima kendilerini güvende hissetmek isterler. Temel ihtiyaçların giderilmesi ve gerek fiziksel gerek sosyal anlamda güven ortamının oluşması, onların hayata bakışının daha olumlu çizgilerde olmasını sağlayacaktır. Bu anlamda problemleri belirlemede ve sosyal çözümleri anlamada katılımcıların gelecek tasavvurları önemli bir yer tutmaktadır. Onların neler hissettiği, gelecek hakkındaki fikirleri ve hayalleri bir topluluğu anlamada önemli hususlardandır.

Gelecek bizler için bilinmezdir. Yani isteriz ki güzel şeyler olsun tabi. (...) Bizler kardeşçe barış içinde yaşarsak güzel olur. Daha demokratik, ayrımcılık olmayan, herkes için eşit ücret ve eşit hoşgörünün olduğu bir dünyada yaşamak isteriz. Kavga olmasın, küslük olmasın isteriz.(...) Kendi kendimize yaşıyoruz ama bize çok sorun çıkartıyorlar. Cemevlerimiz de ibadethane olsun, kabul edilsin. Biz her şeyi kendi çabalarımız ile yaparız. Giderlerini de kendimiz karşılıyoruz ancak elimizden tutanımız olsa fena olmaz. Daha güçlü oluruz. Mutlu oluruz. Biz kapımıza geleni çevirmeyiz. İsteriz ki her yer böyle olsun. Savaşlar bitsin, ülkemiz birlik ve beraberlik içinde yaşanacak yer olsun. Güvensiz yer olmasın. (K1, Erkek)

Geçmiş daha güzeldi gibi geliyor gelecektense. Ailelerimiz anlatıyor o hep beraber oldukları zamanları ama o zamanlar azaldı tabi. Teknoloji gelişti, insanlar koptu. Daha da kopacak ve herkes kendi başına kalacak gibi geliyor. Mesela okumaya gidiyor, orada tek başına bir hayat kuruyor. Kültüründen ve mirasından kopmuş bir hayat. Kim ister öylesini? Ama mecbur kalıyor. Kendi başına yaşaması, hayatta kalması lazımdır. (K11, Kadın)

Katılımcıların örnek söylemlerinde geleceğe dair umutlu ve umutsuz olma farklılıkları göze çarpmaktadır. Elmalı Akçaenış katılımcıları daha birlik, beraberlik ve kolektif hareketlere dikkat çekerken, Gültepe Mahallesi katılımcıları çözülmüş yapıdaki kültürel kopuşların olumsuzluğu, teknolojinin bireyi yalnızlaştırması ve imkânlardan faydalanabilmek için fiziki ve kültürel kopuşların olumsuzluğuna değinmiştir.

SONUÇ

Çalışma kapsamında Tahtacıların yerleşik hayata geçtikten sonra geçmişten kalan kültürel pratiklerini günümüze ne düzeyde taşıdıkları ve gündelik hayatlarında kültürel pratiklerinin nasıl bir görünüme sahip olduğu incelenmiştir. Tahtacıların yoğun olarak yaşadıkları iki yerleşim alanı olan Elmalı Akçaeniş Köyü ve Manavgat Gültepe Mahallesi karşılaştırılarak bireyler arasındaki etkileşim biçimleri, inanç pratikleri, Tahtacılık dönemi gelenek ve yaşam düzenini ne ölçüde devam ettirebildikleri, yaşadıkları problemleri ve beklentileri ortaya çıkarılmıştır.

Çalışma kapsamında yer alan katılımcılar, araştırma sahasında tahtacılık mesleğini son icra eden nesil olma özelliğini taşımaktadır. Tahtacılar mesleğini gerçekleştirdikleri dönemlerde eğitim olanaklarına uzak alanlarda çalışıyor olmaları sebebiyle özellikle bu mesleği icra eden son neslin eğitim seviyesinin düşük olduğu bulgulanmıştır. Bu hizmetten uzak kalmalarına rağmen eğitim onların için önemli bir meseledir ve eğitilmiş bireyler toplum içerisinde saygı görmektedir. Manavgat Gültepe Mahallesi'nin merkeze daha yakın olması ve eğitim kurumlarının faaliyetinin devam etmesi nedeniyle Elmalı Akçaeniş Köyü'ne oranla eğitim seviyesi daha yüksektir. Cinsiyet bağlamında değerlendirildiğinde her iki bölgede de kadınların erkeklere göre eğitim seviyeleri daha düşüktür. Bunun nedeni, kadınların hem ev içi emek kısmında yer almaları hem de tahtacılık mesleğinin devam ettirilebilmesinde kadınların da görev alması olarak ifade edilebilir.

Çalışma esnasında Tahtacıların güncel meslekleri ve gelir durumları da saptanmıştır. Katılımcıların anlatılarıyla belirtilebilir ki tahtacılık iyi gelir sağlayan bir meslek olmasına rağmen günümüzde Tahtacıların gelir seviyesi çok yüksek değildir. Göçebe bir şekilde yaşayan toplum, herhangi bir mülk edinme arzusunda olmamıştır. Yerleşik hayata geçtikten sonra mülk edinmeye başlamışlardır. Günümüzde gelir seviyelerinin düşük olmasının nedeni ise sigortalı bir işte çalışma imkânı bulamamış olmalarından kaynaklanmaktadır. Eğitim seviyeleri düşük olduğu için daha az nitelik gerektiren mesleklerde çalışmak durumunda kalmaktadırlar. Tahtacılık mesleği onların vücutlarında yaralar bırakan ve yıpratıcı bir iş olması sebebiyle bu mesleği gerçekleştirmiş olan son neslin bugün sağlıkları ağır işler yapmaya el verişli değildir. Bu sebeplerle genellikle gündelikçi işlerde çalışarak günlük kazanç elde etmektedirler. Manavgat Gültepe Mahallesi ise bulundukları bölge gereği turizm

işine yönelmektedir. Her iki bölgede de biri işe girdiği zaman diğer yakınları için referans olmakta ve çalıştıkları yerde sosyal ilişkilerini devam ettirmektedirler.

Yeni nesiller iş kollarının farklılaşması sebebiyle köy ve mahallelerden ayrılarak genellikle şehir merkezinde yaşamaktadır. Kimlik açısından mesleği icra etmemelerine rağmen kendilerini “Tahtacı” olarak tanımlamaya devam etmektedirler. Bu tanım yalnızca sembolik düzeyde kalmakta ve onların hangi inanç ve kültür grubuna ait olduklarına işaret etmektedir. Günümüzde Tahtacıların, kendi topluluklarına yönelik aidiyetlerini pekiştirmek için yolun gereklilikleri olan ikrar ve musahip olma gibi pratikleri yerine getirme şartları göçebelik dönemlerinde olduğu gibi sıklıkla uygulanmamaktadır. İbadetlerini yalnızca kendi erkânları ile birlikte yerine getirme zorunluluğu olan Tahtacılar için, bölgeden ayrıldıkları zamanlarda bu pratikleri yerine getirmeleri daha güç hale gelmiştir. Bu gibi sebeplerle yeni nesillerden ikrarını vermeyenler çoğunluktadır. Şehir merkezinde yaşayan Tahtacılar sık sık ailelerini ziyaret etmekle beraber kültürel ve inanç gelenekleri kapsamında gerçekleştirilen etkinliklere katılım gösterebilmektedir. Elde edilen verilere göre geçmişte bir arada yaşayan Tahtacıların günümüzde bir arada yaşayamamaları toplumsal bağlarının zayıflamasına neden olmaktadır. Bu durum inanç pratiklerini yerine getirememeleri ile sonuçlanmıştır. Gerçekleştirilen etkinlikler, bağları kuvvetlendirme amacı taşımasına rağmen yeterli olmamakta yalnızca kültürel kimliklerin anımsanmasını sağlamaktadır.

Elmalı Akçaeniş Köyü ve Manavgat Gültepe Mahallesi kapalı yapıları açısından karşılaştırıldığında, Akçaeniş Köyü bu özelliği günümüzde hala sürdürebilmektedir. Köylerine Alevi olmayanların yerleşmesine izin vermemektedirler. Gültepe Mahallesi’nde yaşayan Tahtacılar ise kapalı toplum özelliğini devam ettirememektedir. Bölgeye yerleşen farklı topluluklar, Tahtacıların kültürel ve dini pratiklerin daha gizli bir şekilde gerçekleştirmelerine sebep olmuştur. Ayrıca bölgenin turizme uygun yapısıyla beraber kişiler bu iş koluna yönelmiş ve gündelik hayat pratiklerinden de kopmuşlardır.

Aile yapısı açısından bakıldığında Tahtacı Aleviler ataerkil toplum özelliklerini göstermektedir. Tahtacı Aleviler için en önemli sorunlar arasında yer alan konu ise etiketlenmedir. Alevi olmalarının farklı topluluklar tarafından olumsuz bir şekilde görülmesi onlar için pek çok sıkıntıya sebep olmaktadır. Bu nedenle farklı dini gruplar ile evlilikleri onaylamamaktadırlar. Özellikle kız vermelerde, kızlarının dini pratikler açısından baskı göreceğini düşünmektedirler. Kendileri de farklı inanç ya da mezhepten kişilerden kız alma taraftarı değildir. Sünnilere kız vermek Elmalı Akçaeniş Köyü’nde hala düşkünlük sebebi sayılırken aynı durum Manavgat Gültepe Mahallesi’nde geçerli değildir. Ceza verecek

dedelerin bölgeler ile bağlarının zayıflaması, benzeri toplumsal çözümlerin önünü açmıştır. Kültürün taşıyıcısı ve öğrenilen ilk kurum olan aile kurumunda evlilikler eskisi gibi kendi içinde gerçekleşmemektedir. Kimliklerin iç içe geçmesi açısından, hâkim olan kültür ya da kimliğin diğer kimliklere yönelik uygulamalarının ne ölçüde olacağı bilinmemektedir. Bu anlamda bireyler farklı inanç pratiğine sahip bireylerle evlilikler gerçekleştirdiğinde kendi pratiklerine yönelik nasıl bir etkinin olacağını bilemedikleri için bu tür evlilikler gerçekleştirmekten kaçınabilmektedir.

Tahtacılar farklı ortamlarda bulunduklarında günümüzde hala kimliklerini açık bir şekilde ifade etmemekte, gizlilik içerisinde yaşamayı tercih etmektedir. Bunun sebebi tepki alacaklarından endişe etmelerinden kaynaklanmaktadır. Kendi deyimleri ile kendilerinden olan (Alevi olan) biri olduğu müddetçe açıkça bunu dile getirmektedirler. Tahtacıların kentlerde ve kendi yaşam bölgelerinde farklı kültürel kimlikler ile bir arada yaşaması, diğer kimlikler ile etkileşime geçmelerine ve sonucunda yeni davranış ve eylemlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu anlamda kültürel ve dini kimliklerinde farklı motiflerini görmek mümkündür.

Tahtacı Alevilerin gelenek, inanç ve değerlerini simgeleyen pek çok sembolleri vardır ve bu semboller onların hayatlarında oldukça önemli bir yere sahiptir. Pek çok nesneye inanç boyutunda anlam yükleyen Tahtacılar hakkında çalışabilmek adına bütün bu sembolleri bilmek gerekir. Örneğin evlerine girerken eşiğe basmamak bunlardan bir tanesidir. Antalya bölgesinde yaşayan Tahtacılar için Abdal Musa türbesi önemli bir yer tutar ve oradan aldıkları her bir nesneyi evlerinin en önemli köşesine yerleştirirler. Bunlar genelde çaput parçaları ve bölgeden alınan topraktır.

Tahtacı toplumlarında dedeler oldukça önemli bir yere sahiptir. Bilge kişi ve lider konumunda olan dedenin aktif bir şekilde bölgelerde yer almaması birleştiriciliği sadece bireysel etkileşim ile sınırlamıştır. Dedenin olması inanç pratiklerinin ve yola girme şartlarının gerçekleştirilmesinde önemli şartlardan bir tanesidir. Çünkü dede dua ederek yeni oluşacak kurumları ilan eden kişidir. Musahiplik yani kardeşlik gibi uygulamaların ve ikrar vermenin günümüzde genç bireyler tarafından devam ettirilememesinin nedenlerinden bir tanesi de dedelerin bölgeleri seyrek bir şekilde ziyaret etmesinden kaynaklanmaktadır. Bu durum yeni aile kurumlarının oluşturulamamasına neden olarak toplumsal kontrol mekanizmalarını zayıflatmış ve bireylerin kimlik ve kültürlerini gereklerini yerine getirebilmeleri konusunda endişelere sebep olmuştur.

Turizm gibi işlerde çalışan Tahtacılar için bazı ibadetlerini yerine getirmeleri sorun haline gelmiştir. Örneğin oruç zamanı tıraş olunmaz, tırnak kesilmez iken; çalışma koşulları gereğince bu hususlara dikkat etmeleri gerekmektedir. İbadetlerini gerçekleştirebilenler ise bunu gizlilik içinde yapmaktadır. İş kollarının farklılaşması sebebiyle kentlerde yaşayan Tahtacı Alevilerin kültürel ve inanç pratiklerinin günümüz şartlarına göre değişime yüz tuttuğu söylenebilir.

Manavgat Gültepe Mahallesi'nde yaşayan bazı Tahtacıların ibadet biçimleri yerleşik hayata geçmeleri ve teknolojik aygıtların da etkisiyle değişmiştir. Kitle iletişim araçlarının gündelik hayatta daha çok yer alması, onların inançlarına yönelik görüşlerini etkilemiş ve ona göre şekillendirmiştir. Kendi erkânlarının her zaman bir araya gelememesi ve dedelerin sayısının azlığı nedeniyle onlara danışılabilmesi kitle iletişim araçlarından bilgiler edinilmesine sebep olmuştur. Bu da nihayetinde kendi dini pratiklerinden uzaklaşarak farklı pratiklere yönelmelerine sebep olmuştur.

Tahtacı Aleviler problemlerinin ifadesi noktasında siyasi olarak temsiliyete özen göstermektedirler. Kendilerinin sorunlarını ifade edebilecek kişilerin yine kendileri ile aynı sorunları paylaşan bireyler olduğuna inanmaktadırlar. Bu sebeple oy verme eğilimleri de buna göre şekillenmektedir. Elmalı Akçaeniş Köyü dernek ve vakıf gibi kurumlara üyeliklere sıcak bakmazken Manavgat Gültepe Mahallesi katılımcıları kültürel ve inanç hatırlatmaları açısından üyelikleri faydalı görmektedirler. Bu fayda sağlama düşüncesi yeni nesilleri kültürel açıdan bilgili hale getirme arzusundan kaynaklanmaktadır.

Tahtacılar teknolojik gelişmeler, küreselleşme, iş olanakları, kitle iletişim araçları gibi faktörlerle şehirler merkezlerine ya da yakınlarına göç etmiş ve şehir hayatına adapte olmaya başlamışlardır. Telefon, internet ve televizyon gibi araçların evlere girmesiyle beraber bu tür araçların etkisi Tahtacılar üzerinde etkisi yoğun bir biçimde gözlenmektedir. Ritüellerini gizlilik içerisinde gerçekleştirmekten vazgeçmişlerdir. İnsanı temel alan ve özellikle cem ritüellerinde “can” olarak birbirlerini kabul etme şekilleri, onların düşüncelerini daha da esnetmiş ve kendi deyimleri ile “cemleri meydana serdik” diyerek dini mensubiyet gözetmeksizin bireyleri yalnızca izleyici olarak ritüellerine almışlardır. Bu durum kapalı toplum yapısı özelliğinin esnekliğini göstermektedir. Toplum içinde kopuşların olması Tahtacıların kendi kültürel özellikleri haricinde pek çok dış faktör ekseninde de gerçekleşmektedir.

Tahtacılar bu kapsamda üzerine pek çok araştırma yapılması ve kültürel kimliklerinin öneminin literatürde fazlasıyla yer alması gereken bir topluluğu oluşturmaktadır. Çünkü

literatürde az sayıda kaynağın yer aldığı kültürel topluluklardan olan Tahtacıların yaşamış oldukları sorunları ve beklentileri anlama ve bunları açığa çıkarmanın önemli bir ihtiyaç olduğu söylenebilir. Tahtacılar yaşadıkları sorunlarını kendileri çözmeye çalışmış ve bu nedenle ilerleyen süreçte meydana gelebilecek problemler öngörülememiştir. Bu durum onların kültürel kimliklerinden uzaklaşarak yeni kimlikler edinmeleriyle sonuçlanmıştır. Hizmetlerden yeterince yararlanamamaları mekânsal dönüşümler ile sonuçlansa da bunun temel sebebini eğitim ve sağlık gibi hizmetlerin şehir merkezlerinde yoğunlaşmasından kaynaklanmaktadır. Antalya’da yapılan çalışma bulguları dâhilinde değerlendirilen saha ile ilişkilendirerek söylenebilir ki Tahtacı Alevilerin gerek inanç gerekse kültürel pratiklerini yerine getirebilmeleri adına, onlar ile iletişime geçilerek saha çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Bu çalışma Elmalı Akçaeniş Köyü ve Manavgat Gültepe Mahallesi’nde gerçekleştirildiği için sonuçları genellemek mümkün görünmemektedir. Antalya ilinde yer alan Finike, Kumluca, Altınkaya, Alanya ve Serik gibi Tahtacıların yerleşim yerleri olarak tercih ettiği alanlarda çalışmalar gerçekleştirilebilir. Bu sayede literatüre yeni çalışmalar kazandırılmanın yanı sıra yapılacak yeni çalışmalar ve mevcut çalışmalar arasında ilişkiler kurularak varsa farklılıklar ve benzerlikler ortaya çıkarılabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, A. (2008). *Dini Hayatı Anlama ve Yorumlama. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.*
- Akpınar, S. (2017). Öteki Kavramı Üzerine Romanlar. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi* , 11:330-344.
- Aksakal, E. (2014). Kültürel Kimliğin İnşa Sürecinde Melez Bir Kavram Olarak Alevilik. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 53:215-232.
- Aksüt, A. (2003). *Önce Türkmen Sonra Tahtacı.* İstanbul: Kayhan Matbaası.
- Altunışık, R. C. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri.* Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Arseven, A. D. (2004). *Anket Hazırlama (Alan Araştırmaları İçin).* Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Arun, Ö. (2006). İçerik Analizi Çalışmalarında Örneklem Sorunu. *Selçuk İletişim Dergisi*, 3:21-28.
- Asan, V. (1997). Isparta Tahtacılarına Dair Notlar. *Türk Tarih Arkeoloji Etnografya Dergisi* , 4:42-46.
- Atalay, B. (2018). *Bektaşilik ve Edebiyatı.* İstanbul: Ötüken Neşriyat Yayınları.
- Bal, H. (1997). *Sosyolojik Açıdan Alevi-Sünni Farklılaşması ve Bütünleşmesi.* İstanbul: Ant Yayınları.
- Bayart, F. (1999). *Kimlik Yanılsaması.* İstanbul: Metis Yayınları.
- Beaujean, A. O. (1995). *Tahtacıların Kutsal Kitabı Buyruk Hakkında Bir Kaç Not.* Ankara: Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Biçen, H. Y. (2005). *İnanışları ve Gelenekleriyle Tahtacılar.* Ankara: Tek Ağaç Yayıncılık.
- Bilgin, N. (1999). *Kolektif Kimlik.* İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Birdoğan, N. (1995). Tahtacıların Dünyü. *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel*

- Yapısı: Tahtacılar Sempozyumu Bildirileri*. 26-27 Nisan 1993, Antalya, s. 9-30.
- Bozkurt, F. (1990). *Aleviliğin Toplumsal Boyutları*. İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Bozkurt, F. (1995). Tahtacı Gelenekleri ve Buyruk Arasındaki Koşutluklar. *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı: Tahtacılar Sempozyumu Bildirileri*, 26-27 Nisan 1993, Antalya, s. 31-36.
- Büyükokutan, A. (2007). Muğla Yöresi Alevi Türkmenlerinde Mani Söyleme Geleneği. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 92:121-129
- Creswell, J. (2017). *Karma Yöntem Araştırmalarına Giriş*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cuche, D. (2013). *Sosyal Bilimlerde Kültür Kavramı*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Çakır, S. (2006). *Toplumsal Bilimlerde Yeni Yöntem Anlayışı ve Temel Yaklaşımlar*. Isparta: Fakülte Kitapevi.
- Çelik, C. (2007). Bir Kimlik Beyanı Olarak İsimler: Kişi İsimlerinin Sosyolojik Bir Yaklaşımı. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 2: 5-21.
- Çetin, E. (2017). *Gündelik Hayata Sosyolojik Bakmak*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Çıblak, N. (2000). *İçel Tahtacı Kültüründe Terim, Kavram ve Adlar Üzerine Bir Deneme*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını.
- Dalbay, R. S. (2018). "Kimlik" ve "Toplumsal Kimlik" Kavramı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31: 161-176.
- Daşdemir, İ. (2009). Devlet Orman İşletmelerinde Odun Hammaddesi Üretiminde Tahtacıların Rolü. *Ormancılıkta Sosyo-Ekonomik Sorunlar Kongresi*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 19-21 Şubat 2009, Isparta, s.196-205.
- Eliade, M. (1990). *Dinin Anlamı ve Sosyal Fonksiyonu*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Engin, İ. (1993). *Akçaeniş Tahtacılarında Dinin ve Dini Örgütlenmenin Günlük Yaşama Etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Engin, İ. (1998). *Tahtacılar, Tahtacı Kimliğine ve Demografisine Giriş*. İstanbul: Ant

Yayınları.

- Erden, A. (1995). Tahtacıların Günümüz Kültürel Yapılarından İzlenimler. *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı: Tahtacılar*, 26-27 Nisan 1993, Antalya, s. 53-66.
- Erdoğan, K. (1993). *Alevilik Bektaşilik*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Eroz, M. (1990). *Türkiye'de Alevilik Bektaşilik*. Ankara: KB Yayınları.
- Ersal, M. (2011). Alevi İnanç Sistemindeki Ritüellik Özel Terimler: Musahiplik. *International Periodical for the languages literature and History of Turkish or Turkic Volume* , 6:1087-1110.
- Ersöz, M. (1992). *Eski Türk Dini (Gök Tanrı İnancı ve) Alevilik-Bektaşilik*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Eyüboğlu, İ. Z. (1989). *Alevilik Sünnilik İslam Düşüncesi*. İstanbul: Der Yayınları.
- Georgieva, İ. (1998). *Bulgaristan Alevileri ve Derviş Baba Tekkesi*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Giddens, A. (2019). *Sosyolojik Yöntemin Yeni Kuralları: Yorumcu Sosyolojilerin Pozitif Bir Eleştirisi*. Sentez Yayıncılık.
- Goffman, E. (2018). *Toplum İçinde Davranmak: Etkileşimlerin Sosyal Düzenine Dair Açıklamalar*. Ankara: Heretik Basın Yayın.
- Gölpınarlı, A. (1992). *Alevi Bektaşi Nefesleri*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Gömeç, S. Y. (2016). *Şamanizm ve Eski Türk Dini*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Görkem, İ. (2000). *Baha Said Bey Türkiye'de Alevi-Bektaşi, Ahi ve Nusayri Zümreleri*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gülistan, A. G. (2016). Kültürel Peyzaj Değeri Açısından Yörük Kültürünün İrdelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi* , 2: 197-205.
- Günay, Ü. (2005). *Din Sosyolojisi*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Günay, Ü. (1996). *Din Sosyolojisi Dersleri*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Basımevi.

- Günay, Ü. (2001). *Ziyaret Fenomeni Üzerine Bir Din Bilimi Araştırması*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Gündüzöz, G. (2015). *Bektaşî Kültüründe Yemek Motifi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Güner, A. (1986). *Alevî Bektaşî Kimliği*. İstanbul: Milliyet.
- Güven, S. (1996). *Toplumbiliminde Araştırma Yöntemleri*. Bursa: Ezgi Kitapevi Yayınları.
- Horzumlu, A. H. (2017). Yörük Kültürünü Tanımak: Dernekleşme Faaliyetleri ve Yörük Şenlikleri. *Türkiye Mecmuası*, 27: 239-255.
- Jakob, F. V. (2013). *19. Yüzyılda Alman Şarkiyatçıların Bektaşilik Serüveni: Bektaşiler, Tahtacılar, Kızılbaşlar*. Ankara: La Kitap.
- Kaplan, A. (1998). *Balıkesir Tahtacı Köyleri Kongurca ve Türkali'de Halk Bilimi Açısından Müzik Yapısının Araştırılması*.Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Ankara.
- Karaca, S. (1993). *Türk Halk Oyunlarında Menginin İncelenmesi*.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karadeniz, S. (2007). Gelenek Üzerine Bir Okuma Denemesi: Geçmişle Gelecek Arasındaki Gelenek. *İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi*, 4: 29-47.
- Kaya, K. (1999). *Küçük Gruplar Sosyolojisi*. Isparta: İletişim Yayınları.
- Kaya, Y. K. (1993). Halk İnançlarımızda Hususiyetler Tahtacılar Ayna. *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı: Tahtacılar*, 26-27 Nisan 1993, Antalya, s. 75-106.
- Kehl, K. (1995). Tahtacı Geleneklerinde İslam Dışı Ögeler. *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı: Tahtacılar*, 26-27 Nisan 1993, Antalya, s. 107-114.
- Kocadayı, A. (2013). *Kaşdilen Tahtacılarının Dini ve Sosyo-Kültürel Yapısı*.Yayımlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kolukırık, S. (2010). Mekan, Kültür ve Kimlik: Isparta Tahtacılarında Mekanın Sosyal

- Anlamı. *Zeitschrift für die Welt der Türken* , 2: 87-100.
- Kolukırmık, S. (2008). Türk Modrenleşme Sürecinde Merkezin Dönüşümü: Yerelen Küresele Yeni Kimlik Arayışları. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18: 133-146.
- Köse, A. (2010). *Popüler Dindarlığın Durakları; Türbeler*. İstanbul: Timas Yayınları.
- Kuş, E. (2007). *Nitel-Nitel Araştırma Teknikleri, Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri* . Ankara: Ant Yayıncılık.
- Kuşçi, A. (2018). Orta Toros Tahtacıları: Tarih, Kültür ve Medeniyet..
- Küçük, M. (1995). *Cemaat-ı Tahtacıyan Horosan'dan İzmir Kıyılarına Alevi Türkmenler* . İstanbul: Horasan Yayınları.
- Kümbetoğlu, B. (2008). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık
- Madran, H. A. (2012). Sosyal Kimlik ve Ayrımcılık. *Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar* . İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Mardin, Ş. (2017). *Din ve İdeoloji*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mehmet Dönmez, S. B. (2019). Alevilikte Musahiplik Erkanı ve Bu Erkanın Uygulanmasındaki Yaş ile İlgili Genel Değerlendirmeler. *Aneman Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 1: 255-263.
- Melikoff, I. (2010). *Hacı Bektaş Efsaneden Gerçeğe*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Nas, G. E. (2015). Yörük Kültüründe Düğün-Ölüm Adetleri ve Adlandırmaları: Anamur Örneği.
- Ocak, A. Y. (2005). *Alevi ve Bektaşî İnançlarının İslam Öncesi Temelleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Odyakmaz, A. N. (1988). *Bektaşilik Mevlevilik Masonluk*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Okumuş, E. (2005). *Dinin Meşrulaştırma Gücü*. İstanbul: Ark Kitapevi.
- Olsson, E. (1999). *Alevi Kimliği*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Onur Gül, A. K. (2016). Alevilik İnancında Çevreci Tüketim Öğretileri ve Alevi Tüketicilerde

- Çevreci Tüketim Eğilimi: Tunceli Örneği. *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (8), 35-44.
- Özen, G. Ç. (2019). Günümüz Alevi ve Bektaşî Topluluklarında İsim Kültürü Üzerine Bir Anket Çalışması. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş-i Veli Araştırma Dergisi*, 90: 47-64.
- Özkırımlı, A. (1985). *Alevilik-Bektaşilik ve Edebiyat*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Öztürk, E. (2003). *Max Weber'de Anlayış Sosyolojisi ve Din Olgusu*. İstanbul: Der'in Yayınları.
- Polatlar, K. (2019). *Durkheim'ın Din Sosyolojisi Dini Düşüncenin İdeolojiye Evrimi*. İstanbul: Doğu Kitapevi.
- Punch, K. F. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Sarısır, S. (2012). *İttihat ve Terakki Dönemi Tahtacı Araştırmaları: Niyazi Bey ve Adana Bölgesi Tahtacıları*. Konya: Kömen Yayınları.
- Sedat, T. (1999). *Tahtacı Aşiretleri ve Narlıdere*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. E.Ü. DTM Konservatuvarı, İzmir.
- Selçuk, A. (2008). *Ağaçeri Türkmenleri: Tahtacılar*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Selçuk, A. (2004). *Tahtacılar: Mersin Tahtacıları Üzerine Bir Araştırma*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Selçuk, A. (2003). *Tahtacılarda Orta Asya Şamanlığının İzleri*. İstanbul: Tetragon.
- Sevinç, B. (2009). *Survey Araştırması Yöntemi*. İstanbul: Alfa Yayınevi.
- Seyhan, S. (2001). *Silifke Yöresinde Yaşayan Tahtacı Oymakları Halk Türküleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Seyirci, M. (1995). Antalya Güzeloba Mahallesiindeki Bir Türkmen Mezarlığı. *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı: Tahtacılar*, 26-27 Nisan 1993, Antalya, s. 157-161.
- Seyirci, M. (2007). *Batı Akdeniz Bölgesi Tahtacıları*. İstanbul: Derin Yayınları.

- Smith, A. (1996). *Toplumsal Değişme Anlayışı*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Sönmez, V. (2016). *Sosyal Bilimlerde Ölçme Araç Hazırlama*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sümer, F. (2016). *Oğuzlar: Türkmenler*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Tamay, S. (2002). *İzmir yöresi Tahtacı Semahları'nın Tür ve Biçim Yönünden İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.
- Tire, M. (2012). *Tarsus Tahtalarında Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından İncelenmesi (Çamalan ve Kaburgediği Köyleri Örneği)*. Isparta.
- Tok, N. (2003). *Kültür, Kimlik ve Siyaset*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Tomlinson, J. (2004). *Küreselleşme ve Kültür*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Toros, T. (1938). *Toroslar'da Tahtacı Oymakları*. Mersin: Mersin Halkevi.
- Tuna, E. (2000). *Şaman ve Oyunculuk*. İstanbul: Okyanus Yayıncılık.
- Türkay, C. (1979). *Başbakanlık Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğunda Oymak, Aşiret ve Cemaatler*. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Türkdoğan, O. (1995). *Alevi Bektaşî Kimliği, Sosyo-Antropolojik Araştırma*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Usta, A. (2012). Sorunsaldan Sonuçlara Bilimsel Araştırma Süreci: Bir Araştırma Raporu Modeli Örneği. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5: 135-161.
- Uygur, N. (1996). *Kültür Kuramı*. Yapı Kredi Yayınları.
- Ünver Günay, H. G. (2015). *Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dini Tarihi*. İstanbul: Berikan Yayınevi.
- Ünver Günay, H. G. (1998). *Türk Din Tarihi*. Kayseri: Laçın Yayınları.
- Üzüm, İ. (1997). *Günümüz Aleviliği*. İstanbul: İsam Yayınevi.
- Vergin, N. (2000). *Din, Toplum ve Siyasal Sistem*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Yazıcı, M. (2011). Kavalcık Köyü Örneğinde Alevilerde İsim Seçme ve Ad Koyma Geleneği. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 51: 157-175.

- Yetişen, R. (1986). *Tahtacı Aşiretleri*. İzmir: Memleket Gazetecilik ve Matbaacılık Web Ofset Tesisleri.
- Yıldırım, A. (1999). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayın.
- Yılmaz Irmak, H. H. (2018). Bingöl Aleviliğinde Dedelik Musahiplik Düşkünlük ve Cem. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15: 211-232.
- Yılmaz, A. (1948). *Tahtacılar Gelenekleri*. Ankara: Ulus Basımevi.
- Yılmaz, N. (2008). *Hemşehri Kimliği: Kastamonulular Örneği*. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- Yılmaz, N. (2005). *Kentin Alevileri*. İstanbul: Kitapevi Yayınları.
- Yörükan, Y. Z. (2002). *Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Zenger, E. (2000). *Postmodern Şamanizm Alevilik ve Halkozanları*. Ankara: İtalik Yayınları.

Ek 1 – Mülakat Formu

Katılımcı No:

A. Demografik Özellikler

- 1) İkamet yeriniz:
- 2) Cinsiyetiniz:
- 3) Yaşınız:
- 4) Medeni durumunuz:
- 5) Eğitim durumunuz:
- 6) Mesleğiniz:.....
- 7) Hane geliriniz:.....

B. Mülakat Soruları

- 8) Kendinizi hangi dini kimlik ile tanımlıyorsunuz?
- 9) Size göre Tahtacı kimdir Alevi kimdir?
- 10) Alevilik inancını nasıl tanımlıyorsunuz?
- 11) İnancınızın hayatınızdaki yeri nedir?
- 12) Tahtacılık mesleğini icra ettiniz mi?.....

Evet ise;

- Tahtacılık mesleğinin nasıl yapıldığını kendi tecrübeleriniz ile anlatabilir misiniz?

Hayır ise;

- Tahtacılık mesleğinin nasıl yapıldığını bildiğiniz kadarı ile anlatabilir misiniz?

- 13) Tahtacılık geleneklerini anlatabilir misiniz?
- 14) Bugünlerde Aleviliğin/Tahtacılığın en önemli sorunları nelerdir?
- 15) Boş zamanlarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 16) Karşılaştığınız en büyük sorun nedir?
- 17) En büyük beklentiniz nedir?
- 18) Herhangi bir dernek ya da vakıf gibi kurumlara üyeliğiniz var mı?
- 19) Kendinizi hangi siyasi görüş ile ifade etmektesiniz? Neden?
- 20) Size göre Türkiye'nin en büyük sorunu nedir?

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	GAMZE ŞENYAYLA
Doğum Yeri - Tarihi	Ankara 24.08.1995
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Mustafa Kemal Anadolu Sağlık Meslek Lisesi
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, 2017
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
Çalıştığı Kurumlar	Başaran Bilişim Akademisi
E-Posta	gamzesenyayla29@gmail.com